

R-1

44

~~75-1-52~~

6 Rhetoricæ Lau-
RENTII PALMYRE

NI PARS SECUNDA, IN DVOS

libros distributa: quorum prior elo-

cutionis præcepta, alter exer-

citationem, & exempla

completitur.

Ad

Amplissimum & Illustrissimum do-
minum D. Hieronymum Corellam

& Mendozam Illustrissimi Co-

mitis Cocentaynæ filium

hæredem. &c.

Valentiæ

Ex officina Ioannis Mey.

1565.

Ex Bibliotheca, quam
D. D. Vincentius Blas-
co Academiae Valenti-
nae Rector perpetuus,
eidem testamento legavit.

AMPLISSIMO ET
ILLVSTRISSIMO IUVENI D.
D. Hieronymo Corellæ & Men
dozæ, Comitum Cocentaynæ fi-
lio heredi. &c. Laurentius
Palmyrenus ὑγιαίνων,

καὶ ἐν πράττειν.

Lexander Ma-
cedo quum ab
ineunte etate
res maximas
gerere cœpisset,
& exercitum
alacer & exul-
tans in expeditionem educeret: in-
ter Magnesium & Thessaliã fon-
tem Libethram Musis sacrũ repe-
risse perhibetur. Cum autem hunc
incredibili quãdam, ac penè divina
lætitia voluptate conspiceret, in fon-

A. ij. iij.

in angulo Orphei statuam erectam
 vidit. Stetit diu cogitabundus, &
 quasi extra se positus Rex, dum ca-
 nam cesariem viridi laurea orna-
 tam intuetur, dum in mentem re-
 uocat quàm multa in huius Poëtæ
 commendationem essent ab Aristotele
 magistro pronūciata. Sed ecce
 tremendū visu Orphei simulâchrū
 in rebus sudore manavit, & admira-
 tionem illam Regis in stuporem &
 horrorem quendam conuertit. Ac-
 cersuntur aruspices, aduocātur a-
 rioli, & augures, consuluntur æ-
 niq; studiosissimè Philosophi, vt ma-
 turo iudicio exquirant, an hi sudo-
 res afflictam Regiam conditionem
 declarent, an fortasse portendant de
 foreunis cūmunibus eximescendū:

quo-

E P I S T O L A.

quoniam hoc ita erat inusitatum, ut ante illud tempus non esset auditum. Aruspices verò, qui vigere in animo Regis non viriles tantum, sed humana virtute angustiores spiritus aperte cōspiciebant, illum maiori rerum imperio destinare minimè dubitarunt. Dicebant enim, hi sudores, si ausu aperire fata volueris, tibi multa, ô Rex magnanime pollicentur: sudabunt enim studiosi, qui tuum hoc iter, tuas victorias, & celebres triumphos styli benocinio futurae posteritati commendabunt. Id de te non vana auguria sudantis Orphei, responsa vatium, & antiqua carmina divino sacratorum hominum ingenio conscripta prænunciant iubentq; te explicare vela, ut quò fa

EPISTOLA.

ta vocant, in altum ad quarendos
 immortalis gloriae titulos felicior
 aura proueharis. Hæc ipse reputas,
 & dies & noctes cogitans CORELLA
 illustrissime & auos & proa-
 nos tuos, tum paternos, tū maternos
 animo meo lustrans, cognosco mul-
 to maiorē sudandi ansam studiosis
 oblatam esse, si quis Corellas, &
 Mendocas, nauali aut terrestri
 prælio insignes velit depingere. Pro-
 fectò tot res & tantas domi forisq;
 gesserunt, tot populus iustum bellum
 intulerunt, tot supplicibus præsidio
 salutiq; fuerunt, tot vrbes expu-
 gnarunt, tam longè lateq; imperij
 Tarraconensis fines protulerunt,
 leges tam utiles, tamq; salutare
 sanxerunt, ut si tu cum ætate pro-
 cesseris,

cesseris,

EPISTOLA.

cesseris, eorum vestigia persequi, aut
 etiam cum illis certare volueris, non
 sit metuendum, ne non quanto illi
 superioribus præstiterunt, tanto tu
 illis antecellas. Omitto nunc Brian-
 dam Mendocam auiam tuam vni-
 cum sexus feminei Hispanici or-
 namētum: Nō dicam de matre tua,
 quæ tanta pulchritudine, & tam
 iuuenilibus annis Portiam Roma-
 nam, aut Martiam referebat, &
 in ipso ætatis flore tam æquo animo
 in fata concessit. Quis non sudabit si
 velit Bernardini Mendocæ aui tui
 res præclarè gestas depingere & pro
 dignitate tractare. Hūc classis Hi-
 spanicæ præfectū vidimus huius pru-
 dentiam singularē Carolus. 5. saepe-
 numero laudauit, huius fidem & di-

EPISTOLA.

ligenziam magnificet, nos studium
 erga Rempublicam admiramur. Vi-
 di, vidi ipsum lætus & exultans:
 quando illum exuvijs nauticis, & clas-
 sis Turcicæ spolijs ornatum Valeria
 nostra conspexit: quando Mentiam
 Mendociam Calabria Ducem sa-
 lutavit, quis non illius diei felicita-
 tem summis præconijs iactat, ornat,
 exaggerat? Equidem non in infima
 felicitatis meæ parte duco, quod se-
 mel illius colloquio frui potuerim.
 Sum enim eo die omnium bonorum
 aceruum consecutus. Utinam ætas
 ista tenella permisisset, ut tantum
 herosa proprijs oculis cernere potuis-
 ses. Vidisses profectò alterum Pan-
 doræ maritum. Deum immortalẽ?
 Quis hominum mores, & mores: quis
 ani.

EPISTOLA.

animantium naturas: quis sola ter-
 rarum: quis aestus, & fluctus mari-
 nos: quis vētorum flatu: quis nauigandi pericula, tempestatesq̄ ad-
 uersas: quis temporum varietates:
 quis praeliorum rationem: quis vr-
 bium oppugnationes: quis acies in-
 structas: quis Imperatorias virtu-
 tes: quis formā bene moratarū ciui-
 tatū: quis deniq̄ omnium rerū, quae
 hac vniuersitate continētur, varie-
 tatē meliūs vnquā Bernardino co-
 gnouit? De inclyto Frāqueuila Du-
 ce & Melitensi Principe auunculo
 tuo nihil dicam, ne in vasto Oceano
 vela pādere nauigationis totius ex-
 pers videar. Ad Corellas Canta-
 briae totius decus & gloriam acceda-
 mus. Dispeream, si quidquam vel
 v . . . legi

legi, vel vidi illustrius. Primus ille
 qui Cōtestanea tanquā virtutis suae
 praeium accepit Regi suo charissi-
 mus serpenti Hieroglyphicū, & in-
 signe Aegyptiorū adeptus est, quo
 suam famā immortalē futurae poste-
 ritati aperuit. Vir enim principe
 ortus familia maiorū suorū virtutis
 & gloriae nequaquā oblitus fuit, ut
 pote qui ad antiquū inclytæ domus
 decus, bonis instructus artibus aspi-
 raret. Religioni verò illū admodum
 dedicū fuisse, cum multa alia, tū pe-
 rissimū tēpla istius oppidi tan elegā-
 ter ornata declarāt. Vasa quoq; au-
 rea, & argētea, ad rei sacrae vsum
 & diuini cultus vestes, innumera-
 bilibus margaritis exornatae, in
 quibus operosis artificum texturis,
 picta acu diuinarum rerum imagi-

Tota regio in
 qua sita est
 Carthago no-
 ua, Cōtestania
 dicitur, fortas-
 se hinc Cocen-
 sayna.

EPISTOLA.

nes visuntur. Ita factum est, ut op-
 pidum quod à Iacobo Rege Arago-
 nio pro tot laboribus in profligandis
 Sarracenis susceptis, accepit, omnium
 rerum copia, diuino fauente numi-
 ne, redundaret. Nam Cocentayna
 solum frumēti atq; hordei ferax est,
 & passim herbidum, vnde ceræ ac
 mellis magna copia, & ex armenis
 præcipuæ facultates. Tanta verò est
 ibi auræ tranquillitas, ut hyberni
 dies perpetua aëris serenitate ver-
 nis, æstiuisq; per similes, efficiant ut
 incolæ omni rerū copia florida hye-
 mis beneficio plurimum abundant.
 Ea etiā est cæli clementia & per-
 manens temperies, ut nō modo proceres,
 verum & ipsa agrestium hominum tur-
 ba, horrorū & beati soli amœnita-
 te capiatur. Quæ quidem in agris

EPISTOLA.

vicinorum haudquaquã contingit:
nam quũ introrsus processeris, quã-
tumvis frumentum copiosè proue-
niat, tamen solũm videbis vitium,
pomorumq̃, & melioris frugis im-
patiens, quòd terra omnis Aquilo-
nis flatibus exposita, & perpetuis
in culca frigoribus nõ multum agri-
cultura subleuatur. In isto amæno
agro te equitandi & decurrendi a-
gilitate atq; pericia admirabilem,
& varia venatione, falconumq; vo-
latu & præda gaudentẽ vidi, quã-
do honesta atq; vrili contẽtione cor-
pus alioqui tenellũ exercebas. Quo-
niam autẽ tunc indoles bellicæ vir-
tutis in te apparebat, literarum stu-
dium nullum, aut ceriè perexiguũ:
ego qui Musis tantũm, non Marti

lita-

licare soleo, per annos octo integros
 silui: nec tuam ambiens, nec fugiēs
 amicitiam. Cū autem nuper iussu
 Illustrissimi patris tui periculum
 facerem tuæ eruditionis, ac te literis
 Græcis vehemēter excultum, & ma-
 gnitudine animi tua stirpe minimē
 indignum agnoscerem, vix me con-
 tinere potui quin de arte dicēdi præ-
 cepta perbreuia in tuam gratiam
 colligerem, & collecta exemplis il-
 lustrarem. At inquires fortasse, a-
 deo ne tibi præceptore bono destitu-
 tus videor, aut tantum otium tibi à
 primæ classis prælectionibus est, ut
 ingenij mei excolendi curam susci-
 pias? Noni quidem Iordanum præ-
 ceptorem tuū singulari virtutis atq;
 pietatis laude florentē, cui si aures
 præ-

præ-

praeberis, & tibi, & tuae Cocen-
 raynae praeclarè consules, Comitibusq̄
 decus, & dignitatem egregiè susti-
 nebis. Nullus enim est hodie inter
 praecipuos, qui virtutem laudave-
 rit ornatiùs, vitia vituperaverit
 acerbius, ad omne genus probitatis
 ardentius inflammavit. Verùm
 quemadmodum qui rei augēda ve-
 hementer intenti sunt, quamvis di-
 vitias ingentes domi congestas ha-
 beant, non tamen aurum & argen-
 tum aliunde importatum repudiāt,
 & quò ditiores sunt, eò maioribus
 accessionibus opes suas augeri & cu-
 mulari desiderant: ita studiosi quo-
 rum gaudio magis est in ingenij bo-
 nis, quàm in maximo auri pondere
 collocanda, quamvis & praecipuo-
 ribus

Laurentij Pal-

MYRENI DE ELO-
CUTIONE LIBER PRIMVS,
ad illustrissimum D. D. Hierony-
mum Corellam & Mendoçam
Comitis Cocentayna filium
heredem, & c.

Caput. I. de Elocutionis & eloquen-
tia dignitate, definitione, & di-
tributione, & c.

Antea est orationis eleganter
excultæ uis, tantus splendor,
ut quò magis eam auscultes, di-
ligentiusq; eius formam & di-
gnitatẽ cõtẽmpleris, eò formos-
sior atq; augustior appareat:
quòd autẽ à nonnullis contẽp-
ta hæcenus fuerit, quòd tanta sit in quibusdã studio-
sis dicendi inopia, tam miseranda infantia, tam pu-
denda balbuties, nequaquam debet hoc tantæ rei di-
gnitatẽ labefactare: nõ enim ab ipsa, sed ab alijs hoc
malũ proficiscitur, ut ego enumeratis causis explica-
bo. Primam ergo causam esse puto, quòd eloquentes

A

aliquot

aliquot nostri seculi arrogantes & tumidi, reliquos
 aut superbe fastidiunt, aut acerbè reprehendunt. Sic
 olim apud Romanos rem medicam perdidit impro-
 bitas Archagati Peloponēsis Lysania filij: cuius ad-
 uentus initio cunctis mirè gratus fuit, mox in tediū
 uersus, sæuitia importunitateq; cū exurendi, tum
 secandi uulnera carnifex appellatus est. Quare si isti
 Ciceroniani blandis uerbis alios allicerent, fortasse
 & breuius, & cōmodius, quod uolunt assequuti, Ro-
 manæ terminos eloquentiæ longissimè protulissent, ac
 Frācis Philelphi & Angeli Politiani ineptos flo-
 sculos amandassent. Alteram huius mali causam cō-
 perio quadam ex parte omni remediorū genere de-
 stitutā, quòd in sola pertinacia huius tātī mali cardo
 collocetur. Quidā enim primū ante tenentur astra
 & i, quā quid esset optimū iudicare potuerūt: dein-
 de infirmissimo tempore ætatis, aut obsequuti amico
 cuidam, aut una alicuius, quem primum audierunt,
 oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad
 quācunq; sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad
 eam tanquam ad saxum adhærescunt: & nescio quo
 modo errare malunt, eamq; sententiā, quam adama-
 uerunt, pugnacissimè defendere, quā sine pertina-
 cia quid dicatur, exquirere. Postremam minimeq;
 contempendam causam esse censeo quorundam im-
 portunas præceptiones. Nam difficultatē institu-
 tionis tam numerosæ atque perplexæ deterrētur iu-
 uenes, aut eo tempore quo præcipuè alenda ingenia
 atque indulgentia quadam enutrienda sunt, asperio-

rum tractatu rerum atteruntur. Via profectò desideratur incipientibus plana, & ad ingrediendum, & ad demonstrandũ expedita in hac præsertim re, quæ tantum habet difficultatis. Inuentio enim & dispositio, interdum solo naturæ & prudentiæ adiumento comparantur: at qui excultam orationem absq; præceptore adeptus fuerit, repertus est nemo. Ad hæc in alijs partibus tantum querit orator, quid dicat, & quo loco: in elocutione uerò, quonã modo, quod est haud dubiè difficillimum. Auget etiam huius rei difficultatem, quòd uarij sint auditores. Lumen uerborum, uolubilitasq; cordi est nonnullis, alij in sola celeritate eloquentiam constituunt, distincta alios & inter puncta, interualla, moræ, respirationesq; delectant, quid potest esse tam diuersum? Acute exclamabat ille, disertos se uidisse multos, eloquentem uerò neminem. Nos tamen nequaquam hac difficultate deterremur, sed potius ad rei præclaræ explanationem accendimur: quando quidẽ difficilia, quæ pulchra: & orator, qui partes alias teneat, eloquens appellari nõ potest, nisi elocutionem adeptus fuerit: ab alijs partibus nõ inuentor aut dispositior dicitur: sed ab hac tertia eloquens appellatur, & inde eloquentia nomen sumit. Eloquentia uerò nihil aliud est nisi copiose loquẽs sapientia. Quãti etiã momẽti sit hæc facultas, hoc declarat, quòd cum ratio & oratio à Deo Opt. Max. nobis concessa efficiãt, ut brutis longè antecellamus: sola eloquentia nos supra ceterorum hominum conditionem attollat. Vnde nõ temerè

re. M. Tullius ad eam comparandam optat oratori
 suo acumen Dialecticorū, sententias philosophorū,
 uerba propè poëtarum, memoriam iurisperitorū,
 uocem tragædorum, gestus summorum penè actorū.
 Mirabili sanè compacta est artificio. Nam ea pars
 qua sustinetur, uim habet incredibile, Dij, ut inquit
 Aristides, ossa, homines inuentionem appellauere.
 Inuentioni dispositio inheret, quam nervos dij uo-
 cant. His super inductum est eximiū quoddam quasi
 tectorium, quod illi cutem, nos elocutionem dicimus:
 & quando sine anima nihil moueri sua sponte potest,
 sine motu autem nihil uiuum probamus, accessit ijs
 actio pronuntiatioq; quasi spiritus quidam uitalis:
 qui nullo melius potuit uinculo contineri, quàm eo,
 quam nos memoriam, thesaurum ac promptuarium
 rerum optimarum appellamus. Hæc est eloquentiæ
 imago uel à Mercurio, uel ab Aristide acute inuen-
 ta, quæ profectò si aliquādo sub aspectum nostrū uen-
 nire posset, & discussa caligine mortalitatis nostræ,
 sese oculis posset offerre, mirabiles sui amores in ani-
 mis nostris accenderet. Hinc enim sunt illa, à ueteri-
 bus huius tantæ rei contemplatione stupefactis, pro-
 nunciata. Oratio regina rerum & flexamina est,
 πειθὸν templum habet propè, πειθὸν. Suadæ medulla
 in labris Periclis, & Cætegi cessitauisse dicitur. Mer-
 curius Cyllus dictus est, quòd sine manu polleat. Hinc
 Hercules Ogmius apud Celtas, claua oleagina, & lin-
 gua catenulis uincta, mortales trahit. Pericles &
 Archidamus luētantes pinguntur. Protagoras τὸν
 ἄτλῳ

ἡτῶ λόγον κρείττο ποιῶν. Sed iam ut ad elocutionem ipsam explicandam accedamus, observandum est, cur antiqui rhetores tertiam hanc partem propriam orationis esse uoluerint. Ego sane quāquam multa possem adducere: tamen hoc unum addam, nempe inuenire & disponere ad alios etiam artifices, eleganter autem, & planè, ac latinè, de re qualibet dicere, ad solum oratorem pertinere, Nam Græci ἤντηρα ex eo dixerūt, quòd ἤνσις dictio sit, & Homerus Phœnicem dicit datum Achilli, μύθων τὲ ἤντηρ ἔμμεναι, πρὸ κῆρὰ τε ἔργων. Et quum M. Antonius dicebat, se disertos uidisse multos, eloquentē uerò neminem: Sic intelligebat, diserto satis est dicere, quæ oporteat: ornate ac mirificè, proprium est eloquentis. Finem faciam, si hoc unum addidero: nempe elocutionis studiosum esse nō posse, qui cacozelia uexetur, quo uicio nihil foedius, aut perniciosius ad parandam eloquentiam esse potest. Nam quàm difficile, & absurdum, aut potius tardū sit, per aliena uestigia excurrere, declarant uolitantes auiculæ, illæ enim quibus cœlum & solum omne peruium dedit natura, degenerant, postquam in caueas detruse sunt, ut alienis, non suis moribus assuescant. Accipitres uerò qui herou manu gestantur, & cibū habent paratū, & auræ & cāpo liberiore utūtur, generosiores & nobilioris cuiusdam spiritus esse cernuntur. Sic eloquentiæ studiosi aliquot degenerant, dum fucatam orationem cacozeli, & antiquarij, aut uersicolorem illam Demetrii Phalerei uestē exquirunt, aut emblemata uer-

miculata tantopere à Lucilio reprehensa, turpiter admirantur. Hi dum se torquent in uerbis colligendis, & anxij in minuta aliqua syllaba uolutantur, haerent pauidi, & suam inopiam declarantes, hoc unum assequuntur, quod Theophrastus apud uetulam Atheniensem adeptus est. Quare te moneo & hortor studiose adolescens, ut res ac sententias in primis habeas comparatas, quod poteris assequi multa lectione cuiusq; autoris, deinde ad Ciceronis manum tanquam accipiter conuolabis. Ex cuius lectione praecipua sequentia deduximus.

Elocutio est orationis exornandae ratio. Huius partes sunt: Elegancia, Dignitas, Compositio.

Elegancia est orationis uirtus, quae facit, ut unumquodq; uerbum pure, aperteq; dici uideatur.

Elegancia Grammaticorum est, constat autem Latinitate, & perspicuitate. Latinitatem assequimur, si uocabula sint latina: nempe ex Cicerone, Caesare,

Virgilio, & Terentio desumpta. Vitiatur uero Latinitas,

Barbarismo, Barbaralexi, & Solæcismo.

De sententia omnium eruditorum barbaro opponitur Latinitas, quae constat regula, analogia, autoritate, & consuetudine: & Marius Victorinus Latinitatem esse ait, obseruationem incorrupte loquendi, secundum Romanam linguam.

Barbarismus fit scribendo, uel loquendo: nempe detractioe literae, ut lutus pro luctus: additione, ut, cassus pro casus: immutatione, ut butirum, pro butyrū, transmutatione

ad sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

quod sit docen
et eius par

mutatione, ut Hieronymus pro Hieronymus. Accentu qua ratione possit latinitas perturbari, notum est: ut docere pro docere. confuto, refuto, media breui: cum tamen longa sit apud eruditos.

Barbaralexis est si dicas bladum, pro frumento, aut aliam uocem Romanis ignotam usurpes.

Solœcismus est, quando uoces latine & elegantes sunt, sed substantiui & appositi concordia uel genere, uel numero, uel casu perturbatur: aut quæ sequuntur cum superioribus non coherent. ut in simplicibus uerbis, quod non est latinum, sic in coniunctis quod non est consequens, uituperandum est. Quam fugienda sint hæc uitia, potissimum Grammatico, docet simile illud quod usurpauit Cicero 2. Tuscul. ut enim si Grammaticum se professus quispiam barbarè loquatur: sic &c. Barbare non purè, inquinatè: Gellius tamen rusticè loqui interpretatur.

Est impar & inconueniens partium orationis compositio, ab alijs imparilitas & Striblige dicitur.

quintilianus in 10 uo capite

pleonasmus per se pius est ut etiam uerbum

Perpicuitas est, quando uerba propria apte in oratione coniunguntur, vitiari autem solet, Acyrologia, Amphibologia, Eclipsi, Macrologia, Brachylogia, Hyperbatò, Synchroni, Pleonasmò, Perissologia, Tautologia, Tapinosi, Cacephato, Aeschrologia, Aschematismo, Omæologia, Pichilogia, Sorraismo, Hæc à Donato & alijs Grammaticis explicantur: nunc de eadem elegantia & Grammaticorum, & oratorum more differemus.

Virtutes orationis tres sunt

nempe ut sit.

Latina pro pro
A 4
conclutio: unumquodque uel superlatiuum

Latina.

Perspicua.

Ornata.

Vitia his virtutibus contraria.

Barbarum.

Obscurum.

Inornatum.

*Cap. I I. De Elegantia, prima
Elocutionis parte.*

Elegantia sita est in uerbis simplicibus, aut con-
iunctis: simplicia aut sunt natiua, aut reperta.
Natiua sunt cum ipsis rebus nata, ut scamnum,
fenestra. Reperta uero, aut modificata sunt, necessi-
tatis, aut uenustatis causa inuenta, ut uertex montis,
pes lecti, de quibus agemus in tropis.

Natiua illa deligenda, quæ nō sint sordida, obscœ-
na, inusitata, agrestia, aut ut iam supra admonui-
mus barbara. Verba autem noua interdum usurpa-
re licet, ut docet M. Tullius I. de Natura deorum.
Sunt enim rebus nouis noua ponenda nomina.
item in Academicis edit. 2. lib. 2,

Aut noua sunt rerum nouarum faciēda nomina,
aut ex alijs transferenda.

Bartholomæus Riccius lōgiores periphraSES usur-
pat, ne uoces nouas admittat: nam tintinnabulū ef-
fugiēs, dixit: Vasa aenea altissimo in loco posita, quo-
rum creberrimis ictibus, aliquid longinquis signifi-
catur: idem ne stapedam diceret, dixit instrumentum
quo pedes sustinet eques: & quod ab Hispanis dicitur,
tur,

eur, a snillo del fuego, dixit: tripus focularis, quo ad ligna utimur sustinenda.

Iacobus Strebeus sic caligas expressit: non erant Romanis tegumenta crurum & femorum, quæ caligæ appellantur.

Paulus Iovius sic loquitur: campanas demum inuolatum ante eam diem sacri æris genus, templorum turribus detrahit, & conflatur: earumq; metallo utitur ad fundendas colubrinas.

Martas Cebellinas ab Hispanis uocatas, idem auctor sic expressit: Pelles cebellinae. Eæ sunt tergora paruorum felium colore subfuluo, & mirabili leuore conspicua, adeo apud nos insigni raritate, & pretio, ut in fulcra uestiũ, à solis principibus usurpetur. Quod Hispani uocant organos de yglesia, sic ille indicat: cantu personabant illa organa musica, quæ follibus apposis inspirantur, imparibus tibijs, quasi fistulæ in speciem cõiuncta. Aliter: organa inflantur follibus, unde multis meatibus quasi cicutis imparibus uox erumpit, concentumq; efficit. Idem auctor fistulas stanneas uocat.

Quod uocamus, almayzar de Turco, o Moro, quo Sarraceni tanquam galero utuntur, & truculentiores apparent, sic describit: Linteũ capitis tegumentum, quod pluribus implicatum spiris ad elegantiam intorquetur. Aliter, Turbinatum capitis tegumentũ linteum in spiras circumdante fascia.

Guadamaciles uocat Hieronymus Cardanus corua auro picta, quibus parietes uestiuntur.

LIBER PRIMVS

Rosario, o cuentas para rezar: uocabo orbiculus horarios, aut indices quibus mulieres numerant preces, aut indices ad salutationes angelicas numerandas. Los grandes de Castilla jugaron a cañas, quando nascio el Principe. Eius nuntij letitiam celebrare insignes Hispaniae reguli, magnificentissimo apparatu arteq; mirabili, ad equestris pugnae simulachrum, Maurorum iaculatorum cultu, in scuta passim coniectis arundinibus decurrentes,

Ceterum in nominibus oppidorum, si non occurrat uetera, usurpabo libenter noua. Sit exemplum, Alicante dicitur Alone. Teruel Tiar Julia. At si non reperirem apud Cosmographos, malletm dicere Teruelium, quam Turolium, ut barbari uocant. Est iuxta patriam meam ignobilis pagus: Vocatur ab Aragonijs Valdargorfa: Consului olim puer meum praecptorem, respondit appellari Valdargurpham. mihi sane non probatur. Nam Catarrosa pagus in agro Valentino Cosmographis ueteribus ignotus, magis latine dicitur Catarruja, quam si o, uocalis penultima seruetur. Hactenus de uerbis nouis, nunc de Graecis et alijs agemus. Graeca Latinis immiscere interdum licet. Si quid occultare uolumus, si nostris uenustiora sunt hellenica, si scriptoris Graeci uerba recitamus, si nostra desunt, alias non minus fugienda, quam barbara. Agrestia aliquando mollia per syncopen redduntur. ut, secla pro secula, duum uirum pro duorum uirorum, sestertium nummum, pro sestertiorum nummorum, uincla pro uincula, nescio pro non scio, lege

Ludicra ha-
statorie cer-
samina, las
justas.

Et modis hi
graeo lati-
miser -

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

lege de Oratore ad Brutum.

Inusitata quā sint fugienda, docet Caesar, cum ait:
uerbū insolens & antiquatū, tanquā scopulū in ora-
tionē fugiendum esse censemus. ut si quis hęc uerba
 usurpet, opulescere, pauperare, paucies, latibulare,
 multoties, ignauire &c. qui hęc usurpant, ita demū
 sibi uidentur ingeniosi, si ad ipsos intelligendos opus
 sit ingenio, ut apparuit in Epistola, quam Andreas
 Alciatus recitat libro de uerborum significatione,
 quę est huiusmodi. Pegasus tuus, qui me tollutim sus-
 cussit, apud Campanę peluis coppam erit, inde peti-
 to, phoretumq; ex eo die præcidito.

Quare reiectis inusitatis, propria usurpabo, nam
ut ait Cicer. in proprijs est uerbis illa laus oratoris.
ut abiecta atq; obsoleta fugiat, lectis atq; illustribus
utatur in quibus plenum quiddam & sonans esse ui-
deatur. Verborum ergo illustriū copia paranda est,
 si eloquentiā desideras. At dices: Copia uerborum,
 teste Cicerone. i. oratorio ad Q. fratrem, fugienda
 est, malè ergo à te hoc loco commendatur? Cicero so-
 lebam eam rem ipsam, quam legissem, uerbis alijs quā
 maximè possem lectis pronuciare: sed post animada-
 uerti hoc esse in hoc uitij. quod ea uerba quę maxi-
 mè cuiusq; rei propria, quęq; essent ornatissima, atq;
 optima occupassent Ennius, si ad eius uersus me exer-
 cerem: aut Gracchus, si eius orationem mihi fortè
 proposuissem.

Paulò post.

Ita si iisdē uerbis uterer, nihil prodesse, si alijs etiā
 obesse,

Gellius lib.
 1, cap. 10.

Cicero
 60

Verba qd
 Cicero

obesse, cum minus idoneis uti consuescerent. Hæc Crassus. Sed nos in pauca conferamus more Dialectico, ut res magis illustretur.

Si utimur iisdem uerbis, nihil proficimus: si alijs, minus idoneis uti consuescimus.

At iisdem, aut alijs uerbis utimur:

Quare in hoc genere exercitationis, aut nihil proficimus, aut minus idoneis uti consuescimus?

Respondeo.

Crassus hoc loco audiendus non est, possumus enim alijs uerbis uti, tam idoneis, & illustribus, quam ipse autor usus fuerit, uerè enim dixit Fabius lib. 10.

Neque natura tam ieiunam, aut pauperem fecit eloquentiam, ut una de re nisi semel dici non possit. M. quoque Tullius suam sententiã non expressit, sed Lucij Crassi, cuius personæ in hoc Dialogo seruebat. Ceterum approbatã esse ab omnibus oratoribus copiam, indicat figura quæ ab illis uocatur Cõmoratio: nam fit cum res eadem alijs uerbis iteratur. Hanc autem omnes Rhetores probant. Cum M. Tull. laudat Archiã poëtã, copiam uerborũ in eo maxime cõmendat, sic enim ait, quoties uidet reuocatũ dicere eandẽ rem cõmutatis uerbis atq; sententijs. Quin & Plutarchus in Vita Cic. ostendit, Marcũ Tull. cum Mimo Roscio certamen inire solitum, an gestu Roscius orationẽ magis uariaret, quã M. Tull. uerbis? In Bruto seu de Claris Orat. apertissime copiam laudat, in hunc modum, itaq; in Curione uerè hoc iudicari potest, nulla re unã oratorẽ magis cõmendari, quã uerborum

borum splendore & copia. Vtilis ergo est uerborum copia, cum ad alia multa, tum potissimum ad haec quatuor, ad Latinam, emendatam, perspicuam, ornatam rationem dicendi, deinde ad uitia elocutionis emendanda, ad haec ad ex temporalem facundiam comparandam: standem ad exponendos, & intelligendos autores. Nolim tamen lector amice, ut tibi persuadeas, libertatem illam nobis probari, qua usus est Erasmus Roterod. Ridiculum enim mihi uidetur, per metalepsin poetica, per onomatopeia & catachresin, locupletare orationem, uitiata ac deprauata Romani sermonis puritate. Nec arbitror laudandum esse uariandi genus, quod ille ex Suetonio colligit, cuius phrasae & loquendi formulae, ex diametro cum Ciceronianis pugnant. Itaque dum uerborum copiam laudo, illam intelligo, quae passim in Ciceronis orationibus elucescit, & hisce figuris comparatur:

Ad quid
utilis uerbo
copia
- 1 -
- 2 -
- 3 -
- 4 -

- Synonymia,
- Enallage, quae fit per heterosin, & antimeriam
- Antonomasia,
- Periphrasi, quae constat etymologia, notatione, finitione,
- Metaphora,
- Synecdoche,
- Isodynamia,
- Methonymia,
- Auxesi,
- Hyperbole,

Compo

Compositione, quæ fit asyndeto, polysyndeto, Syzeu-
gmeno.

Syntaxi,

Mutatione figuræ, id est, interrogatione, Ironia, ad-
miratione, dubitatione, adiuratione, abhomi-
natione, exclamatione, occupatione uel paraly-
psi, & subiectione, de quibus mox agemus.

Nunc ad rem ipsam, & susceptum argumentum
reuertemur. Parandam esse uerborum copiam dici-
mus: sed hac lege, ut quando opus fuerit delectu, in-
uelligas, quæ sint

.1. Pudica.

.2. Nitida.

.3. Vsitata.

.4. Latina.

.5. Urbana.

.6. Sublimia.

.7. Gravia.

.8. Propria.

.9. Vetera,

.10. Sonantia.

.11. Grandia.

.12. Tarda.

.13. Leuia.

Obscena.

Sordida.

Inusitata.

Barbara.

Agrestia.

Humilia.

Leuia.

Assumpta.

Noua.

Exilia.

Parua.

Volubilia.

Aspera.

Hæc explicantur à nobis in Dialogo Hispanico,
& à Strebe. I. lib de Electione oratoria. Si quando
autem argumentũ, quod tractandum susceperis, co-
get te uel inuitũ, obscena explicare, hac forma utipo-
teris: Vos quæso date hoc & cõcedite pudori meo, ut

aliquam

aliquā partem de istius impudentia reticere possim.
 Hac excusationis formula utor ego, quādo in præ-
 lectione aliquid puerili educatione indignū occurrit.

Peto autem à uerecundo auditore, ut quoties ta-
 les loci occurrent, qui ad pueriles illos & flagitio-
 sos amores pertineant, dent mihi hanc uentam, ut
 uel strictim attingā, uel omnino tacitos prætermittā.

Omnia præteribo quæ mihi turpia dictu uidebun-
 tur, neq; solūm quid istum audire, uerūm etiam quid
 me deceat dicere considerabo.

Si etiam hoc tibi negabitur, utere periphrasi ue-
 recunda, aut metaphora, aut allegoria.

Sunt quedam humilia ut amor, aqua, lapis: gra-
 uia autem charitas, unda, saxum: sunt tamen uarij
 modi quibus ex humilibus possis grauia efficere.

Humilia.

Grauia.

Acer.	_____	per cōparationem	acerrimus.	
Cupiditas.	_____	per metaphoram	ardor.	
Pauper.	_____	} per auxesim	} nudus.	
Amor.	_____			} ignis.
Ignarus.	_____			

Grande	_____	} Per epitheton	} crimen.
Immania	_____		

Caput. III. de Elegantiā in
 uerbis coniunctis.

PArata iam materia, delectis ad ædificium la-
 pidibus, sequitur structura: in qua laborandum
 est.

Humilia uarijs modis fi-
 unt grauia.
 1. Modus est
 per synonymiā
 2. Per compa-
 rationem.
 3. Metapho-
 ram.
 4. Per auxe-
 sim.
 5. Per epithe-
 ta.

est, ne partes perperam coniungantur. Hoc tibi al-
ta mente repostum maneat.

1. * Non quæuis dictio uerbo iungi potest, quantumuis
eam Grammaticorum canones admittat. Nam ago,
agis, accusandi casum efflagitat: at non dices agere
uerba, sed facere uerba.

2. Memineris etiam, interdum uocem nõ in loco pos-
sitam, uitiare orationem, ut quid sibi uult hic homo
elegantè dicitur: At si dicas, quid sibi uult hic mor-
talis, risum lectoribus excitabis.

3. Barbarica phrasi omnem peruerteres latinitatem,
si linguam Latinam ad idioma uernaculum detor-
queas. Si quis hæc uerba Hispanica in Latinum ser-
monem conuertat: *Dezia que era necedad aguar*
dar que el numero delos enemigos creciesse. Dice-
bat magnam esse insaniam expectare ut numerus hos-
tium cresceret. Hoc quidem est ad pedem literæ, ut
uocas. At quanto commodius & suauius in hunc mo-
dum effertur. Expectare uerò dum hostiũ copia au-
gerentur, summæ dementiæ esse iudicabat.

4. Item si dicas Hispanicè, *di ole licencia de yrse,* &
conuertas, ut barbari uocant, ad pedem literæ: *Bara-
barum erit, dedit licentiam abeundi.* Latinũ est, *fecit
potestatem abeundi.* Quare oportet ut crebrò il-
los autores cõsulas, qui hæc copiose docent: sunt autè,

Bartholomæi Ricij apparatus Latini sermonis.
Adrianus Cardinalis de lingua Latina.

Ioãnis Godscalci Latini sermonis obseruationes.

Thesaurus Ciceronis per Carolum Stephanum.

Farrago

Farrago sordidorum uerborū. per Cornel. Crocū.

De Epithetis & decima Copia rerum exercitatione.

Non fuit nobis integrum superioribus libris omnia, quæ ad rerum copiam pertinebant, coniungere, ne Elocutionem cum Inuentione confunderemus. Nunc obseruandum est, Epitheta non solum ornatum præbere orationi, sed etiam rerum copiam: quod Aristoteles. 3. Rhetor. ad Theodetum, Hermogenes $\pi\acute{o}\tau\epsilon\iota\ \tau\omicron\ \gamma\omicron\gamma\omicron\sigma\iota\kappa\tau\omicron\varsigma$, Plutarchus in uita Homeri, Varinus Phauorinus in Lexico, Cicero in Partitionibus, & 16. Epistolarum ad familiares, Quintilianus lib. 8. cap. 2. & cap. 6. copiosissime declarant. Flauius autem Sosipater li. 4. breuissime & naturam, & usum Epitheti in hunc modum explicat. Epitheton est dictio uocabulo adiuncta, ornandi, aut destruendi, aut indicandi causa. Sumuntur autem ab animo, aut corpore, aut extrinsecus. Ego nullum alium commodiorem usum inuenio, quàm si quis Ciceronis Thesaurū subinde consulat.

De generibus dicendi.

Sed ut Epithetorum usum melius teneas, perpende prius quo dicendi genere uti uelis. Oratio enim commendatur his maximè luminibus, perspicuitate, probabilitate, splendore, iucunditate, & suauitate: quæ à Latinis dicendi genera uocantur, Græci Characteres & Ideas appellant, quasi formas figuras

B

guras

gurasq; dicendi. Hermogenes multas enumerat. Cicero in Partitionibus totidem ferè quot nos. Alibi tria dicendi genera ponit, de quibus Fabius lib. 12. cap. 12. Autor ad Herennium lib. 4. Ioachimus Fortius in libello de formis dicendi.

Humile.

Genus dicendi, seu Idea, definitur, apta rebus & personis orationis forma: quæ triplex traditur, humilis seu tenuis, mediocris, & sublimis. Humile dicendi genus, seu summissum, seu extenuatũ dicitur, quod puro atq; dilucido sermone contentum figuras parcius adhibet. Hoc genus in orationibus Atticum dicebatur, usitatum Philosophorum disputationibus, & aptum sermoni familiari. Sed hic illud fugiendũ est uitium, ne sit aridum & exangue orationis genus, quod exile uocatur. Tenui genere Cicero usus est in Philosophicis disputationibus, in Epistolis multis, in oratione pro Cecinna, pro Quintio, pro Roscio Comedo. Et Terentius, & Plautus Poeta Comici.

Medium.

Medium, seu mediocre, seu æquabile dicitur, quod constat ex humiliore quidem, sed non infima tamen aut peruulgatissima uerborum dignitate, qualis ferè est historicæ dictio. Cuius uitium, fluctuans & dissolutũ appellatur, quod sine nervis & articulis huc illuc fluctuat, humilemq; fugiens figuram, nimium assurgit: aut inflatum & tumidum uitans, humi serpit. Utitur mediocri genere Cicero in oratione pro lege Manilia, pro M. Marcello, maximè uerè in libris Officiorum.

Sublime

Sublime seu grande genus est, quod constat uerborum grauium & sublimium ampla atq; ornata constructione, & plenissima compositione, qualis fere Ciceronis dictio est in oratione pro Rabirio, pro Milone, in Catilnam, in Verrem, in Pisonem. Cuius uitium est turgidum & inflatum atq; uerborum insolentia horridum.

Sublime genus.

Primo generi propositum est docere, secundo delectare, tertio animos concitare. Ex his tribus generibus maxime spectatur Eloquentia. Is enim, inquit Cicero, eloquens est, qui humilia subtiliter, & magna grauius, & mediocria moderate potest dicere: hoc est, ut idem scribit, qui ad id quodcumq; decebit, poterit accommodare orationem. Et ita dicet, ut rebus ipsis par & equalis sit oratio. Res igitur magne ut heroice & tragice sublimitate, atq; grauitatem: humiles, ut plebeae & comice subtilitatem: mediocres, mediocritate requirunt. Atq; hoc illud est, de quo multa Cicero scribit, apte dicere, decorum in dicendo obseruare, ut rebus & personis apta sit & congruens oratio. Admonendum hic illud uideatur, cum dicimus orationes Ciceronis alias in attenuato genere, alias in mediocri, alias in sublimi uersari, id ex earum inter ipsas comparatione dici, quarebus ita postulantibus alia grauiore, alia subtiliore dictione tractat: cum fere nulla sit oratio, in qua non omnia haec dicendi genera interdum reperiantur, ut in Exordio fere mediocre, in Narratione attenuatum, in Confirmatione & Refutatione plerumq;

Quis eloquens.

Quid sit apte dicere.

Misceri genera dicendi.

LIBER PRIMVS
yung; graue. Sed cum nihil similitudinis tædio sit molestius, artificiosè rebusq; congruenter illa dicendi genera misceri solent: ut humilia subtiliter atque perspicuè: magna & mediocria pro dignitate dicantur. Qua uarietate mirificè recreatur animus auditoris.

Iam opus est ut ad Epithetorum usum nostra rescurrat oratio. Propone tibi genus dicendi, quod sequi uoles: si humile, fuge Epitheta: si mediocre, aliquando poteris illa usurpare: si sublime, Epithetorum aceruum exquire, ut ex his eligas, quæ iucundiora, grauiora, & ad Auxesim magis accommodata censeantur. Fingamus tibi traditam orationem Hispanicam, ut eam in Latinum sermonem conuertas. Sit hæc,

Por esse camino uays que hay Moros?
Conuertamus hanc trifariam, ut inde tria dicendi genera cognoscantur.

Humile.

Istud iter ingressus es? nullas Sarracenorū insidias pertimescis?

Mediocre,

Hem quid agis? uiam istam longam & lubricā, qua insistere, aut ingredi sine casu aliquo, aut prolapione, aut Sarracenorum insidijs uix possis ingredi?

Sublime,

Deum immortalem! quoniam tam pleno gradu properas? tu uiam istam ingredi audes? esne Atha-

mante

mante insanior? eam flectas te rogo, aestuosa enim est, & puluerulenta, excursionibus & latrocinijis infesta: fuge quæso immanes Turcas, & Cimbrica feritate metuendos.

Est etiam elegantia in connectendis dictionibus & sententijs, si uarietate, & copia utamur, quod fiet hisce uocibus: præterea, deinde, mox, porro, porro autem, tum, cæterum. quo licebit uti, quoties ad diuersa digreditur oratio. Ad hoc, ad hæc. Adde his, accedit his, accedit ad hoc, huc accedit, huc pertinet, eodem pertinet. Huic confine est illud, his finitimum est, ad hanc formam pertinet, ad hunc ordinem referendum est, huic proximum est, illud haud quamquam prætereundum silentio. Sed operæ pretium est illud audire. Iam, aliquoties eandem uim habet, uox Quintiliano præcipue familiaris. Deinde cum progressu incandescit oratio, iam uerò age uerò, quid quòd, & consimilia. Iam uerò quid referam? Age uerò ad bellum in Africa gestum ueniamus. Quid quòd suos etiam incessit? Quin, quin etiam, in super. Interim & per Occupationem connectimus, Vt ne dicam interim, ut omittam domesticas huius sordes, Nam illud quid attinet commemorare? Nam hæc aliàs. Sed illud suo loco dicetur. Aliquando per dubitationem: ut, eloquar, an sileam? Vt surpatur & hic modus connectendi à medicis: præcipuum est steræcus columbarum, proximum caprinum, ab hoc ouium, deinde bouum.

Cap. IIII. de secunda elocutionis
parte, id est, de Dignitate.

Dignitas est quæ ornatam reddit orationem,
& grata uarietate distinctam. Constat ex
uerborum & sententiarum ornamentis, quibus præ-
ter uulgarem consuetudinem expolitur oratio. Orna-
natur autem oratio Tropo, & figura: ut docet M.
Tullius in Bruto, cum ait: Ornari orationem Græci
putant, si uerborum immutationibus utantur, quos
appellant τροπῆς, & sententiarum orationisq; for-
mis, quæ uocant σχήματα.

Tropus est elocutionis forma, qua propria si-
gnificatio uerbi in alienam commutatur, ἀτρέπω, id
est, muto. Sunt autem tropi quatuor, Metaphora,
Ironia, Synecdoche, & Metonymia.

I Metaphora est tropus ex simili simile significans,
ut lumen in sole proprium est, lumen ingenij per si-
militudinem illinc translatum. Nihil est in rerum na-
tura, unde non possit duci similitudo, aut Metapho-
ra, ut 2. de Oratore docet Cicero,

A rebus diuinis Plato eloquentiæ deus, ab ele-
mentis, omnes incenduntur gloria. Consilium uultu
regit, ac spem fronte serenat, nullius tantum est flu-
men ingenij.

Animalia bruta appellamus, id est, tarda & ston-
lida, cum tamen terra bruta dicatur, id est, tarda &
stolida.

A stipitibus, flos etatis

Tropos dictio-
nis uocant
multi,

Metaphoram
Catachresim
Metalepsim
Metonymiam

Synecdochem
Onomatopoiā
Antonomasiā
Periphrasim.

μεταφῆρα,
unde transla-
tio.

Ignis,
Aer,
Aqua,
Terra.

Ab animalibus, latrant Oratores.

Ex sensibus, ut nummum olfecit.

Ex hominum artibus, ut orationem polire, usus
tam temporis officio sarcire, stylum limare.

Ceterum illæ Metaphoræ laudabiles sunt, quæ
ratione sumptæ, ad sensus admouentur, præcipuè au-
tem oculorum, qui est acerrimus: unde Verr. 7. inflā-
matus scelere in forum uenit: ardebant oculi, totoq;
ex ore crudelitas emicabat.

Vitiat Metaphoram dissimilitudo, ut, cœli ingē-
tes fornices: nihil enim admodum simile est inter for-
nices, & spheram cœlestem. 2. Si longæ simi-
le ductum sit, ut Syrtis patrimonij. melius est, scopu-
lus patrimonij, facilius enim mentis oculi feruntur
ad ea quæ uisa, quàm ad ea quæ audita sunt. 3. Obs-
cœnitas, ut castrata morte Camilli Respublica.
4. Si maior sit translatio, quàm res postulet: ut
tempestas commessationis. 5. Si Metaphora Ta-
pinosim sapiat, ut uerruca, pro monte, nisi de in-
dustria per Hyperbolem paruulum hominem for-
micam dixeris. 6. Si nimis dura & insolens sit, ut
sputatilica crimina. Aliquando Metaphoram, alio-
qui fugiendam usurpamus, addita hac uoce, ut ita
dicam: aut per Catachresim, ut parricida, pro ma-
terfectore. Si multiplicari & continuari Metapho-
ram uideas, Allegoriã uocabis, si Allegoria sit obs-
cურიор, Aenigma dicitur: si excessum significatio-
nis in uerbo uideas, Hyperbolem appellabis.

2 Ironia est tropi forma ex dissentaneo dissenta-

B iiij

neis

Handwritten notes:
L. cap. 12
Cicero de
Agrarib.
p. 100 q.
2. 11. 12.
11. 12.

neum significans. Latine illusio & dissimulatio uocatur, quoniam aliud dicit, & aliud intelligi uult: solum autem & pronunciatione, & rei que pronunciatum naturam cognosci: ut credamus hoc, Sextum Natiuum, cuius caput oppugnat, eius auribus percipisse. Huic affinis est Paralypsis, seu Apophasis, de qua mox agemus.

3 Synecdoche, est cum ex parte totum, aut ex toto pars significatur. Latine intellectio, uel Conceptio dicitur. Ex parte totum intelligitur, cum membrum pro re integra ponitur, ut tectum pro domo, mucro pro gladio: aut cum individuum pro genere ponitur, ut Curius pro homine frugi. Totum etiam pro parte dicitur, quando totum integrum pro membro positum est, ut Xanthum bibissent, id est, partem aliquam Xanthi fluminis: aut genus pro specie, uel species pro individuo, ut Orator, id est, Cicero: Poeta, id est, Virgilius. aliter Antonomasia uocatur.

4 Metonymia, seu Hypallage, est cum ex causis effecta, uel ex subiectis adiuncta, contrarie significantur, quod fit quatuor modis. Primo, cum inuentorem, & autorem rerum pro rebus ipsis ponimus, ut Cere rem pro pane, Martem pro bello, Vulcanum pro igne, Liuium pro historia Liuij, Terentium pro comedijs Terentij. Deinde, cum ex effectis cause significantur, ut pallida mors, caeca spes, pallentes habitant morbi, tristisq; senectus. Pallidos homines efficit mors, at pallida non est: cecos & ignaros spes, at caeca non est. sic morbi, & senectus. Mox, continens

Tropos orationis uocant multi
Alegoriam,
Aenigma
Paraniam
Sarcasumum
Astismum
Myeterismum
Antiphrasim
Charientismis
Ironiam.

in libro
de tropis
et figuris

Poeta aliam habent Hypallagem, nempe cum oratio inuersa vice proferatur, ut date lassibus auroros.

in primo
ait eadem
indidem
et alia

linens pro re cōtenta, ut bene morata ciuitas, id est, bene morati ciues. Testis est Hispania, id est, Hispani. Aut possessor pro re possessa sumitur, ut proximus ardet Vcalegō, id est, Vcalegonis domus. Tandē, cūm ex adiunctis res subiectas intelligimus, ut cū virtutum nomina pro uirtutibus bonis, & uitiorum pro malis, & multarū aliarum rerum pro personis, quibus adiuncta sunt usurpantur: ut auaritia pro auaro, crudelitas pro crudeli. Si Metonymia geminatur & gradatim itur ad id quod ostendimus, id est, ab effectu ad causam, Metalepsis dicitur, ut post aliquot aristas, id est, annos: nam aristæ æstates, æstas annos indicant. Speluncis abdedit atris, nam atras nigras intelligit, ex nigris obscuras, ac demum in præceps profundas. Sed in soluta oratione, quā alij profam, alij prorfam uocant, Cererē pro pane, Bacchum pro uino, aristas pro annis non admodum elegantius usurpabis. Huc Onomatopœiā & Periphrasim reuocare solent multi, sed cur ego non probem paulò post indicabo.

Cap. V. de figura & coloribus Rhetoricis.

Nondum satis cōstitui, molestiane plus, aut uoluptatis autulerit mihi ueterū in colligendis figuris industria. Illi dum nullam prætermittere uolunt, easdem uarijs locis repetunt, & inculcant: alij nimia breuitate necessarias interdū omittunt. Age sentemus & nos, quid possimus in re tam uaria præ-

stare. Sed ante omnia, quoniam uulgus colores & figurarum easdem esse putat, nos discrimē breuissimè cōmostremus.

Color Rhetoricus non est orationis, aut uerborum ornamentum: sed pretextus quidam, quo res cōficitur, uerisimilis, ut pro Rege Deiotaro: Cū in castellum Luceium uenisses, & domum Regis hospitis tui diuertisses. &c. Colores igitur proprie sunt loci uerisimiles & probabiles. Sic Iuuenalis: Dic Quintiliane colorem. De quo etiam Horatius intellexit, cū ait: Aut uerum sequere, aut uerisimilia finge.

Figura est elocutio, qua oratio à reāta & simplici consuetudine mutatur, Græci uocant habitum *ἤμα* & gestum quendam orationis à communi ratione dicendi remotum, Quoniam hæc ornamenta in hominum imperitorum populari sermone rariu enitent. Est autem duplex *λέξις* & *διανοίας*, id est, uerborum, & sententiarum. Figure uerborum sunt, quæ sequuntur.

Epitheton, Palilogia.

5 Epizeuxis, est quādo uox aliqua cōtinenter iteratur, ut crux, crux, inquam, infelici & misero. Item occidi, occidi, non Spurium Melium. Interdum coniunctio aliqua, aut parēthesis interponitur: ut, uiuis, & uiuis, non ad deponendam, sed confirmandam audaciam,

6 Anadiplosis Poëtarum est, cū illi in fine præcedentis & initio sequentis uersus eandem uocē repetunt, ut 6. Aeneidos.

Deipho

Deiphobum uidi lacerum crudeliter ora.

Ora manusq; ambas.

7 Anaphora, seu relatio est quando eadem uox au-
ditur in principijs, uel incisorum, uel membrorum,
uel periodorum: ut non uiam? non scelus? non latro-
cinium?

Epibole, Repetitio, Epanaphora.

Cicero in 2.
de off. pro. au-
sida. consilium
laborum uer-
simum nobilit-
capitur

8 Epistrophe est, quando eadem dictio in eosdem
extremos fines conuertitur. ut quare cum ego legem
de ambitu tulerim, ex Senatus consulto tulerim, Sal-
uis auspicijs tulerim, tu eam esse legem non putes?

Conuersio, an-
sistrophe, Epi-
phora.

9 Quando Anaphora & Epistrophe coniungun-
tur, fit Symploce: ut, Quis legem tulit? Nullus. Quis
maiolem populi partem suffragijs priuauit? Nullus.
Quis comitijs praefuit? idem Nullus.

Complexio &
Symploce.

10 Epanalepsis est, quando eadem uox in princia-
pio & fine eiusdem periodi sentitur: ut Multi & gra-
ues dolores inuenti parentibus, & propinquis, mul-
ti. Et Aeneid. 1. Multa super Priamo r. s. h. multa:

10 a. 1. s. h. s.
h. h. h. h. h.

11 Epanodos, regressio est, quando eadem uox in
principio & medio, uel medio & clausula resonat:
ut gratiam qui refert, habet: & qui habet, in eo quod
habet refert.

Conduplicatio
Replicatio,
Ploce.

Item quia res indigna sit, ideo turpem existima-
tionem sequi, & quia turpis existimatio sequatur,
ideo rem indignam non uindicari.

12 Interdum figura est in uerborum similium con-
clusionem, & uocatur Paronomasia: ut hic non est
Tullius, sed Tollius: non Orator, sed arator. Amans
amens, uerba uerbera, fames fama.

Adnominatio
Agnominatio
Pronomasiis

Quando

Polyptoton,
Traductio.

no in 25. agito
- aut ducetur
ut coloniae
- qui in loco
- rem remanet

transio, com
- ad 20 contur
21

13 Quando casus mutantur, & syllabarum similitudo retinetur. Polyptoton dicitur: ut quæ didiceram tractare, quibusq; me assuefeceram, & quorū eram auidissimus, nūc omnia neglexi. Vides Polyptoton, quæ, quibus, quorum in uerbis quemadmodum in nominibus occurrit: ut Phyllis amat Corylos illas dum Phyllis amabit. Aeclo. 5.

14 Expositio Synonymiæ, siue interpretatio, hoc tantum differt à conduplicatione, quòd in hac eadē iteratur sententia, uerbis per figuram aliquam, aut uariandi rationem commutatis: ut Cic. Hic tu qua letitia perfruere? quibus gaudijs exultabis? quanta in uoluptate bacchabere? Idem, Hæc si tibi tuus parens diceret, posses ab eo ueniam petere? posses ut tibi ignosceret postulare? Tale est, Patrem nefariè uerberasti, parenti manus sceleratè intulisti. Vt mur ferè hac figura, quoties uno modo nō satis uidemur dignitatem, aut magnitudinem rei demonstrare, atq; ideo ornatè atq; amplificandæ rei gratia idem prorsus mutatis subinde uerbis, uelut plura ingerimus. Neceßè est enim eius qui audit animum uehementer commoueri, quum grauitas prioris dicti renouatur interpretatione uerborum. Fit & singulis uerbis. ut Cic. Abijt, excessit, erupit, euasit. Idē, Egredere aliquādo ex urbe, patent portæ, proficisci. & Nobiscum uersari iam diutius non potest. Non feram, non patiar, non sinam. Tale est, Prostrauit, afflixit, perculit. & Hic eos quibus erat ignotus, decepit, sefellit, induxit.

Antistasis

πλοκή. 101

15 Antistasis, copulatio, est ubi idem uerbū, uel no-
men bis continuo positum, diuersa significat. aut idē
uerbum repetitur in contrario sensu. Vt sed tamen
ad illum diem Memmius erat Memmius, id est, sui
similis erat: nam in priore, persona: in posteriore,
qualitas animi significatur. Itē, una salus uictis nul-
lam sperare salutem. Item, Huius ærumnæ quamuis
extrarium hominem, modò hominem, commouere
possent. Hominem dixit pro in quo sit humanitatis
aliquid, uel qui non sit ab humanitate remotus. Itē,
Talis erit mater, si modò mater erit. pro si maternū
erga filium animum geret. Simia semper est simia,
etsi aurea gestet insignia. Diaphora à quibusdam
dicitur.

16 Asyndeton est, quum multa sine coniunctione
proferuntur. Hæc figura coniunctionibus sublati-
continuat orationis partes, & hoc ipso facit ad ser-
monis acrimoniam, quòd uelut impetu quodam fer-
tur. Terent. Cæteros ruerem, agerem, raperem, tun-
derem, & prosternerem. Hic si addas coniunctionē,
perierit impetus ille, & quasi ardor orationis, ut si
dicas, cæteros ruerem, & agerem, & raperem.

Articulus,
Dialyton
Dissolutum
Brachylogia.

17 Antanaclassis mihi eadem uidetur cum Paro-
nomasia, sed multi hanc ab illa distinguunt: uolunt
enim esse eiusdem uerbi mutatam significationem, ut
amari iucundum est, si nihil adferat amari. ut oppu-
gnari pecunia potest bonus uir, expugnari non po-
test. Non solūm immorari studijs, sed immori. Procu-
leius querebatur de filio, quòd is mortem suam expe-
ctaret

LIBER PRIMVS
Etaret, dixit ille, non expecto, imò, inquit, rogo expectes, non matures. Hæc uera apparet Antanaclasis, quoniam uox quæ ambigua non est, in diuersum sensum retorquetur. Expectat enim mortem alicuius, qui in eam spe & cupiditate imminet. Expectat uerò, qui nihil de alterius uita nefarie cogitat, aut molitur.

Cap. VI.

Figura sententiarum.

Figure sententiarum partim inter amplificationes, partim inter argumenta recensentur. Ornamenta ergo & exornationes dicuntur, cum ornandi causa adhibentur, argumenta uerò cum probant.

Duplex est sententiarum figura, nam aut figuratur orationis habitus quasi uestitus, uel affectus: aut ipsius corpus augetur. Prioris generis, cum uelut motus orationi additur, hæc sunt species.

18 Interrogatio *ἑρωτημα*, est ubi exacerbando aliquid interrogamus, & augemus eius inuidiam: ut, fuistine illo in loco? dixistine hæc ita gesta esse? renuntiastine ea quibus decepti sumus? Hæc enim sine interrogatione minus inuidiosè proferuntur: ut hic fuit illo loco, & ita esse gesta dixit, & falsa renunciando nos decepit.

19 Pysma, quæ situm fit quoque interrogatione, sed superiori una uoce tantum respondere potest, Pysmati uerò occurri, non nisi pluribus potest: ut, quæ ratione bellum geremus? Quæ auxilia nobis parata erunt? Quis erit, qui subuenire uolet, cum tamen acerbè socios tractauerimus?

20 Epitrochasmus dicitur, ubi multa terribiliter interrogamus: ut Quis tu homo es? Quid tibi uis?

Quid

Quid cum illa rei tibi est? Pro Rabirio: An pietas
tua maior, quam Gracchi? an animus? an consilium?
an opes? an authoritas? an eloquentia?

Interrogamus nonnunquam causa

Instandi: ut, quousq; tandem abutere Catilina. &c.

Miserationis, ut Heu quae me tellus, quae me nunc es
quora possunt accipere? 2. Aeneid.

Admirationis, ut Dij boni, quid illic hominum litis
gant?

Acrius imperandi, ut Non arma expedient, totaq;
ex urbe sequentur?

21 Aganactisis, seu indignatio, est cum interrogan
tes pronunciatione ipsa indignationem ostēdimus,
ut Et quisquam numen Iunonis adoret praeterea?

22 Exclamatio est, ut, ô tempora, ô mores. neq; ibi
solum exclamatio est, ubi auditur ô, sed quoties im
potens affectus erumpit, ibi demum exclamatio est,
ut, Me miserum.

23 ἀπρία, execratio oratoria, ut, ô scelus? ô por
tentum in ultimas terras exportandum?

24 Aporia, Diaporisis, dubitatio, est quando du
bitare nos significamus, uel unde sumamus Exor
dium, propter rerum multitudinem, uel quid potiss
imum agamus dolore aliquo affecti: ut, eloquar, an
sileam? Item, Quid primum querar? aut unde potissi
mum ordiar? aut quod, aut à quibus auxilium petās
Deorumne immortalium. &c.

25 Communicatio, ἀνακοίνωσις est, cum alijs quae
dam deliberatio & consultatio: nam ut in Aporia
dubitas

dubitamus apud nos metipsos, & quasi nobiscū agimus, hic cum alijs rationem inimus: ut, Tu denique Labiene quid faceres tali in re, ac tempore. &c.

Hæ octo figuræ, si tempestiue adhibeantur, aculeos addunt orationi, & eam reddunt quasi uiuidiorum, quàm si simpliciter enuntietur.

26 Subiectio est argumentatio, in qua quærimus quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogaciones, properè subiicimus rationes, quibus id quod dictum est, non ita esse ostendimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? Patrimonium amplum relictum est? At patris bona uenierunt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exheredatus est. Ex mercatura, quam agere constituit, quæstum maximum consequutus est? At ex ea re, quæ habere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationibus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio & inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio est: quatenus ornata conficit orationem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludendum adhibetur, cum non minus habeat dignitatis, hoc modo: Quid faciam miser? taceam? instigem? purgem me? laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio, à qua non multum differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis.

27 Apophasis est, cum quasi alio interrogante nobis respon-

Prolepsis.
antiphras.
en. an. 30

aitis

bis ipsi respondemus, & rationem reddimus. Cice.
Si quis furem occiderit, iniuria occiderit, quam ob
rem? quia ius constitutum nullum est. Quid si se re-
lo defenderit? non iniuria. Quid ita? quia con-
stitutum est. Huc à quibusdam referuntur,

Aetiologia,

Anageon,

Chroma.

Dicaeologia,

Metastasis,

Seu color.

28 Oxymoron, est sententia ex periculo petita, hoc
est, ita acute & affectate enunciata, ut fatua videa-
tur. ut. 7. Aeneido. Num capti potuere capi? Cice.
in Bruto uel de Clar. Eloquentia obmutuit.

paradoxo.
inopinatum
hypomone.

29 Sustentatio, paradoxon, inopinatum, hypomo-
ne, est cum postquam expectationem grauisimorum
criminum fecimus, ad aliquid, quod sit leue, aut nullo
modo criminofum, descendimus: hoc est, cum suspen-
sis auditorum animis, inexpectatum aliquid subiun-
gimus: uel cum res magna dicitur, & modo maior,
modo minor subijcitur, quam erat expectata. Sic
Verr. 7. In Tricalino, quem locum. &c. usq; ad illa
uerba, Leonidæ illi domino redditi. Item pro Lis-
gario: Hinc prohibitus, non ad Caesarem, ne iratus:
non ad domum, ne iners. &c. Terent. Heaut. In me
quiduis harum rerum conuenit, quæ sunt dicta in-
stultum: caudex, stipes, asinus, plumbeus. In illum nil
potest, nam exuperat eius stultitia hæc omnia.

30 Paralipsis, præteritio, est cum simulamus nos
aliquid relinquere, aut omittere id, quod maxime
tunc obijcimus: uel cum in transcurso dicimus id,
quod nos negamus uelle dicere: ut, Nolim dicere quæ

occupatio d

surpiter antea gesseris magistratum. Tale est, uerum
 sit Homerum, ne dicam peruertit. Hanc & occupan-
 tionem quidam uocant.

31 Apostrophe, Auersio, est cum mutatur subito
 in oratione persona, uelut alterius compellandi cau-
 sa: nimirum cum feruet oratio. Sic Cicero à Cesare
 orationem flexit: Quid enim tuus ille Tubero in acie
 Pharsalica. &c.

32 Epitrope, Permissio simplex non uocatur figu-
 ra, sed quoties habet uel exprobrationem, aut dissim-
 ulationem, aut asseuerationem, aut fiduciam, tum
 demum figura est. Terent. Quid isthuc? tibi si isthuc
 placet, profundat, perdat, pereat, nihil ad me attin-
 net.

33 Synchorisis, Concessio, est propositæ rei appro-
 batio: nam superior est in factis, hæc in dictis: ut, Sit
 sacrilegus, sit fur, at est bonus Imperator.

34 Parrhisia, seu Licentia, est cum simulatione li-
 bertatis, aut nostræ, aut aliorum errata, ita reprehē-
 dimus, ut figuratè interim adulemur. Pro Ligario:
 Suscepto bello Caesar gesto etiam. Lege Fabium.

Alij sic describunt: Parrhisia est, quæ præ se fert
 audaciam dicendi, quod periculosum dictu uideba-
 tur. ut pro Sylla: Adeste omnes animis. &c.

35 Deesis, Obsecratio, Deprecatio, est cum pote-
 stas, aut numen, aut auxilium cuiusquam imploratur.
 Cice. Quæ cum ita sint, ab Ioue Opt. Max. cæterisque
 dijs, deabusque ueniam peto.

36 Diabolé, est quasi denunciatio eorum quæ futu-
 ra

ra sunt: ut erit, erit ille dies, cum tu. &c. Item uideor iam illum diem cum hinc egēs profugiet aliquò militatum. Terent. Adelph.

37 Epiplexis, Epitimisis, est quoties aduersarium iisdem uerbis, quibus ab eo laceſſiti sumus, percutimus: ut bis capti Phryges. hæc Rutulis responsa remittunt.

38 Hypocrisis, est quum aduersariū gestu & pronuntiatione extollimus, uel abiicimus: ut cantando tu illum? additur enim tu, nullus alioqui. illum autē, præstantem in canendo.

Cap. VII. de figuris quibus orationis uertus augetur.

39 **C**Limax, Epiploce, Gradatio, Ascensus, est cum cōsequentiā membra ab eisdem oriūtur uerbis, quibus antecedentia clauduntur: atque ita uelut gradibus quibusdam connectitur oratio: ut Ferdinando Cortesio uirtutem industria, uirtus gloriam, gloria æmulos comparauit.

Similiter autem gradationis, forte uertus, per se autem Syacog.

40 Antimetabole, Commutatio, est quum inuertitur aliqua sententia per contrarium. Esse oportet, ut uiuas: non uiuere, ut edas. Eripis, ut perdas: perdis, ut eripias.

41 Antithesis, Contentio, est quum contrarijs opponuntur contraria. Fit uerò aut uerbis inter se pugnantibus, aut sententijs contrarijs: In fuga feda

Antithetico

C ij mors

mors, in uictoria gloriosa.

42 Syniciosis, Communicatio, cum duæ res contrariæ coniunguntur: ut labor est etiam ipsa uoluptas: tam deest auaro quod habet, quam quod non habet.

43 Epanorthosis, *μετάνοια*, Correctio tollit quod dictum est, & pro eo quod magis uidetur idoneum, reponit. Quas ille leges, si modo leges nominandæ sunt, ac non faces urbis.

occupatio
44 Prodiorthosis, Aphorismos. Si quid insuaue auditoribus, aut nobis odiosum dicturi sumus præmunit, & corrigit. Dehinc postulo, siue æquum est, te oro Daue. Aphorismus corrigit uim sententiæ, ut docet Iulius Rufinianus.

45 Apodioxis, Reiectio, est cum aliquid ab aduersario allatum, eludimus. Vt, hac de re quid attinet dicere? Erit aliàs oportunior dicendi locus.

46 Procatalepsis, occupatio, est tacitæ obiectionis refutatio: aliqui præceptionem & anticipationem uocant. ut, Neg; me Argolica de gēte negabo. &c.

47 Procata sceue, seu præparatio, quæ à Rufiniano adfertur, mihi eadem cum insinuatione uidetur: nempe cum rei, de qua sumus acturi, colorem prætendimus: ut, Anna soror. &c.

antiatr
is
48 Paromologia, Confessio, est cum quædam largimur aduersario, ut reliqua magis exaggerari possint. Pro Rabirio: At fuit cum Saturnino u. p. f. & f. n. d. r.

49 Paradiastole est, quum ita aliquid conceditur,

ut uici

ut vicinum quiddam detrahi possit: ut, ueritas laborare potest, opprimi non potest. Est etiam cum similes res discernuntur contrarijs redditis: ut, Triste lupus stabulis, m. f. imbres. a. u. n. A. i.

50 Chleuasmus, Permutatio, Ironia, idem sunt: de quibus supra uerba fecimus.

51 Transitio, est quae monet, quid dictū sit, & quid restet. facit autem ad docilitatem.

52 Aetiologia est, cum causam ostendimus. Dicaeologia est, quum aliquam officij rationem, aut excusationem adhibemus. Prosapodosis est, cum pluribus propositis sua cuiq; ratio subiicitur.

53 Color est simulata, & obliqua defensio alicuius suspectae causae, uel perperam facti. Sic Fabius monet, dandum esse deformibus colorem: hoc est, causam facti speciosam exquirendam. Pro leg. Manil. ut initia illa gestarum rerum m. a. p. n. f. & paulo post, Noster exercitus etsi u. e. Tigranis, & c.

54 Commoratio, uel expolitio, est quoties eodem in loco diutius comoramur, & sententiam eandem uariamus, aliquando si inmodica est Periergia dicitur.

55 Amplificatio incrementum est, quoties gradibus aliquot peruenitur, non modo ad summum, sed interim quodammodo supra summum. Huius exemplum est apud M. Tull. in quinta in Verrem actione:

Facinus est uincire ciuem Romanum, scelus uerbere, parricidium necare: quid dicam in crucem toller? Verbo satis digno tan nefaria res appellari nullo modo potest. Ad hoc genus pertinet & illud, cum

Permutatio...

matassafit

i. e. cati. u. u. u. 15. 18. f. l. q. u. a. o.

*in incrementum
cut per quod
conspicua be
a. e. l. u. o. c. r. e. f. e.
atio: a. c. i. t. e. l. o.
plificatio. a.
atm affan d
oic. tu. m. p. e.
onibus q. a. d. fil*

in Iuliano anno
ratio per in
entum.

congestis ordine quodam circumstantijs in cōtextu
et cursu semper aliquid priore maius insequitur.
Huius exemplum est in secunda Ciceronis Philippi
ca de uomitu Antonij: O rem non uisu modò sedam,
sed etiam auditu. Si inter coenam in tuis immanibus
illis poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe duce-
ret? In cætu uerò populi Romani, negotium publi-
cum gerens, Magister equitum, cui ructare turpe
esset, is frustis esculentis, uinum redolētibus gremiū
suum, et totam tribunal impleuit. Hic singulæ uoces
incrementum habent. Etenim per se deforme fue-
rat, uel non in cætu uomere, in cætu etiam non popu-
li, etiam non Romani, uel si nullum negotium gere-
ret, uel si non publicum, uel si non Magister equitū.
Hæc si quis diuidat, ac circa singulos gradus immo-
retur, augebit quidem orationis copiam, tamen mi-
nus efficaciter amplificabit.

Huic contraria est Comparatio. Nam ut incre-
mento ad superiora tenditur, ita Comparatio à
minoribus incrementum petit. Fit autem comparatio
uel fictione, uel exempli collatione. Fictione quæ
ὁπόθειρ uocāt, ut in prima parte exempli, quod mo-
dò retulimus ex Cicerone. Fingit enim hoc inter coe-
nam accidisse priuato. Eiusdem est illud in Catilina
nam: Serui mehercule mei si me isto pacto metuerēt,
ut te metuunt omnes tui, domum meam relinquendā
putarem. Collatione exempli, quoties proposito ue-
ut simili exēplo efficimus, ut id quod exaggeramus,
aut proximum illi, aut par, aut maius etiam uideamur

uatio est cum
a p o i b u s e x a
u a t i s e o f e s t u i
u g t u u d e m i n o
e x c e p t a a n o q
n u m n o t a m a t
e t . c o p a r a m . u e l
o u m d u p n o a r g u
t a n o i f e s o c u
i c a u s a l

u a t o m e t u e r e t
u n o r a e t g a u
u u r c o p a u a
u n i b e r f e s c i u
e n o l i b e r a
u i s c a t i C i n o
u u i p r o c u u
u e r a t e o m i n g
u e m o c i u i t a
u i u t f e m a
u o r g m e s t u i

tur, uelut Cicero pro Cluentio, cum exposuisset Mi-
 lesiam quandam à secundis heredibus pro abortu
 pecuniam accepisse: Quantò est, inquit, Opianicus,
 in eadem iniuria, maiore supplicio dignus? Siqui-
 dem illa cū suo corpori uim attulisset se ipsam cru-
 ciavit. Hic autem idem illud effecit per alieni cor-
 poris cruciatum. In hoc genere non solum tota to-
 tis, sed etiam partes partibus cōparantur, sicut hoc
 loco pro Milone: At uerò uir amplissimus Scipio,
 Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem
 Rempublicam priuatus interfecit: Catilinam orbē
 terræ cede atq; incendio uastare cupientem, nos Cō-
 sules perferemus? Hic & Catilina Graccho, & sta-
 tus Reipub. orbi terrarum, & mediocris labefacta-
 tio cedi, & incendijs & uastationi, & priuatus Cō-
 sulibus comparatur. Quæ si quis dilatare uelit, ple-
 nos per singula locos habeat.

Amplificamus & ratiocinatione, cum aliud cre-
 scit, & aliud augetur, hoc modo: Tu istis faucibus,
 istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis fir-
 mitate tantum uini in Hippie nuptijs exhauseras,
 ut tibi necesse esset in populi Romani conspectu uo-
 mere postridie. Colligitur enim quantum uini bibe-
 rit Antonius, quod illa totius corporis gladiatoria
 firmitas non quiuerit ferre & cōquoquere. Ad hanc
 formam referendum est quoties res atrocissimas
 quasq; in summam ipsi extulimus inuidiam, eleua-
 mus consultò, quò grauiora uideantur, quæ sequutu-
 ra sunt. Quod genus est illud Ciceronis: Leuia sunt

Amplificamus
 ratiocinatione
 cum aliud cre-
 scit, & aliud
 augetur, hoc
 modo: Tu istis
 faucibus, istis
 lateribus, ista
 gladiatoria to-
 tius corporis fir-
 mitate tantum
 uini in Hippie
 nuptijs exhaus-
 eras, ut tibi ne-
 cesse esset in
 populi Romani
 conspectu uo-
 mere postridie.
 Colligitur enim
 quantum uini
 biberit Antonius,
 quod illa totius
 corporis gladia-
 toria firmitas
 non quiuerit
 ferre & cōquo-
 quere. Ad hanc
 formam referen-
 dum est quoties
 res atrocissimas
 quasq; in sum-
 mam ipsi extu-
 limus inuidiam,
 eleuamus consu-
 lunt. Quod ge-
 nus est illud
 Ciceronis: Le-
 uia sunt

LIBER PRIMVS
hæc in hoc reo. Metu uirgarū Nauarchus nobilissi-
mæ ciuitatis pretio redemit. Humanum est, atrocissi-
mum quiddam expectetur necesse est, cui hæc, quæ
sunt atrocita, comparata, humana atq; usitata uideã-
tur.

Amplificamus & congerie uerborum, ac senten-
tiarum idem significantium, quæ ratio finitima est
figuræ συαθροισμῶ, de qua prius dictum est. Idem
fit interim omnibus altius, atq; altius insurgentibus:
ut in hoc exemplo, Aderat ianitor carceris, carni-
fex Prætoris, mors, terrorq; sociorum, & ciuim Ro-
manorum licitor Sextius.

Amplificamus etiam quasi correctione quadam,
ut Cicero in Verrem: Non enim furem, sed raptorē:
non adulterum, sed expugnatorem pudicitie: non sa-
crilegum, sed hostem sacrorū, religionumq;: non si-
cariū, sed crudelissimum carnificem ciuim, socio-
rumq; in uestrum iudicium adduximus. Totidem au-
tem sunt minuendi modi, quot sunt amplificandi.

56 Extenuatio, Miosis, Tapinosis, cū attigisse
dicimus qui colaphum infregit: sæuerum, qui crude-
lis sit. Huic Leptotes subiicitur, qua aliquid arro-
gantie uitandæ causa extenuamus: ut, Si quid est in
me ingenij iudices quod sentio quàm sit exiguum.

57 Gnome, uel sententia, dictio est ad mores, uel res
communes pertinēs: ut necesse est multos timeat, quē
multi timent. Huc Prouerbia spectant, & Enthyme-
mata, hoc est, sententiæ ex contrarijs: ut, Obsequium
amicos, ueritas odium parit. Nam hic Enthymema
non

non est species argumentationis Dialecticæ.

58 Epiphonema, est exclamatio, quæ ad finem rei narratæ adhibetur: ut, Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

59 Noema, cum rectè significamus quod auditor ex se ipso diuinet, uel est sententiosum scomma, detortum in personam aliquam, cuius mores & ineptiæ notentur: ut, Athenienses literis uerbisq; bellum aduersus Philippum gerebant, id est, habebant imbellem, loquacitatem.

60 Merismus & Distributio idem sunt, de quibus egimus in Inuentione pag. 36.

61 Frequentatio, est cum res in tota causa disperse coguntur unum in locum, quò grauior, aut acrior, aut criminiosior sit oratio: ut, A quo tandem abest iste uitio? Quid est iudices, cur uelitis eum liberare? Suae pudicitiae proditor est, insidiator alienæ, cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius in parentes, ingratus in amicos, infestus in cognatos, in superiores contumax, in æquos & pares fastidiosus, in inferiores crudelis, deniq; in omnes intolerabilis.

62 Emphasis, est cum plus cogitationi relinquatur quàm uerbis exprimitur. Huius duæ sunt species. Lege Quintilianum.

63 Auxesis est, cum uerbo grauiore, quàm pro re utimur, atrociusq; proprii loco substituimus: ut, latro pro improbo, asinus pro stolido, scelus pro errore, aut errato, mutus pro eo qui nihil respēdet.

Leptosis.

64 Liptote, cum minus dicitur, & plus intelligitur: ut, hoc ab homine minime stulto audiui. Item, mu- nera nec sperno, id est, libenter accipio.

Endiady.

65 Endiady est, cum in unum duo contrahuntur: ut, pateris libamus, & auro, id est, pateris aureis.

66 Epicherema, Dilemma, uiolatio, figurae à mul- tis uocantur: sed Fabius argumenta uocat, quare illum consule.

Dictionem exornant.

- Anaphora,
- Epanalepsis,
- Epizeuxis,
- Anadiplosis,
- Cōduplicatio,
- Andistrophe,
- Symploce,
- Ploce,
- Antistasis,
- Polypoton,
- Asyndeton,
- Polysyndeton,
- Omioptoton,
- Omiolesteton,
- Isocolon,
- Paronomasia,
- Antanaclassis,
- Metonymia,
- Antonomasia,
- Allegoria.

Orationem exornant.

- Erotisis,
- Epitrochasmus,
- Pysma,
- Subiectio,
- Exclamatio,
- Aporia,
- Paradoxon,
- Adinaton,
- Anacinosi.
- Permissio,
- Parrhisia,
- Apostrophe.

Ordo

Orationem augent, & amplificanti.

Auxesis,	Epanortho.
Miosis,	Apodioxh,
Leptotes,	Paralipsis,
Synonymia interpret.	Occupatio,
Exergasia,	Brachyepia,
Merismus,	Paromolog.
Dialysis,	Confessio,
Epanodos,	Consensio,
Dilemma,	Anthypophora,
Paradiastole,	Anasceue,
Exped. uel enumer.	Comparatio,
Synathrism. conger.	Ratiocinatio,
Incrementum,	Exemplum,
Aetiologia,	Similitudo,
Dicæologia,	Apologus,
Anageon,	Parabola,
Metastasis,	Icon,
Color,	Omion,
Climax,	Dialogismus,
Epiploce,	Gnome,
Antithesis,	Epiphonema,
Antimetab.	Noema,
Inuersio,	Hypotyposis,
Syniciosis,	Enargia.

Ordinis figura.

Parenthesis,

Parecbasis.

Cepi

Cap. VIII. de Compositione ter-
tia elocutionis parte.

Compositio est uerborum concinna, & numerosa constructio, qua leuis & equabilis, suisque modulis perpolitata fluat oratio. Paratur autem hæc suauitas compositionis,

Numero,
Coagmentatione,
Continuitate,
Et certa periodi mensura.

DE NUMERO.

Numerus est orationis apta modulatio, ex interuallorum breuium longiorumque uarietate. Interualla uoco tempora syllabarum, & spatia quæ in efferendis uerborum partibus transiguntur. Non est numerus, ea sententia de qua agitur, non ipsa uerba, non concinnitates & figurae, non ij qui tropi nominantur, non pedes, & eorum tempora, non incisa, aut membra, aut ambitus, sed pedum ordine positorum quidam pulcher incessus, & ueluti quedam orationis expolitio. Nunc quoniã multi nostra ætate negant in oratione numerum reperiri, nos esse numerum in ea, & à multis approbatum, paucis ostendemus.

Esse in oratione numerum quendam testificantur Aristoteles, Theophrastus, atque Theophrastus, qui scientia philosophiæ præclari de numero scripta reliquerunt. Testis est locuples Dionysius Hali-

Numeri definitio.

An sit numerus in soluta oratione.

DE ELOQUIO
eárnaseus, cuius opus extat egregium cùm de alijs
uirtutibus orandi, tum de numeris oratorum. Testis
grauissimus Cicero, qui plura de numero, quàm ue-
terum quisquam literis mandauit. Quid? fatentur
et orationis inimici, esse nescio quid in oratione nu-
merosa, quod molle, et effœminatum, uti lenocinio
quodã, sic blanda uoluptate capiat aures nesciorũ.
Adhæc ratio ostendit, quemadmodum numerus in
uersu pedum collocatione perficitur, sic et eorum
artificiosa constructione circa uersum oratorium
numerum confici posse. Sed primus autor est sensus,
sensus inductionis ac rerum singularium magister.
Sentiunt aures in oratione composita uoluptatem,
quam in dissoluta reperire non possunt: quorum mo-
nitus qui respuunt, initium doctrinæ mihi uidentur
aspernari. Aures igitur audiant orationes Isocra-
tis, audiant Demosthenis, audiãt Ciceronis, et alio-
rum, quicunq; eloquẽtia floruerunt. In illis cùm esse
modulatã, et quoddam musicæ genus, unde recreen-
tur ipsæ, constanter affirmabunt. Quòd si quis arbi-
tratur eam delectationem à bonitate uerborum, ac
figurarum moueri, dissoluat orationem aptè condi-
tam, rem omnẽ seruet ac uerba, figuras teneat eas-
dem, ordinem paulum commutet, uniuersus decor
abscesserit. Commutetur hæc oratio: Nulla est enim
tanta uis, tanta copia, quæ non ferro ac uiribus de-
bilitari frangiq; possit. Fac sic: Quæ non ferro ac
uiribus possit debilitari: frãgiq; uenustas omnis ex-
sedit. Quid ita? In locum Dichorei successit Spon-
deus

deus, & Palimbachus. Id sentiunt aures, aut si ne sentiunt quidem, asini sunt ad lyram, non hominis. Est igitur in oratione quidam numerus, ex apta pedum compositione. Quis inuenit illum? Thrasy-machus Calcedonius, Isocrates expoliuit. Nam cum Thrasy-machus minuta, & uersiculorum similia quaedam, nimirum depicta prodidisset, & id Isocrati non probaretur, primus instituit dilatare uerbis, & mollioribus numeris explere sententias. Scribit haec Cicero in Oratore: Repugnare sibi uidetur in Bruto. Ante hunc, inquit, uerborum quasi structura, & quaedam ad numerum conclusio nulla erat. Non repugnat tamen, quia Thrasy-machi numeri neque perfecti, neque conclusi fuerunt. Quae causa numerum effecit? id est, quoduce inuenit illum Thrasy-machus? Natura, atque sensu, illa parens, ut in agro sine opera nostra, sic & in animo multa sponte fundit. Naturam imitatur ars, & obseruatione praeccepta gignit. Itaque cum priores res agitante natura aliquid conclusum apteque dixissent, & homines etatis eius aliquid etiam casu praecclare dicerent, idque aures & animum acerrimi uiri pellere, paulatim genera notauit, & obseruando confecit artem. Eadem ratione, hoc est, cognitione aurium, obseruatione prudentiae, inuentus est ambitus, & usu notatum est, quae comprehensiones, aut immoderatus excurrerent, aut citius equo terminarentur, aut modice laborerentur ad equam dimensionem. Comonstratum ergo est, numerum in extrema periodo reperiri, nunc dicendum, qui pedes, & quo ordine

A quo inueniuntur numerus.

Natura & sensus.

in numero collocentur.

Pedes in numero omnes ferme, qui sunt à nobis in libello de ratione syllabarum explicati, id est, dissyllabi. 4. trissyllabi. 8. &c. ad usum numeri conuertuntur.

Locus numero est in principio periodi, in fine, et medio. Sed quoniam media liberiora esse uolumus, ne uideatur nimis astricta oratio, quæ & soluta, & prosa dicitur, pedes tantum qui initia, & fines sententiarum occupant, persequemur.

Numeris ergo illustrantur principia, media, postremaq; sententiarum. Hinc in extrema periodo elegantius collocatur Dichoreus, præcedente Cretico, ut cum uictoria conferatis: aut præcedente Dactylo, ut suauiter audietur, & gentibus imperare: aut Spondeo, ut horum Tusculanum. Claudit Cicero per sepe circumscriptionem Choreo, & Molosso, uel Cretico & Spondeo, ut esse delectum: aut Dichoreo & Molosso, ut timendum fuisse senserunt: aut Molosso præponit tres Chores, uel Dactylum, ut aliqua spe & cogitatione uenerunt. Esse uidebatur, Est & Creticus in extrema sententia, ut multum iuuat. Duplicatur interdum, ut cogitās sentio. Dochmius (quem Strabeus perperam Dochimum uocat, ut alias commonstrauit) quoq; finem periodi eleganter occupat, ut ad reijciendos iudices uenimus, & sententiæq; cognosceret. Suavis est etiam Trocheus, quem Poëte Tribrachyn uocant, cum Spondeo, ut esse uideatur. Aut Dispondeus præcedente Choreo, ut glo

Dichoreus

Molossus

Creticus

Dochmius

Tribrachys

Dispondeus

ut glo

Dactylus. ut gloriā libens agnouisset. dactylus in extrema sede plurimus est, praeueniente Cretico, ut casus admittitur. *Bacchius.* Bacchius quoque, quod hūc nouissima tres syllabae Dichorei constituent. Idem pedes optime in media periodo, hoc est, in fine incisorum, sed non gemini, aut alijs praecedentibus, ut in extrema periodo à

Pæan primus. Cicerone Pæan primus, aut quartus usurpantur. Vnusquisque enim horum non solum dignitatem affert, & amplitudinem: sed etiam uolubilitatem, atque celeritatem, qua animi concitati affluente uoluptate recreantur.

Deinde in periodorum principijs erit Creticus, ut neminē uestrum. Pæan primus, ut at beneficio sum usus tuo. Pæan quartus, leuia sunt hæc in hoc reo crimina. Dichoreus nō enim potest Bacchius, ut uehebant in essedo. Palimbachus, ut At quanta merces. Dactylus, ut omnia præteribo. Anapestus, ut patior iudicis. Molossus, ut est idem Verres. Amphibrachys, ut tenēsne memoria. Dochmius, ut catenas habebat hospes tuus.

Vitia fugienda in numero

Vitanda autem dura concursio, & uocalium hiatus. Deinde eiusdem pedis cōtinuatio & strepitus plusquam heroicus. Mox tractatio uerborum. Fugiendi quoque fracti, concisiq; numeri: hoc est, cū casim membratimq; dicitur, sunt qui inania uerba infertiunt quasi complementa numerorū, ut ipse, ipsa, ipsum. ille, quidem, certē, sanē profectō, hercule, loquitur, dicitq;, facit, & agit, doctus, eruditusq;. Vitanda quoque uerba Græca, que ab eruditis huius seculi ad ostentationem adducuntur: su-

*modis licet
bis gra
inimica
licatum*

menda

menda tamen cum uehementius significant, aut cum citamus auctores Græcos: ut Cum Cicero adducit Carmen Homeri, aut Euripidis.

An monosyllaba dictione periodum absolueri liceat.

Nonnunquam M. Tullius periodum absoluit dictione monosyllaba. Id aliquibus uidetur numerorum & concinnitatis legibus repugnare. Quare breuissimè in adolescentulorum gratiam nodum hunc explicemus. Veteres Romani eas clausulas improbabant, in quibus unius syllabæ uocem ultimam, uel breuem breuis, uel longam longa syllaba præcederet, ut, res mea sit, & Eum priuare uita uis. Si contra fieret, probabant. Sed Probus Grammaticus ostendit à multis culpam fuisse structuram, quæ in monosyllabam uocem desinat. Sed hoc Ciceronis auctoritate possumus redarguere, & quanquam occurrunt multa laudabilium clausularum exempla, partim à nobis obseruata, partim sumpta ex Fabio Quintiliano, Cælio Basso, Valerio Probo, Fortunatiano, Diomede, ac Martiano. Tamen uno, aut altero canone adducto nodum hunc explicabo.

I

Si in fine fuerit monosyllaba uox longa, præcedens Trochæus laudatur, ut, non scripta sed nata lex, item debet esse legum in Republica prima uox.

2

Si monosyllabum ultimum corruptum fuerit, iam

D

bua

bus, aut anapestus præcedat: ut, apud meos sit: ut, animos dat.

Cap. IX. de Coagmentatione.

Nunc agendum de iunctura dictionum. Hanc iuncturam uocat Cicero Coagmentationem, cum inquit: Colligatur oratio Coagmentatione, Concinnitate, & Numero. Dicta est Coagmentatio à similitudine lapidum, qui in extruendo pariete coagmentantur: eam sic describimus, Coagmentatio, est eorum structura uerborum, quæ molliter coherent: ut apud Ciceronem in hoc exemplo reperies: Quæ res in ciuitate duæ plurimū possunt. Hic dictiones omnes absq; hiatu coherentes suauiter audiuntur, nempe res in, ci, te, du, plu, mum, pos, spectantur autem hæc iunctura in uocalibus, in consonantibus, aut simul in uocalibus & consonantibus. Sed antequam de his agamus, ostendemus figuras Coagmentationis.

Anastrophe. Prima est Anastrophe, quæ & Poëtis, & Oratoribus magnum offert adiumentum. Dixit Vergil. Italiam contra: non enim molliter cohærebat, contra Italiam. Sic Cicero, Quocum, quicum, tecum, mecum, magna ex parte. & alia id genus.

Apocope. Eò nonnunquam spectat Apocope: ut, Immitis Achilli, ne dicamus Achillis immitis. Reliquæ figure Poëtarum magis, quàm oratorum censentur. Fabius Quintilianus diuersam rationem sequitur, in

qui,

quit enim: In omni compositione desiderantur tria, ordo, iunctura, & numerus. Sed ut uideo ordinem & dispositionem confundit (inquit ille) dispositio exigit ut digniora indignis præponantur: ut uir fœminæ, dies nocti. Sed hoc falsum esse ostendo cum Cicerone, qui sæpenumero dicit noctes & dies, uxori uir imperat. Quam & ipsemet Fabius lib. 9. sibi ipsi pugnat, cum ait: Compositionem nullus nisi arte cõsequetur, at ordinem istum quem tu dicis, uel imperitate mulieres consequuntur. Sed ut ad institutum reuertamur, dicimus uocalium concursum magna ex parte fugiendum, si mollem & suauem dictionum iuncturam uolumus: nam & Poëtæ Latini hac sola causa ducti, Synalepham inuenerunt.

Digniora
semper ind
gnis præpor
tur.

A & o, malè sonant, ut summa omnia fuerūt, alia omnia audierunt.

Cum uocalis eadē finis est uerbi prioris, & principium sequentis, nullam parit fœditatem, ut causa à nobis acta in Senatu iudicum culpa atq; dedecore: & tu hodie egeres, nos liberi essemus. O dij immortales qui istuc? nemini ignosco, obsecrabor, obtestaborq; uos iudices, magna laus, meoq; iudicio omniū maxima, tu unus adolescens uniuersum ordinem de salute Reipub. prohibuisti? Hæc copiosius ab Aulo Gellio explicantur.

A & e, quiddam rusticanum sonant: ut gratissimæ esset eius integritas in eadem Africa esse uoluit.

E & a, non omnino malè, ut uoluntate ad ea arma profectus sum.

LIBER PRIMVS

A & i, agrestem efficiunt uocem: ut albai, longai, diligentia inimici, nonnunquam est apud Ciceronem, ut quia in legatione.

I & a, suauius sonant, ut non commemorarem, nisi à te cognouissem.

O & e, insuauia sunt, & ingrata: ut hic equo animo esse potuit.

E & o, concurrunt urbanus, ut quare omnium rerum una reprehensio est.

O & i, absona sunt, ut ex omni non modo inuidia, sed sermone maleuolorum, nec uerò id. & c.

A & u, durè sonant, ut si uniuersa prouincia, ut dixi loqui potest, syllaba utitur, Musa una.

V & a, suaves sunt, ut locus erat difficili ascensu atque arduo.

I & o, iucundè sonant, ut graui onere premitur.

Fugienda quoque uocalium tenuium multitudo, propter quam speciei, progeniei, mollitiei, & huiusmodi casus odiosæ uastitatis, uix apud bonos aut oeres reperiuntur.

Ceterum ne quis existimet esse uitium grande, committere duas generis huius literas, adferemus M. T. & Quintiliani iudicium.

Ciceronis sententia.

Habet tanquam ille hiatus è concursu uocalium molle quiddam, & quod indicet non ingratam negligentiam, de re hominis magis, quam de uerbis laborantis.

Fabius

Fabius Quintilianus.

Non tamen id ut crimen ingens expauescendum est, ac nescio an negligentia in hoc, an sollicitudo sit peior, inhibeat enim necesse est, hic metus impetum dicendi, & à posterioribus auertat. Quare ut negligētia est hoc pati, ita humilitatis ubiq; perhorrescere. Hæc Cicero & Fabius, sed nos istam libertatem alijs ætatibus, alijs exercitationibus, concedimus. Volumus autem puerū optimis assuescere maximè cum stylo dat operam in otio literario.

De coagmentatione consonantium.

Ex his optimè coherent, quæ labijs coeuntibus efferuntur, ut *m* & *b*, *m* & *p*, ut cum baccare: iudicium Paridis. Et eadem litera repetita, cum finis est extremi uerbi, & principium sequentis: ut tecum meritis certet. Item *m* & *u*, consonans: ut Aeoliam uenit, & *f*, ut loca foeta furentibus austris. Per multa sunt eiusmodi apud Ciceronem.

Quum dictio desinit in *m*, & in principio sequētis dictionis sequuntur *C, D, G, L, N, Q, R, S, T, X, Z*, asperè sonant. *N* ante *l* & *r* insuavis est, unde irruo non inruo dicitur. Item ante *x b m p*, durior est, ante *z* mollior, propterea dicitur imbuit, non inbuit: impurus, non inpurus. Cum *i* consonante rectè *m* & *n*, iunguntur, ut numen Iunonis. Dissentiūt tamen ab his elementis *C, D, I*. Sed post *b, l, r, s*, melius collocantur.

B cum iota, *I*, consonante rectè iungitur, ut ab Ioue.

Liuius durior est, quoniam illam omnibus mutis, & uocalibus anteponit. A Cicerone sæpenumero consonantibus opponitur, ut ad beatè uiuendum sibi uideatur beatior.

C Consonantibus præposita subobscura est, ut Clocius, lac præcepit.

R Insuauis est, ea utetur qui rem duram & asperam tractabit.

Reliquæ consonantes à me hoc loco non obseruabuntur. Nolo enim in his morosum adolescentem, quandoquidem securus neglexit Cicero. Cauendum tamen ne x & z iterentur. Item ne plura uerba continua ab eadem litera ducant initium, ut cauum cõuersa cuspide uidebatur.

Vitium quoq; est cum uerbum capit initium ab ijs literis, quæ prioris erant ultimis finitimæ, ut nonnulli literati, unda dehiscens.

Vitandum deinde cacophaton illud, cuius est obscenus intellectus: ut cæca caligine obruimur. Sunt ergo uitiosa hæc Gallicum nomen, me iecur alit, in arcu lethifero, mare Lybicum nusquam quietum. Huiusmodi uitia Cicero uitat interpositione uerbi, ut cum isto Næuio familiariter uixit.

Iunctura aspera est cui innectuntur multæ consonantes, ut pons fractus post meridiem.

Cap. X. de Concinnitate.

Concinnitas, est oratio cadens aptè beneficio figurarum. Figure autem sunt similiter desinentia

nentia, similiter cadentia, paria paribus relata, & antitheta, seu contraria. Hæc ultima prius, mox reliqua persequemur.

Antitheta, Cicero enantia, & anticimena uocat, id est, opposita, & contraposita. Ex illis quædã sunt proprie contraria, ut amare, & odisse: quædam priuantia, ut dies & nox: quædam relata, & longum, ut longum & breue: quædam cõtradicentia, ut ædere, non ædere: quædam repugnantia, ut lædere, & amare: quædam tantum separata, & quodammodo antitheta, ut non nostri ingenij, uestri auxiliij est. Hæc mirabiliter orationem illustrant, ut hoc Ciceronis exemplo cognosces: Conferte hanc pacem cū illo bello: huius Prætoris aduentum, cum illius Imperatoris uictoria: huius cohortẽ impuram, cum illius exercitu inuictõ: huius libidines, cum illius continetia: ab illo qui cepit conditas, ab hoc qui constiuitas accepit, captas dicetis Syracusas?

Observandum tamen, non oportere perpetuõ antitheta, quæ uerè pugnantia, & aduersa sint collocare: sat esse si tanquam aduersa conferantur. Deinde non uoces singulæ singulis comparatæ antitheton efficiunt, sed membra membris. Nam si dicas, pinguis in heruo macer taurus inest, antitheta sunt macer, pinguis: sed quoniam sunt uoces simplices, non efficiunt nobis antitheta concinnitatis.

Secunda figura est Hisocolon. Vocantur autem Hisocola, paria paribus relata: nempe quoniam membra paria paribus opponuntur: ut uicit pudorem

libido, timorem audacia, rationem amētia. Possunt autem aliquando plures syllabæ in altero membro collocari, ita tamen ut plures quàm tres, aut quatuor non apponantur.

Tertia figura est Omioptoton. Est autem Omioptoton quando casus similiter desinētes opponuntur, ut in foro nunquam, in agro aliquando, in locis desertis, in iudicijs constitutis, rarò apparuit. Omioptoton est agro & foro, locis desertis, & iudicijs.

Vltima figura est Omiotelesion, hoc est, similiter desinens, ut tulisti hæc omnia & dedisti.

Cap. XI. de periodi mensura.

Absolute concinnitate par erit, ut de mensura periodi agamus. Mirabitur uerò aliquis quã ob causam numerum periodo præposuerim: nos autem quanquam naturæ ratione uidebamus periodũ numero præponendam esse, maluimus tamen ueteres imitari, eò quòd multa copiosissimè, & multò magis quàm iuniores in hac parte accomodatè præceperint. Possent autem argumenta uaria adducere, quæ ad confirmandam nostram sententiam à Iouita Rapicio adferuntur, sed nolumus has quæstiones pertinaci, & nihil profutura sedulitate sectari.

De periodo ergo acturus, cū bona Latinorũ uenia, uitor nominibus Græcis, tum quòd à Græcis copiosius explicata, tum quòd Latina ambigua sint. Nam periodus, colon, comma, aliter cõprehensio, & ambitus, incisum & membrum, dicuntur. Video autem quosdam

quosdam eruditos turpiter deceptos, quòd crediderint quatuor res esse unicam à Cicerone quatuor nominibus insignitam. Vt ergo fugiamus ambigua, utemur Græcis. Periodus inuenta est ab iisdem, qui in Græcia oratorium numerum inuenerunt. A Romanis autem ante Ciceronis tempora nunquam cognita: nam eo tempore L. Crassus M. Tulij præceptor à Græcis acceptam Romanis præbuit, definitur à Cice. in hunc modum, Periodus est oratio in certo quodam spacio inclusa, procurrens, quò ad insistat in singulis absolutisq; sententijs. Dicta est à περι, id est, circum, & oδος uia, quasi circularis uia. Cæterum periodus, quæ unicum habet membrum, monocolos dicitur: quæ duo, dicolos: quæ tria, tricolos: quæ quatuor, tetracolos, unde periodi uocantur Latine unius membri, bimembris, trimembris, quadrimembris. Periodus elegans, & ab omnibus approbata, quadrimembris est, seu tetracolos. Vitiosa autem est, quæ quinq; aut sex membra complectitur. Non enim enunciari nisi magno pectoris labore, potest. De periodi autem mensura, quanquam multi præcepta tradunt, nos unicum Cice. sequemur. Hic eam periodum probat, quæ mensuram quatuor carminum heroicorum plus minus æquet. Non uetat autem aliquando uarietatis causa breuiore periodos conficere. Iam quod de periodo enuncianda Rhetores obseruant, paucis ostendamus per casum gignendi illam efferunt: ut cuius uiri probatur dignitas, eiusdem probatur auctoritas. Per datiuum, ut homi

Periodi inuentor.

Periodi definitio.

Longiores periodos Græci rhetores pneumaticas uocant.

ni forti conuenit seipsum tueri. Per accusatiuum, ut quem sua conscientia non excitat, non excitabunt aliorum iniuriæ. Per ablatiuum, ut ab ijs uiris caiscere iucundum est, qui libenter docent. Enunciamus quoq; periodum per interrogationem, increpationem, ironiam, similitudinem, aut sententiam. Cæterū periodi genera tria sunt, primum genus est Rhetoricum, alterum historicū, tertium dialogicum. Discrimen autem inter hæc tria genera unusquisque, qui mediocriter uersatus sit in Cicerone, & Liuiio, agnoscet. Quando uerò uti liceat periodo absoluta, docet Cicero cū in oratore ad Brutum inquit, eodem tempore utemur numero & periodo absoluta, nempe in causa graui & seria.

Finis primi libri.

30 L A V R E N T I I P A L

M Y R E N I L I B E R S E C V N
dus, qui elocutionis exercitationem, & exempla complectitur.

Absolutis summo labore & cura Inventionis, & Elocutionis præceptis, spectabat animus noster quietem: sed ecce eiusmodi impedimenta occurrunt, quibus animaduertat sibi concessum non esse, ut in tam secura sui opinione cōquiescat. Retrò namq; legēs uestigia progressuum suorum, multas uidet, quasi per stationes dispositas difficultates: quas, ne præceptorū cursū retardarēt, omissas illis absolutis expediēdas sibi esse existimat. Ita fiet ut commodiore loco tractatæ ab adolescentibus facilius intelligi possint. Harum ergo nōnullas in prælectionibus quotidianis audietis: alias hodie in hac exercitatione, qua in unaquaq; hebdomade die Iouis uos exercere soleo, breuiter exponemus. Prima igitur difficultas, quæ potest animos uestros aliqua ex parte turbare, est uidere tot ornāmēta uerborū & sententiarum à nobis descripta, & ignorare quo potissimū loco sint usurpanda. Age igitur mi Sabarte, quodnam est tuum de hac re iudicium?

Melchior Sabartus Benicarlonensis.

Hinc poteris magister charissime facile colligere,

re,

re, quanto studio & alacritate præceptis tuis obtinere: nam cum possem hoc onus Aetna grauius rejicere, & tanquam humeris meis impar effugere: tamen tibi morem gerere uolo, & pro tenuitate ingenioli mei satisfacere. Vide quam non reformidem, uide quanta lux benignitatis tuae mihi apud te dicenti oboriatur? Quantum potero, uoce contendam, ut omnes exaudiant. Equidem in ea sum opinione, ut figurae Rhetoricae bonis coniunctae sententijs, magnum orationi decus adferant. At ubi res idonea non subest, nihil est fucatis illis pigmentis ineptius. Quando autem hac, uel illa figura in oratione utendum sit, res ipsa, de qua agitur, & exempla in summis & claris Oratoribus ad imitandum proposita, nos admonent.

Palmyr.

Nullum ergo præceptorum genus erit cum ipsa exercitatione, & usu conferendum? At uerè Cicero in Bruto dixit: Nulla res tantum ad dicendum proficit, quantum scriptio. Est enim caput quamplurimum scribere. Demus ergo operam, ut multa scribamus. Præcepta uolo esse perquam pauca, exercitatio nem uerò diuturnam. Fit enim saepe, ut qui artem sciunt scribere nesciant: quod de Varrone, Hortensio, Galba, Quintiliano, Seneca Hermogene dicitur. Hodie igitur præcepta tanquam canes à Nilo degustauimus. Nunc sedete omnes, & illa ad ueterem declamandi usum reuocabo, si modò attente, ut res ipsa postulat, auscultetis.

Ratio

Ratio declamandi.

SVnt hoc nostro seculo permulti, auditores charissimi, qui solo gloriæ studio ad calumniandum adducuntur: & uehementer famam sitientes, cum eã non possint sua sordida perturbataq; doctrina adipsi, Rhetoricam tanquam inutilem damnant, & Ephesum iuuenem imitantur, qui incenso phano totius orbis celeberrimo, sibi obscuram quandam gloriam cõparauit. Hos tota errare uia supra in Prolegomenis demõstrauimus, cum dignitatem & utilitatem huius artis, ueterum, & recentiorum elogijs stabilitam, & confirmatam patefecimus. Quare uos moneo, & hortor, ut horum clamores negligatis, & quandoquidem Inventionis & Dispositionis, & Elocutionis præcepta audiistis, date operam, ut ita ea ad exercitationem & calamum reuocetis, ut nusquã uos hæere, nusquam dormire, aut turpiter hallucinari in declamando contingat. Aperui uobis heri, quæ desiderabantur ad hanc exercitationem, nempe,

Quomodo scribendum sit,

Qua ratione scripta essent emendanda,

Quæ præcipue scribenda essent,

Quemadmodum extemporalis dicendi facultas paretur,

Et apte dicere uolenti, quæ nam essent obseruãda.

Hæc tum ex Fabij Quintiliani lib. 10. & 11. tum ex Strebæo, & Nicolao Beraldo, ac nostra assidua obseruatione collegimus. Sequitur iam, ut ab unoquoq;

uestrum

uestrum exquirā, quā feliciter hæc omnia ad usum
reuocare queat. Age igitur mi Roye hodie uobis
declamandum est, explica ueterū de hac re sententiā.

Ioannes Baptista Royo.

Florente Atheniensium & Romanorum imperio,
floruisse quoque eloquentiæ studia, historici omnes me-
moriæ prodiderunt. Instituebantur pueri in scholis
ad benedicendum, ut cum adoleuissent, in foro glori-
am & celebritatem nominis assequi possent. Apud
Grammaticos

Apologum,

Narrationem,

Chriam,

Sententiam,

Confutationem,

Confirmationem,

Locum cōmunem,

Laudationem,

Vituperationem,

Comparationem,

Ethopæiam,

Descriptionem,

Thesim,

Legislationem:

Quæ à Quintiliano . 14 . opera minora dicuntur.
Deinde ad Rhetorum scholas adducebantur, propo-
nebanturque eis themata, quorum alia ficta erant, alia
ex historijs, aut poetis sumebantur, qualia hodie apud
Græcos sophistas pleraque extant, ad quæ themata in
scholis pueri exercebant se stylo, scribendo in utraq;
partem. Qui iam profectu processerant, quæ scripse-
rant ediscebant, & coram omnibus condiscipulis re-
citabant: nonnulli qui iam peritiores agnoscebantur,
statim proposito themate, sine scriptura dicebant.
Hoc erat declamare, in scholis exercitationis causa
dice-

dicere. Declamatio igitur est oratio, ut sic dicam, scholastica, quæ forenses imitatur.

Themata uocabantur ea, quæ breuiter continebant contouersiam, quæ declamabatur. Poëta Comici, & Tragici argumenta uocant operum suorū. Addebantur autem singulis declamationibus sua nomina, ut, Cymon redemptus, Paries palmatus, Miles Marianus, Pasti cadaueris.

Palmyrenus.

Audiuistis quid fuerit à ueteribus obseruatum. Hos hodie imitari uolumus, non illos, qui nostro seculo se admirabiles esse putant, si hirudinum ritu bilinques appareant: & Latinis orationibus Græcas diuisiones intertexant, atq; interdum si desunt exotica, è putribus chartis quatuor, aut quinque uerba prisca eruunt, quibus tenebras offundāt lectori, nimirum, ut qui intelligunt, magis ac magis sibi placeant: qui uō intelligunt, hoc ipso magis admirentur, quò minus intelligunt. Quare adeste iam omnes, & animo nequaquam peregrinante fragmenta Declamationum excipite. Nolo enim uos, initio in grauioribus exerceri, ne, ut aiunt, in dolio figulariam. Commodius namq; & tutius hisce quasi gradibus, ad integras declamationes ascendetis. Qui in hoc scamno sedent, laudabunt cōuiuium à causis materiae & formæ: qui in illo, uituperabunt ab adiunctis urbanam uitam, & rusticam commendabunt.

Don Fran. Corella.

Absol.

Absolui meum pensum magister, eritne mihi integrum recitare. P. Delige aduersarium. B. Esto tu Michael Monton. M. Non recuso, lege sensim. Fr.

Credo sanè te nunquam uetus dictum audiuisse, qui alta contemplantur cadere: semper enim magnifica exquiris, summa exoptas, mediocria uerò, aut infra mediocritatem posita contemnis. Quæcunque autem amici & familiares amanter offerunt, dignitate tua minima iudicas. Quo factum est, ut N. Te lautissimo conuiuio excipere uolentem, magno fastidio & contentione reieceris. Hoc possum audacter affirmare, nempe te, si conuiuio adfuisses, omnia illa, quæ nunc uituperas, mutata sententia, laudaturum. Dispeream, si quid unquam in uita cõtigit mellitius. Paratum est celebre & lautum conuiuium in amœno horto, magna florum uarietate uestito. Erant autem abaci quatuor in triclinio: primus opere thessellato, iuglandis ligno, admirabili magnitudine, repletus uarijs poculis Venetijs ex fulgenti uitro cõfectis, ingredientibus stuporem adferebat. Secundus ex Ebano confectus, Murrhino uase illustrabatur. Tertius ex Agallocho argentea uasa cõtinebat. In quarto eburneo aurea uasa & artificis peritiam, & symposiarchi nobilitatem commendabant. Mensæ omnes cum suis tibicinibus argento incrustatæ cernebantur: mappa lino, quod inflammatum igni non uritur, constabat. linum uocant Asbestinum. Spargebantur magna spectantium uoluptate per mensam purpureæ rosæ, suauissimos naribus odores aspirantes.

In uno.

In unoquoque mantili apparebat urbs, aut navis, aut tale quidpiam, summa dexteritate & artificio, spiris lini, aut gossypij expressum. Prima mensa seu caput conuiuij fuit nouo quodam inuento ad exhilarandos conuiuas illustrata. Nam dialogus festiuissimus præter expectationem agi cœpit. Personæ dialogi primos, ut uocant, missus & fercula, suauis cantilena saltantes detulerunt. Stupefacti uehementer rei nouitate conuiuæ, non audebant dapes manibus attingere: incerti an illud esset conuiuij initiũ, an ad dialogi æconomiam pertineret. Tandem cùm intuerentur symposiarchum appositas epulas seriò deglutire, omnes præeuntem sequuntur, & uultu renidenti ostendunt, quantum illis nouus hic iocus attulerit uoluptatis. Dum cõuiuæ florem lactis, striblitas, cerasa, suillam assam, & alia quæ in prima mensa appositæ sunt auidè uorabant, diuina planè & mellifluta uocis, tum testudinis suauitate, modulatus est adolescens quidam Hispanus: canebat autem uersus quosdam Italicos ex Petrarca & Bocatius desumptos. Longum esset recensere insignem uarietatem & copiam auium, quæ partim assæ, partim elixæ, aut artocreis coopertæ huic conuiuij appositæ fuerunt. Hoc tamen est admiratione dignissimum, nempe leucophagum eo die, iam non leucophagum, sed polychrophagum appellatum esse: nouo enim inuento suum candorem mutauit in ferrugineum, uiridè, pallidum, puniceum, heliotropion, cæsum. Non est quod dubites adfuisse ibi ferinam, aprugnam, cer-

Conuiuij descriptio.

uinam, leporinam. Illud uerò fuit prodigiosissimum
 & stuporem attulit conuiuis: allata enim est arto-
 crea tripodis magnitudine, ita uiuis coloribus &
 insigni pictoris dexteritate confecta, ut nullus uerã
 artocream esse dubitaret, cum tamen falsa esset, &
 fictitia. Simulatq; architriclini industria operculũ
 detractum est, magno alarum strepitu prodierunt
 auiculæ, & puerulus detracta tunica egregie uibrãs
 ensẽm & scutum, cuius aduentu tãta uoluptate per-
 fundebantur conuiuæ, ut extra se positi aliquamdiu
 consisterent. Vix, ac ne uix quidem puer & auiculæ
 discesserant, cum ingressæ puellæ sex Nympharum
 cultu, & purpureo gausapino ornate, secundam mē-
 sam in fiscellis quibusdam deauratis adferentes, fru-
 ctuum uaria genera ex succaro confecta, amœno &
 suauissimo cantu conuiuis præbuerunt. Absoluto illo
 nunquam satis laudato conuiuio, sublata mappa, re-
 iecto mantili, tandem ingressi sunt exoleti adferẽtes
 lances, tympana, & discos argẽteos chirothecis re-
 fertos, quæ erant ambra, musco & zybeto ita apta-
 te, ut nares & cerebrum admirabili odore & sua-
 uitate recrearent. His ornati conuiuæ, addito etiam
 florum fasciculo, discesserũt. Vt iam intelligas, quid
 tua ista arrogantiã perdidervis. Quare deinceps se-
 quere uulgi sententiam: Donum quodcunq; dat ali-
 quis, proba.

Michael Monton.

Audiui tuum Corella conuiuium, probo descrip-
 tionem

tionem, quam uideo totam frugiferam, & fructuosam, nec ullam eius partem incultam, aut desertam uideor. Perge, ut coepisti, sustines enim non paruum expectationem imitandi industriam patrum tui Comitum illustrissimi. Suscepisti onus praeterea graue & academiæ Valentinae, & doctoris Semperij, ad quos cum tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus, inanem redire turpissimum est, dedecorantem & gymnasij autoritatem, & magistri. Quare quantum conuiui animo potes, quantum labore contendere, tantum fac efficias: neue committas, ut cum omnia suppeditata sint à tuis praceptoribus, tute tibi defuisse uideare, perge in eo quo coepisti stadio currere: ego libentissime laudo omnia.

P. Laudatis uos, Theologi, aut Philosophi?

Lodoicus Gastaldus Philosophus.

Magister, cum bona meorum condiscipulorum uenia, dicam, quæ reprehensione digna conspexi. In primis usurpauit uoces aliquot mihi parum probatas, deinde metaphoras paulò duriores, tandem narratio est contra praecipua tua. Non enim est uerisimilis, aut probabilis. Videtur planè ex Ouidio, aut Amadisij Gaulensis amoribus, ut ita dicam, & incantamenti desumpta. Nequaquam enim illa quæ narrauit, personis, temporibus, aut locis consentiunt. Qui fieri potest, ut cuius priuatus haberet abacum eburneum? ut reliqua praetermittam. Palm. Agamus sensim, propone uoces quas repudias. G. Vocauit chiro

E ij   thecas

theças, quas Hispani uocant guantes, Cicero in Philippicis manicas uocat, aut appellasset dactylotheças. Pal. Fortasse ut Cicero thecam numariam dixit, integrum esset nobis digitorum thecam uocare. Sed demus tibi hoc, illud de Metaphora duriore reijcimus, quandoquidem nullus usus est Metaphora, quam non possit ostendere apud M. Tullium. Ceterum narratio uituperanda non est, quoniã nihil tale prescripsi, non dixi, ut narraret: sed tantum ut a causis formæ, & materiæ conuiuium depingeret. Adolescenti declamanti liberior campus, quam oratori in foro dicenti conceditur. Hic falsa quedam ad exhilarandum auditorem permittuntur. G. Probe mones, at Metaphoras omnes ego in Cicerone laudare non possum.

*Metaphoræ Ciceronianæ à
calumniâ defensæ*

Palmyrenus.

Gastaldus.

Age igitur, profer istas metaphoras, quas in Cicerone reprehendendas censes? G. Quid ni? imò proferam libentissime, nam si dux est Cicero, & ipse cecutiatur, nos omnes in præcipitium ducet. Sunt hæc:

Vim fuisse illam, flammam quassatæ Reipublicæ. Age, quid simile est inter flammam & quassatæ? nonne uitium est, quum duorum generum metaphoræ in eadem periodo apponuntur? P. Vah, quid ais? ego sanè nihil tale reperio, sed potius absolutæ metaphoræ lumen, & ornamentum. Tunc enim est absoluta
metaphora

metaphora, cum & causam simul, & quod ex causa fit complectitur, ut si dicas ex illo morbo languet Respublica: fructus uberrimos ex his seminibus licet expectare: in tempestate Reipublicæ naufragiū fecit. Item hic, cum ex motu uehementi excitetur ignis, recte & eleganter quassata Reipubli. flammam illam, qua ipse perustus est, extitisse demonstrat. Unde laudatur hæc:

Magna rerum permutatione impendente declinasse me paululū, & spe reliquæ tranquillitatis præsentis fluctus tempestatemq; fugisse. Pulcherrima translatio

Impendente,

Declinasse,

Tranquillitatis,

Fluctus,

Tempestatem.

Nam fugisse neq; cum hac una metaphora cōuenit: dicimus enim, & flammā fugit illorum tēporum & communem ciuitatis pestem fugit: neque ad metum impendētis rei dumtaxat, sed ad ea quoq; quæ æquo loco sunt accommodatur. G. Demus hoc tibi, at illa mihi non satis uerecunda apparet:

Cum in hanc Reipublicæ nauem ereptis Senatui gubernaculis fluitantē. & c. P. Nisi ante iam de nauis meminisset, esset sanè liberior, quàm oporteat. At ut uides, nō repente & cum impetu irrumpit: sed pedetentim & placidē in orationē ingreditur metaphora, præsertim ubi paulo illustrior est, nec uno, aut

altero uerbo terminatur, quare non offenduntur no-
 uitate aures nostræ, cum in hanc Reipub. nauem au-
 diunt: nihil enim ad illas accidit insolens, cum nauis
 mentionem proximè senserint, neq; solùm non offen-
 duntur, sed etiã, cum id quod expectarunt, ijs in fun-
 ditur, delectantur, & uoluptatis quadam quasi titila-
 tione perfruuntur, quando autem expectare uidē-
 tur aures? Tum scilicet cum is, qui metaphoram in-
 ducturus est, aditum sibi prius & uiam ad nouæ rei
 mentionem similitudine patefacit. ut hic. Et enim si
 mihi in aliqua naue cum meis amicis nauigãti. &c.
 Quasi dicat. Quemadmodum amicorum mecum na-
 uigantium uitam libenter interitu meo conseruare,
 sic ego uos discessu meo à dimicatione ac cæde libe-
 rauerunt igitur amicis in illa naui consulerem, sic in
 hac Reipub. naui, hoc est, in ipsa Repub. tanquã na-
 ue periclitante, ciuibus consultum à me uolui. Nec
 est prætermittendum, quod in illo suo pererudito,
 atq; aureo libello Demetrius notauit cum à princi-
 pe ciuitatis ad gubernatorem nauis, aut ad aurigã
 aptè metaphora deducatur: properea quòd omnes
 hi rectores sunt, rectè etiam, cum de ciuitate, aut de
 Repub. loquimur, à naui, aut etiam à curru metapho-
 ram posse capi. G. At illa Regem semper in speculis
 fuisse, cum à te animo esset alieno in oratione pro
 Rege Deiotaro, qui potest admitti? Volebat ostēde-
 re, Deiotarum semper speculatores exploratoresq;
 in castris Cæsaris habuisse, ut uiderēt, à me aliquid
 aduersi Cæsari accideret, ut nocendi accasionem nō
 omitteret

omitteret, quorsum vexilla speculis tam improprie in alienum locum reiecta? Qui enim in speculis sunt hi profecto in eminenti loco sunt, & spectant quid noui undequaque fiat. Pa Hoc tandem efficiunt imperii quidam interpretes, tu si me audias, agnosces equissimum esse, ut Ciceronem de re latina tam bene meritum, cuius praesidio in multis stamus contra Graecos, parentem Latinitatis appellemus. Quando quidem qui felicius inuenire, qui facilius comodiisque inuenta digerere, qui digesta purius, aut maiore rerum uarietate exornare potuerit, inuentus est nemo. Ceterum ut possis breuissime metaphora naturam complecti, usum ipsius breuiter indicabo.

Metaphora utimur

- 1 Rei ante oculos ponendae causa, ut, Hic tumultus terrore subito Italiam expergescit.
- 2 Breuitatis causa, ut, Telum manu fugit. Sic enim imprudentiam emissi teli breuissime declaramus.
- 3 Obscenitatis uitandae causa. Huius mater quotidianis nuptijs delectatur.
- 4 Augendi causa, ut, Nullius moeror & calamitas istius explere inimicitias, & nefariam saturare crudelitatem potest.
- 5 Minuendi, ut, Magno se praedicat auxilio fuisse, quia paululum in rebus difficilimis aspirauit.
- 6 Ornandi, ut, Nostra studia, quae malitia barbarorum exaruerant, uirtute optimatum reuirescunt.

At si aliquando ob alias causas a nobis non enumeratas fiat metaphora, ego non metaphoram, sed

Catachresim appellauerim. Etenim uerecunda, ut Theophrastus, Ciceroq; præcipiūt, debet esse translatio, ut deducta in alienum locum, nō irruisse, atq; ut precario, non ui uenisse uideatur.

Sunt permulti qui uoluptatis gratia, magis quàm ornandi, metaphoram quærunt: ut qui Vulcanum in cornu conclusum dixit, quum uellet candelam in lanternâ lucentem indicare. Et nostro seculo obliuionis conopæo quorundam gloriam coopertam esse dixit quidam.

Copia Ciceronis.

Palm.

Bartholomæus Francus.

Satis feliciter, Deo duce, emerfisse iam è uadis, & scopulos præteruecta uidetur oratio mea: perfacilis mihi reliquus cursus ostēditur. Fr. At mihi adhuc scrupulus non exiguus restat. Video enim exultantem in Cicerone copiam à meis præceptoribus reprehendi. P. Hui quid agunt oculi hæbetes & Talpini, fulgorem orationis ferre non possunt? Si isti ueram interpretandi Ciceronem methodū tenerent, nequaquã ista tam audacter pronunciarent. Nam qui Ciceronis uerba non intelligunt, quò spectent, et quàm aptè in sententiã conueniant: uerbosum, si dijs placet, appellant, quibus ipsis quia deest, quod loquatur, aut scribant, aut si quid habent, non suppetit, unde ornent: diuitias orationis, inopiæ suæ conscij, in alijs ferre non possunt. Quisnam istorum est qui se non existimet Ciceronem ita commodè explicare, ut

deside-

desiderari ab eruditis beneque intelligentibus uiris nihil queat? Sed proh dolor? Cum in Epaminūda, aut Diogenis nomen inciderūt, si horū uitā ab historicis desumptā attulerint, tum se suas præclare partes absoluisse credūt: cum interim, in quo doctrine, quæ paulò sit occultior, appareāt notæ, in quo ingenij lumen eluceat, in quo prudētiae uis, aut iudicij signa cernātur, nihil adducāt, speciosis tamē & magna pollicētibus exordijs minimi pretij obseruationes illustrāt. Deinde annotādis atque enumerādis figuris, quasi colligēdis in littore lapillis, pueriliter occupati, si metaphoras aliquot, metonymiasque annotauerint, magnum se, ac memorabile præstitisse aliquid arbitrantur: interea neque deprauatis locis medicinam adhibent ullam, & ubi ex intima historia, antiquitatisue cognitione promendū aliquid est, aut tacent, aut ita se gerūt, ut eos in rebus Romanis planè hospites esse fatearis. Fr. Do tandem manus magister, nunc demum agnosco ista omnia ueriora esse his quæ apud Sagram. Loca enim sunt in epistolis & orationibus M. Tullij malè mendis affecta quamplurima. At hodie sanari nullum uideo. Sunt ob antiquitatis obscuram notitiam difficilia: quis est de tot interpretum numero, qui lumine explanationis illustret? Denique communia tantum, quæque omnibus penè patent, ea sumunt ad explicandum: ex abditis, quò sine labore & ingenio accessus nō est, doctrine fontibus nihil hauriunt. Contraque multa corrumpunt magis, dum emendare conantur, multa exponendo peruertunt, & pulcherrimas

cherrimas saepe sententias turpissimis in sciētiae maculis inquinant. Sed agite Iosephus Esteue defendet orationem breuem & laconicam, Paulus Seua philosophus laudabit copiosam.

Encomium breuitatis.

Quicumq; uenusti & elegantes ueluti gratijs afflati esse uolunt, illam ubertatem & copiam uerborum exquirunt, quam auditores tanquā raram, aut ignotam uehementer admirentur. At ego uetus dictum laudandum censeo, grata breuitas, gratissimus laconismus: quandoquidem non rarò accidit, ut quibusdam lapillis, epistolis, orationibus, solam breuitatem spectantes, delectemur. Quemadmodum enim in nummis illi præstantiores creduntur, qui materia pauciore pretij amplius complectuntur: ita optima uidetur oratio, quæ paucis uerbis multa sapienter grauiterg; significat. Placuit hoc Phocioni oratori præstantissimo, quando theatro iam pleno, cogitandus ambulabat: & dicēti cuidam, uideris ô Phocion considerationi intentus? Bene coniectas, inquit, perpendo enim, quæ possim illa contrahere, de quibus sum apud Athenienses uerba factururus. Placuit eadem breuitas Gracchis, in quibus umbra agnoscitur, & quasi color opacæ uetustatis. Placuit Catoni seniori, placuit Salustio Romanæ historiæ facile principi, & M. Tullius prudentissimè obseruauit, in historia nihil esse pura, & illustri breuitate dulcius. Et prudentissimus Sophocles, orationi breui multū inesse

in esse sapientiæ pronuntiavit. Quis erit adeo amens,
 aut tam auersus à uero, qui ea quæ breuissimè fieri
 possunt, pluribus tractanda esse fateatur. Sed quid
 ago? Breuitatem commendo uerbis, & re ipsa uita
 pero? Dum longam orationem ad meam sententiam
 confirmandam exquiro? Paucis opus est, & efficaci
 bus dixit Seneca episto. 38. Quare breuitatem ora
 tioni copiosæ meritò anteponendam esse censemus.

Commendatio orationis copiosæ.

Plinius ille Cæcilius interrogatus quid de bre
 uitate sentiret, respondit: Præuaricatio est transire
 dicēda, præuaricatio est, cursim, etiam breuiter, at
 tingere, quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda.
 Præclarum sanè responsum, & docto homine di
 gnum, quando quidem plerisq; rebus tractatu lon
 giore uis quædam, & pondus accedit: & multò com
 modius à nobis agnoscuntur illa, quæ diutius in no
 stro conspectu, & sensibus cōmorantur. Contra quæ
 celerius discedunt, nullum uestigium relinquunt, quo
 memoria nostra, aut cogitationes excitentur. Nam
 ut corpori ferrum, sic oratio non ictu magis, quàm
 mora animo imprimitur. Senserunt senserunt hoc
 ipsum qui contortas & uibratas Demosthenis sen
 tentias appellarunt, diuitem Ciceronis linguam, Pe
 riclis fulgura & tonitrua, insidentem auditoribus
 aculeum laudauerunt. Quid autem nostro Cicerone
 copiosius? Quem extra omnem ingenij aleam positū
 Plinius admiratur: Quintilianus optimum dicendi
 magistrum

LIBER II. DE

magistrum uocat. D. Hieronymus in Latini eloquii arce stetisse confitetur: Augustinus huius libello, qui Hortensius inscribitur, salutem suam acceptam retulit. Quid huius oratione eminentius? Qui aquarum decursus adeò exuberant? Quod pelagus inundat spatiosius? Quod fulmẽ uibrat impetuosius? Raptare iudicem credas, inuoluere, precipitẽ agere, proculcare, nec incendere auditorem modò, sed ipsum putes ardere. Latẽ in eo uis Demosthenis ostẽditur, nitet Platonis copia, allicit Isocratea iucunditas, luget Lysia subtilitas, splendet acumen Hyperidis, tandem quæ in alijs enituere singula, omnia in hoc uno cũ Africani grauitate, lenitate Lælij, sonitu Aeschinis efflorescunt. Hic ergo tantus in omni genere eloquentiæ, breuitatem omnem effugiens, sic loquitur: Breuitas laus est interdum in aliqua parte dicendi, in uniuersa eloquentia laudem non habet. Quare mi Ioseph Esteue, breuitatem istam, tuas delicias, tibi serua: nos orationẽ copiosam, & exultantem, quæ liberè tanquã plenus, & redundans alueus excurrat, & uagetur, admiramur.

Paradoxon.

In Salustio nulla est breuitas.

Milonem Crotoniatem fuisse legimus, discipuli charissimi, qui cùm iam senex esset, athletasq; se in curriculo exercentes uideret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansq; dixisse: At hi quidẽ iam mortui sunt. Absurda uerò uox & boue potius, quàm homine

mine digna, quæ declarat illum uires non in animo,
 sed in corpore lateribus & lacertis collocasse. Au-
 diui hodie uos coram tot eruditis ex tempore pero-
 rates, reuocastis in mentem studia meæ iuuentutis,
 excitatus ipse nõ lacrymas, ut ille, emitto: sed potius
 uoluptate quadam penè desipio, cum uideo uos filio-
 los meos, non solum paterna sequi uestigia: sed etiam
 mecum in eodem stadio currere. Equidem si mihi di-
 uinitus hoc tãdem cõtingeret, ut in hoc tam diutur-
 no docēdi curriculo, & maximo horum studiorum
 spatio iam propè decurso: & flexu ætatis meæ senes-
 cutem quidem nondum consecutæ, nec tamen ab eâ
 multum remotæ, uos uiderem meos Theseos, & in
 hoc labore collegas, sublimi, ut ille ait, ferirem syde-
 ra uertice, & omnium uicos ac prata contemnerem.
 Deniq; si clariore uos in literis cognouero, nequa-
 quam inuidia, aut dolore torquebor: sed potius in au-
 dita uoluptate recreabor. Sic apud Poëtam, mater-
 iam anus, amissa iuuenili pulchritudine, filiorum
 egregia forma delectatur. Inquit enim:

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Ceterum ut in uestra disceptatione meum iudicium
 aperiam, Lycurgus breui oratione, & breui gladio
 uti uoluit, Demosthenes, Phocionis breuitatē repre-
 hendens, dicebat uerborum meorum ἀκμὴν, id est,
 aciem surgere conspicio. Meminerimus ergo, illam
 breuitatem probandam esse, quæ commodè omnia
 complectatur, ne illud Horatianum nobis contingat:
 Breuis esse laboro, obscurus fio. Breuitatē, dixit Fa-
 bius

LIBER II. DE
buis, in hoc ponimus, ut non minus, nec plus quam on-
portet dicamus. Horatius in epistola ad Pisones,
quicquid præcipias esto brevis, ut citò dicta percipi-
pant animi dociles, teneantq; fideles. Est ergo bre-
uitas à prudentia oratoris petenda, non à præcep-
tis, ab argumento & natura rei, de qua agitur, non
à quorundam morosa censura: quandoquidem est
etiam breuitas in longissima oratione, cui nihil ad-
sit alienum. Quo fit ut illorum iudiciū minimè pro-
hem, qui Salustio breuitatem, quā non habet, tam au-
dacter tribuant. Nā qui conciones inserat, quas nul-
lus habuerit Imperator, easq; prælongas non raro:
qui apud aras fratrum quasi in amœno diuerticulo
spacietur: qui præter historia argumentum Cato-
nis, Cæsarisq; collatione plurimos uersus occupet:
qui ad Catilinæ bellum narrandum principia urbis
Romæ arcessat: non uideo quò consilio breuem po-
tius, quàm uel prolixum, uel etiam nimium superua-
caneumq; existimemus. At dices: idcirco breuem uo-
co, quia rem personamq; narrat, consilia ac delibera-
tiones omittit: factum ipsum nuā ilico ponit. Hui-
quid hoc? commentarium ab ipso, non historiam ple-
norem, scriptū esse credis, qui si historie pater ap-
pellatus? Ego nō solum quod isti negant Salustiū fe-
cisse dico, sed etiam apparatus addere spem, metū,
moaū, euentū atq; etiam excurrere interdum. Nihil
describit sine circumstantiis: Milites, inquit, Romani
perculsi tumultu insolito arma capere: alij sese ab-
dere, pars territos confirmare, trepidare omnibus

locis:uis magna hostiū,coelum nocte & nubibus ob-
 scuratum:periculum anceps:post remò fugere,an ma-
 nere tutius foret in incerto erat. Hæc dictio adeò
 ampla,adeò fusa est,ut nihil addi posse uideatur. Eã
 si uoles contrahere, sic breuem efficies. Paucorum
 corruptione ausum noctu castra aggredi, in ijs tre-
 pidatū. Cæterum qui potestis dicere cõsilia ommissa?
 nõne rationem reddit,cur Iugurtha Cirtham opo-
 pugnet? Nõne belli apparatus Metelli Consulis mul-
 tis uerbis describit? Et cum imbellem exercitū acci-
 pit ab Albinio orationem non so. um nõ breuem, sed
 etiam opulentam ostendit? Præterea quæ in Catili-
 na bello geruntur,breuißimè describit. Cætera om-
 nia in consilijs declarandis producuntur. Breuitas er-
 go, si qua est in Salustio, quia nõnunquã tribus uoci-
 bus integras explet sententias, non circũducit, nõ in-
 terponit: asyndetis utitur, omittit uerba. Sed de his
 aliàs, proponat aliquis, quæ uolet.

Consonantiam in Cicerone vi- ciosam non esse.

Gasp. Nauarrus. Guiliel. Ramon Ioannius.

Occurrunt etiam nonnulla, quæ si mihi integrum
 esset exponerẽ. P. Age, aderit tuus aduersarius Ioã-
 nius. G. Nũc tandẽ agnosco, eos qui amãt, prorsus ca-
 cutire. Nam isti qui Ciceronẽ amant, uitia pro uir-
 tutibus colunt. Quid dicemus nisi mundum consene-
 scere, & deteriora fieri posterorum ingenia? quã-
 do quidem nihil omnino ferre, nihil laudare possunt,
 quod

quod ad istius Ciceronis deliramenta non aspiret. Io. Bona uerba? Heus tu Ciceronem honoris causa nominato. G. Quid aliud efficiam miser? Video reprehendi nostrae aetatis scriptores aliquot, nullam aliam ob causam, nisi quod dictiones ab iisdem syllabis incipientes coniungerent: at Cicero

Luce lucebat aliena,
Res mihi inuisae uisae sunt,
O fortunatam natam,

Fabius lib. 9. cap. 4. uidendum etiam, ne syllabae uerbi prioris ultimae, sint primae sequentis. Io. Praeclare ista mi Nauarre, audi iam quae Ioannes Morisotus ad istum Quintiliani locum diluendum adducat. Nescio an contradicendi studio, quo maxima quaeque ingenia tentantur, prolapsus sit in errorem. Est enim parichisis, seu parechema, quod sic ab Erasmo defenditur. Id studium fuisse uidetur Quintiliano, ut omnia secus diceret, quam Cicero: quare fit, ut non raro dicat inelegantius, atque etiam obscurius.

Ciceronem imitabimur solum.

Io. Bap. Sapena.

Video Ciceronem periodos aliquot ex Platone, Terentio, & Isocrate ita ad usus suos conuertere, ut impudenter admodum furto omnia sustulisse uideatur. Cur ergo uolunt quidam ut nos solum Ciceronem amplectamur? Ego multo praestantius esse iudico, eosdem fontes unde ille hausit, adire, ut puriores & copiosiores undas hauriamus. P. Dixisses com-

modius

modius integrum nobis esse à Cicerone sumere, quē admodum ille à Platone sumpsit. S. At hoc esset non suo Marte, sed hinc atq; hinc emendicatis uerbis & sententijs componere orationem, ut ut γρῶνας, uel cē tones conficias. P. Verum hoc quidē si ex Cicerone dictiones aliquot, ex Plinio periodos integras, ex Seneca phrases aut sententias accipias. At si ex Cicerone aliquid accipiam laudabile deinde quæ ego cōiungo sint iuxta elocutionis præcepta optimè disposita, ita ut hic dichoreus, illic anaphora, auxesis, antitheton, paria paribus relata eniteant: non uereor ut uulgus suo uocabulo meam orationem consarcinatam uocet. Quod Ciceroni in sua & natua lingua concessum fuit, non licebit mihi in aliena? Dixit Terentius in Heautont. Atq; isthuc quicquid est fac me ut sciam, aut consolando, aut consilio, aut re iuue ro. Eadem uerba lib. 7. epist. ad Trebatium Cicero usurpat. In libris quoq; de Senectute integras Platonis periodos reperio Sed mirum non est ab eo quem tanti faciebat, aliquid mutuò sumere. Quantum uerò ipsum dilexerit hinc agnosces.

Admiraciones Ciceronis de Platone.

P. Tuscul. cum Marco sic ait Atticus.

Errare mehercule malo cum Platone, quem tu quanti facis scio, & quem ex tuo ore admiror, quàm cum istis uera sentire.

Ibidem M. ipse.

F

Etenim

Que Cicero
ex Teren. &
alijs furto si
stulerit, ha-
bet apud P.
Victorium in
lib. variarum
lectionum.

Etenim si nullam rationem afferret Plato, uide
quid homini tribuā, ipsa auctoritate me frangeret.
Ibidem Panætius.

Platonem omnibus locis diuinū sapientissimum,
sanctissimum, & Homerum philosophorū appellat.
2. de Natura deorum.

Audiamus enim Platonem quasi quendam philo-
sophorum deum.

De Oratore ad Brutum.

Ille non intelligendi solū, sed etiam dicendi gra-
uissimus auctor & magister Plato.

Non est igitur, quod mihi uitio uertas, si ipse a-
more cæcutio. Rapit enim me uel inuitum Cicero-
nis ubertas, trahunt me uerba exquisita, exculta, la-
tinissima. Et ut ille ex alijs mutuò sumebat, sic ipse ex
Cicerone libenter sumo. Virgilius ex Ennio uerba
nihil immutata in sua scripta transtulit, Terentius
ex Liuo Andronico. Sed ut rem in pauca confera-
mus, audite quid in sua Quæstura Sebastianus Cor-
radus obseruarit:

Ego furtū non appello, quod neq; inuito domino
aliquis teneat, & is qui habet, ultrò & libenter omni-
bus ostendet, & si rogetur unde habeat, profiteatur.

Ego singula Ciceronis uerba, tum uerborum cō-
prehensiones integras memoriæ soleo mandare. In-
de fit, ut rebus multis referendis, uerba Ciceronis
usurpem. Interdum tamen soleo, si res ita postulet,
aliquod uerbum uel addere, uel demere, uel etiam
mutare.

Hactenus

Hactenus Seb. Corradus.

Tandem fremant omnes licet, dicam audacter quod sentio. Ex cæteris scriptoribus una, aut altera uirtus peti potest: hic omnia, ut sic dicam, implet munia, solusq; pomeria Romanæ eloquētiæ tantū protulit, quantum Imperatorum nemo uictoricibus armis Imperium propagauit: ut non iniuria Apollonius Molonis quum Ciceronem Rhodi orantem audiuiſſet, ingemuerit uicem Græcorum, quibus cū Romana uirtus Imperium abstuliſſet, id, quod unum reliquum erat, eloquentiam ſcilicet, Cicero quaſi ſpolium ex deuictis ingenijs in Italiam reportarit. Leſisne aliquando Ciceronem? Age nōne ipſam eloquentiam in theatro deambulantem uides? Dij boni quis habitus oris? Quæ animorum imago non ſe nobis ingerit? Quantis ille haſtas lacertis in orationibus iaculatur? Quos ille clamores, quos tumultus elicit quum indignatur? Quos luſtus, quas lacrymas quando ad miſericordiam auditores commouet? Quando illa uerba legimus: Reuocare tu me in patriam Milo potuiſti. &c. totus animus noſter inflammatus exarſit. Profeſſo ſi Ciceronē è medio tollas, oratio tua iacebit, non aliter quàm ſi nauis oneraria pacato in mari, remittentibus uentis fluctuet tantū, neq; promoueat, neq; exoptatū portum ullo tēpore conſequatur.

Bartholomæus Ceruera Balearis:

Vtcunq; ferendum eſſet, magiſter chariſſime, ſi tā

F ij tum

tū ad Declamationes integras tibi ὄντοι πρὸς λόγον
 esse uideremur. Sed, ut intelligo, etiam ad hæc minima
 fragmenta nos ineptissimos esse iudicas. Caue ne
 tu qui hætenus insigni humilitate, & benignitate
 nobis fuisti longè charissimus, nunc contra ueterem
 consuetudinem arrogãtius factus, discipulorū odia
 in te concilies. Habes in hac prima classe tam nume-
 rosam gregem, habes tibi addictos iuuenes, & tam
 felici ingenio præditos, ut nec plures, nec ingenio-
 siores sis ullo tempore consecutus. Quoniam autem
 philosophi aliquot, & Theologi inter nos studiosis-
 simi, incredibili humanitate & diligētia oratoriam
 facultatem exercent: illos aspicias, illos doces, illos ha-
 bes in delitijs: nos tanquam abiectos culices summa
 seueritate cōtemnis. Nonne don Christophorus Mu-
 ñozius, Honoratus Villanoua, Aloysius Roca, Fran-
 ciscus Clementus, Petrus Vilarius, Cruañes, Mi-
 chael Rosius Alcannicensis, Stephanus Viues, Pau-
 lus Fuentes, Diegus Pastor, Lodoicus Torres, Mi-
 chael Bastante, Petrus Cauallerius, Dominicus Ca-
 stillo, Laurentius Abadal, Bernardus Tous, Marti-
 nus Aznarius, Christophorus Yllescas, Gonçala-
 uis Martinezius, Andreas Almazulius, Franciscus
 Barcelonus, Petrus Serena, Mathias Benedictus, Die-
 gus Aguilar, Martinus Muñozius, Petrus Lopezius
 Vtielensis, Franciscus Martinus, Ioannes Vaqueri-
 zus, Vincentius Blay, Marcus Domenec, & alij mul-
 ti digni tibi uidentur, quos etiam subinde interro-
 ges? Non negamus philosophos istos Franciscum

Frisolum Lusitanum, Pugiū Dorfilam nobilem Balearem, Ioannem Tornerium, Almenarā, Onofriū Company, Antonium Sauram, Benetum Villafrancam, Hieronymum Ferrizium, & alios dignos esse, quos tu magno honore afficias. Sed nos ita sumus animati, ut unusquisq; de se ipso dicat. Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi. Quamobrē cū intelligas, in quo tandem summa præceptoris laus posita sit, non in eo, ut tibi multum tribuas: sed ut tibi quamplurimum tribuatur: eam uerò quò maiore humanitatis lepore condita sit, eò gratiorem accidere: Erunt partes tuæ, ut posthac humiliter de te, de alijs magnificentius & loquaris, & sentias, atq; nimiam istam Catonis Uticensis, cuius te æmulum esse profiteris, exoletam iam seculorum diuturnitate seueritatem abiicias constantiam amplectaris, Censorij supercilium deponas, humilitatem frequentius imiteris.

Palmyrenus.

In laudata Regis Persarum educatione memorie proditū lego Audi. char. fuisse famulum quendam à cubiculo, qui matutinis horis Regem ipsum hac ratione excitaret, ἀνάστα ὁ βασιλεὺς καὶ προύτιζε ὡς σε προύτιζεν μεσορομάσδης ἰβήλκοι. Surge o Rex, & ea cogita, quæ te cogitare uoluit Mesoromasdes. Quibus uerbis admonebatur Rex parere institutis Zerosti. Erant autem hæc instituta, Deorum religionem colere, ueritatem tueri, libidini imperare, nihil

extimescere & animum supra res humanas attollen-
 re. Hoc imitatus ipse admonui hodie adolescentem
 hūc ut me Persarum exemplo excitaret quare ne illi
 uitio tribuatis, quòd paulò acerbior in præceptorē
 fuerit. Lodoicus Matamorus Villarealensis cras
 hora octaua me breui præfatione ab istis calumnijs
 liberabit. Nunc Franciscū Gartiam Biacensem, aut
 Baëcensem philosophum acutissimum audiamus. Di-
 xit enim se attulisse nonnulla, quæ disputatione splen-
 dida uobis communia facere decreuerit.

Franciscus Garcia.

Quoniam non pauca scripta sunt ab antiquis,
 quorum autoritate ueritas passa est conuulsionem,
 non alienum fuerit Alexandri Rhetoris definitionē
 perpendere: ut periodi doctrina purius elucescat.
 Περίοδος ἔστι λόγος ἀνευ πῶς γραφῶν καὶ κῶλων συν-
 θέσει ἀνισοτελεῖ διάνοια κ' ἐκφίρω. P. Quid ergo occur-
 rit reprehensione dignum? G. in primis assequi non
 possum, qui fiat hoc, ut Periodus talem habeat defi-
 nitionem: in qua excludatur κῶλος, quod eius pars
 est. Nam tametsi quædam plantæ nullum fructum fe-
 runt, tamen ipsum plantarū genus nunquā per steri-
 litatem definias. Quonam modo Periodum in sim-
 plicem & compositam diuides? est enim simplex quæ
 nullis constat colis: composita quæ ex colis confici-
 tur. Tandem fallitur idem autor, cū ait hæc esse
 commata: Modus optimus. Cognosce te ipsum. Conti-
 nent enim sententiam perfectam, neq; cuiusq; oratio-
 nis

nis partes sunt. Sunt igitur Periodi. Neque enim quod breues sunt, Periodi naturam exuere. Idem enim est homo pusillus, & gigas, quod ad essentiam pertinet. Præterea quo nam modo potest ille definire *ἀνευ κώλων* cum exemplum addat, cuius partes appellat cola? & totum ipsum uocat Periodum tricolon. P. Acutè profectò obseruasti hæc omnia mihi Garcia, commisit etiam & alium pudendum errorē: nam quod in illo exemplo uocat primum colon, falsum est, ut ex ipsius definitione deprehenditur. Sed mihi integrum non est scriptorum ueterum auctoritatem imminuere, iam enim deserbuit in nobis alacritas iuuenilis, tuum est ista exquirere. Docui iam ipse breuissimè, quæ de Periodo sentiebam. G. Audi igitur quid ipse ex uarijs autoribus collegerim, ut tuo iudicio approbata, possim tutò laudare. P. Fiat.

Periodus est oratio sibi perficiens sententiam. Colon est oratio Periodo perficiens sententiam. Comma pars composita sine uerbo, sententiæ illius partē significans, ut: *Arma uirumq; cano*: Troiæ qui primus ab oris. Primum membrum cōmata duo habet. *Arma, & uirumq; cano*, duo enim esse declarat coniunctio, quæ non solet nisi separata coniungere. Est igitur Colon pars periodi suo uerbo fulta, quòd si multæ sint periodi partes ad unum relata uerbum, non illa cola, sed commata appellabo. Non enim dicuntur membra in hominibus, nisi proprium habeant motum: non mouetur oratio, nisi per uerbum. Hæc membra cum secantur, commata dicuntur. Ita à no-

bis definita partes compositæ, ut hoc differrent à
 partibus simplicibus, nomine uerbo, alijs: sine uerbo
 totius sententiæ partem significantes: ut hoc differ-
 ret à membris. P. Eadem fermè dicis, quæ nos in elo-
 cutione nostra extremo capite obseruauimus. Posses
 etiam meritò iureq; optimo à Trapezuntio exqui-
 rere, cur Aristotelis definitionem reiecerit, & suam
 tam alienam à re ipsa apposuerit. Longam periodū
 exquirat, Parentes ama. Quid erit si non est perio-
 dus? Cur addidit in definitione rotunda, nōne cū
 ambitus, aut periodus dicitur, hoc ipsum declarat.
 Proinde non minus ineptè in illa Ciceroniana nar-
 ratione incisa pro membris recensuit. Sopater qui-
 dam Aliciensis, homo domi suæ in primis locuples
 atq; honestus, ab inimicis suis apud. &c. Cola enim
 membra ea sunt, quæ aliter μέλη appellantur: quorū
 officijs actiones suæ cuiq; perficiuntur. At quæ actio
 fit in illis uerbis, Sopater quidam Aliciensis: quid tū
 postea? G. Probè mones, sed audi reliqua. P. Perge.
 G. Est ergo periodus, ut dicebam, aut simplex, aut cō-
 posita: & composita, aut ex commatis, aut colis, mē-
 brorum numerum à duobus usq; ad quatuor produ-
 cere cōsueuimus, quod excedit, uitiosum est & λόγος
 διεξοδικός, aut deuiatio dicitur. Quidam Rhetor-
 es orationem diuidunt in familiarem, & solutam,
 aut ambitu uel periodo constantem.

Soluta est, quæ nulla membrorum compositione
 aut numero constat: qualis est in epistolis, aut collo-
 quio familiari.

Ambitu

Ambitu constans, est ea, quæ sententiam certa quadam circumscriptione determinat. Vocatur ambitus, aut periodus, quum tanquam in orbe inclusa currit oratio, quòad insistat in singulis perfectis, absolutisq; sententijs. Aristoteles Periodũ esse testatur orationem, quæ natura sua principium habeat & finem, hoc est, partes mutuò ex se pendentes, quas dicere possis antecedens & consequens, uel propositionem & conuersionem, quam & ἀπόδοσις & redditionem uocant.

D E P A R T I B V S P E R I O D I.

Constat autem Periodus Commatis, & Colis. Commata Cicero incisa uocat. Sunt enim imperfectæ orationes, & inchoatæ, atq; adeò singula uerba interdum. Cola membra sunt, & in longa Periodo penè perfectæ orationes: quarum tamen adhuc sensus pendeat, & adiungi sibi præterea eliquid aliud postulet. Sæpius Colon integram sententiam complectitur: ut, Quæ homines arant, nauigant, ædificant, uirtuti omnia parent. Huius membri Commata & quasi articuli sunt, arant, nauigant, ædificant.

Breuiter, Periodus est orationis uelut integrum quoddam corpus, è suis quasi membris constans, quæ cola dicuntur. Membrum est sensus perfectus quidẽ nonnunquam, sed à toto quasi corpore abruptus, & per se ipse nihil efficiens: ut, O callidos homines. perfectum est, sed remotum à cæteris uim non habet. ut per se manus, & pes, & caput. Sequitur, O rem excogitatam, ò ingenia metuenda. Hæc quoq; membra

F v sunt

sunt. Quando ergo incipit corpus esse? nimirum cum iam uenit extrema conclusio. Quem quasi nostrum fefellit, id uos ita esse facturos? Hoc ex Cicerone Fabius. Comma seu incisum, pars membri est, ac uelut articulus. Cie. Domus tibi deerat? at habebas. Pecunia superabat? at egebas. Hic quatuor incisa sunt.

Genera Periodi Fabius duo facit. Alterum simplex, quum sensus unus longiore ambitu circumcluditur, hoc est, cum unico membro Periodus constat, rotundiore tamen & prolixiore. huiusmodi Periodum quidam *μονόκολον* dici adnota. in quibus Aquila Romanus. Quale est illud Ciceronis, Consularis homo, non minimis facultatibus usus, quandam amicorum multorum praesidio munitus, nunc partim ab amicis, partim ab inimicis circumuentus, eget indignus? Sed hanc compositionem, Periodi nomine indignam esse iudicandum est, propterea quod conuersionem & *ἀπόδοσιν*, aut simile ferè quid, ita ut ceterae Periodi, non habeat. Abutimur tamen Periodi nomine interdum pro absoluta sententia, in qua nihil desideretur, modo ea sit prolixius exposita, & quasi ambitum habeat rotundiozem. ut, Post Syracusas conditas, quem in portum nunquam hostis accesserat, in eo te Praetore primum pyratae nauigauerunt. Periodi faciem praese fert, quum reuera non sit. Sed & Diomedes 2. in lectione plenam sententiam *περίοδοσιν* dici testatur, hoc est, omnem orationis contextum, in quo integer sit sensus, id quod & Donatus docet.

I. 1. Alterum genus, quod membris constant, & incisus.

in cisis, quæ plures quidem sensus habeant, sed principalis sententiæ, hoc est, Periodo absoluendæ & cõcludendæ subseruientes. Bimembris igitur Periodus est, quæ Colis duobus constat, quot membris (ut m̄nimum) constare Periodum uolunt. ut Cicero pro Archia, Quare in qua urbe Imperatores propè armati, poëtarum nomen & Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati Iudices à Musarum honore, & à poëtarum salute abhorrere. Idem pro Ligario: Quorum igitur impunitas Cæsar tuæ clementiæ laus est, eorum ipsorum te ad crudelitatem excuet oratio? Et pro Sex. Roscio: Quare hoc quò minus est credibile nisi ostenditur, eò magis est si conuincitur uindicandum. Trimembris Periodus est, quæ tribus constat membris. ut Virg.

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset

Ante fugam soboles, si quis mihi paruulus aula

Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret,

Non equidem omnino capta aut deserta uiderer.

Cic. Etenim si ueritate amicitia, fide societas, pietate propinquitas colitur, necesse est is qui amicũ, socium, affinem, fama ac fortunis spoliare conatus est, uanum se, & perfidiosum, & impium esse fateatur.

Hæc Periodus tria membra, & principium eius multa unico membro incisa cõtinet. Idem: Postremo nisi eum dii immortales in eam mentem impulissent, ut homo effoeminatus fortissimum uirum conaretur occidere, hodie Rempub. nullam haberemus. Hæc Periodus tribus membris, quorum nullum sententiam

absol.

absoluit, constat.

Quadrimestris, quæ quatuor membris constat. ut Cic. Si quantum in agro locisq; desertis audacia potest, tantum in foro atq; iudicijs impudentia ualeret, non minus nunc in causa cederet A. Cæcinna Sexti Ebuti impudentiæ, quàm tunc in ui faciendâ cessit audaciæ. In hac periodo mixta sunt eleganter ἰσοκωλον, ὁμοίωπον, καὶ ἰμοιοτέλειον. Idem: Nónne igitur indignum est, eos præmijs meis inuidere, qui uirtute certare noluerunt? Eos in contentionem honoris uenire, qui officijs se superari æquissimo animo tulerunt?

Quamuis autem uix unquam plura, quàm quatuor in unam periodum connecti membra uelint, alioqui periodi nomen amittere, tamen id non semper obseruari constat: ut apud Terent. in Heauton.

Quãquã hæc inter nos nuper notitia admodũ est,
Inde odeò, quòd agrũ in proximo hĩ mercatus es,
Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit,
Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas

(Quod ego in propinqua parte amicitia puto)

Facit, ut te audacter moneam & familiariter,

Quod mihi uidere præter ætatem tuam

Facere, & præterquã res te adhortatur tua.

Hæc periodus, ut minimum, sex habet membra, satis quidem proluxa. Sed & Cicero ipse non rarò periodos ambitu longiore circumducit. ut in epistola ad Marcellum: Etsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse
dissens

dissentiam, sed quòd ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiae nostrae uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quae mihi iam à puero cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae & saluti tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate.

Idem ad Tytium.

Etsi unus ex omnibus sum ad te consolandum mihi nimè accommodatus, quòd tantum in tuis molestijs doloris cepi, ut consolatione ipse egerè: Tu uero cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui necessitudinis nostrae esse, meaeque in te beneuolentiae, non tacere tanto in tuo mœrore: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quae leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset.

Non me quidem fugit, posse huic circūductioni, & continuationi membrorum, aliud ab alijs dari nomē propterea quòd Cicero Periodi modum quatuor ferè senarijs uersibus terminarit. Sed nos Periodi uoce, quod ad formam attinet, latius & liberius utimur, & uarias eius nec uniusmodi species facimus. Qua de re mox pluribus. Tamet si Fabius quoque testatur Periodos membra habere minimum duo: Medium numerum uideri quatuor: sed recipere frequenter & plura. Nec in alia propemodum sententia Cicero ipse fuit, si uerba eius in Oratore diligenter spectes. Quod ad materiam Periodi attinet, non quaeuis cōtinuatio membrorum Periodus statim est: sed ea

sed ea demum, in qua sententia in una Commatum
 & membrorum circunductione & connexione, cau-
 sam continet, uel effectum, uel antecedens & conse-
 quens, uel duo pluraue similia, aut diuersa, aut op-
 posita. ut Cic. pro Fonteio, Cauete, ne periculosum
 superbumq; sit, eius uos obsecrationem repudiare,
 cuius preces, si dii aspernantur, hæc salua esse non
 possent.

Idem in Verrem.

Qui igitur cum esses cum imperio, iam tum iu-
 dicium & crimen horrebas, reus quum tot testibus
 coarguare, potes de damnatione dubitare?

Idem pro lege Manilia.

Videte, ne ut illis pulcherrimum fuit tantam uo-
 bis imperij gloriam relinquere, sic uobis turpissimū
 sit, illud quod accepistis, tueri ac conseruare non
 posse.

In epistola ad Lentulum.

Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meri-
 torum, ut quoniam tu nisi perfecta re de me non con-
 quiesci, ego quia non idem in tua causa efficio, uitam
 mihi esse acerbam putem.

Pro Deiotaro.

Quod igitur facinus nec in hominem impuden-
 tem cadere posset, propter metum presentis exitij:
 nec in facinorosum, nisi esset idem amentissimus: id
 uos & à uiro optimo & ab homine minimè stulto
 cogitatum esse confingitis?

Item antequam iret in exilium.

Si que

Si quæ beneficia singulis ciuibus priuatimq; dantur, ea solent ijs esse fructuosa, à quibus sunt profecta: iure & meritò possum ego uos ad defensionem meæ salutis adhortari, quos conseruauì uniuersos.

Et paulò post.

Non conuenit enim, quum ego ad promerendum officium tam fuerim expeditus, uos ad referendam gratiam esse tardiores: ne cuius amplitudinem ac gloriam laude atq; honoribus amplificare debeat, eius incolumitatē & salutem deserendā existimetis.

Idem pro domo sua.

Nam si cùm mihi furta, largitiones, libidines obijciuntur: ego respondere soleo, meis consilijs, periculis, laboribus patriam esse conseruatā, non tam sum existimandus de gestis rebus gloriari, quàm de obiectis non confiteri.

Tales ferè sunt & illæ periodi, quas exempli causa suprà proposuimus. Omnino enim periodus non tam uerborum & orationis, quàm rerum est connexio in unam sententiam: adeò continua & apta, ut instar partium ferè syllogismi cohæreat, & speciem præ se connexi & propositionis hypotheticæ ferat. Nec defuere, qui acutè concinnata argumēta, & breuiter conclusa, & contortè uibrata, eas demū ueras esse periodos censerent: ut, Quos cùm plures essent uicimus, eos pauciores iam timemus?

Cic. pro Milone.

Eius igitur mortis sedetis ultores, cuius uitam si putetis per uos restitui posse, nolitis. Idem pro P. Sestio

Sestio: Eius igitur uitam quisquam spoliandam ornamentis esse ducet, cuius mortem ornandam monumento sempiterno putaretis?

Nam oratio illa sinuosa & proluxior, quæq; fusa habeat & solutiora membra, non tamen uagantia, aut dissipata, cuiusmodi fluxum (ut sic dicam) & ambitum, in historicis uidemus, non periodus, sed περιόδου dicitur. ut Linius I. ab urbe condita: Iam primum omnium satis constat, Troia capta. in ceteros seuitum esse Troianos. duobus Aenea Antenoreq; & uetusti iure hospitij, & quia pacis reddendæq; Helenæ semper autores fuerunt, omne ius belli Achios abstinuisse. Breuiter, oratio in historijs non periodica & contorta est, sed tracta & fluens, ut Cicero inquit. Veræ quidem, & ex germana illa nota periodi sunt, quæ & difinitos atq; astrictos habent numeros, & breuiora atq; argutiora membra, eademq; uelut contorta. Et quod supra dixi, non rerum minus in periodo, quam uerborum esse connexionem, & consequentiam oportet, & quasi coherentiam aptè concinneq; coagmentatam.

DE PARTICVLIS AD CONFICIENDAS PERIODOS ACCOMMODATIS.

Sunt particule quædam ad periodos conficiendas aptæ, uelut eæ quarum altera ferè ad alteram spectat. ut: Tantum & quantum, Adeò ut, Cum tum, Etsi tamen, Is qui. Breuiter particule Relatiuæ, Cõparatiuæ, Aduersatiuæ, Causales, & ratiuales. Huc & ablatiui pertinent absolute positi, qui ferè

confe-

consequentiam quandam significant.

D E S P E C I E B V S P E R I O D O R V M.

Sunt autem uariæ species & multiformes Periodorum, quæ res per exempla subiecta melius percipi atq; intelligi poterit. De Periodo illa uera & germana, quæ uel quadam & rem & membra colligit, rotundeq; explicat, satis est ante dictum. Hæc uenustissime sit, cum ex antithetis, ubi contraria contrarijs opponuntur, tum ex acutè concluso argumento.

Sunt & periodi, ubi membra innectantur atq; implicentur laxius, & absq; uel. Quæ à quibusdam Continuatio nominatur. ut pro Milone: Etsi uereor Iudices, ne turpe sit, pro fortissimo uiro dicere incipientem timere, minimeq; deceat quum T. Annius Milo ipse magis de Reip. salute, quam de sua perturbetur, me ad eius causam parè animi magnitudinem afferre non posse. tamè hæc noui Iudicij noua forma terret oculos, qui quocunq; inciderint, ueterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciarum minimè uident.

Productio spiritus dicitur, quæ multa cōtinenter capit membra, quasi eodem tenore & cōformatione orationis. Græce πνεῦμα, quòd spiritus non cōquiescat, donec sit ad finè & exitū peruentū. ut in I. Verr. Quòd si hanc causam tam idoneam, tam illustrem, tam grauem nō haberem, si aut hoc à me Siculi non petissent, aut mihi cum Siculis causa tantæ necessitudinis non intercederet, & hoc quod facio Reip. causa facere profiterer, ut homo singulari cupiditate,

tate, audacia, scelere præditus, cuius furta atq; flagitia non in Sicilia solū, sed in Achaia, Asia, Cilicia, Pamphylia. Romæ deniq; ante oculos omnium, maxima turpissimaq; nossemus, me agente in iudicium uocaretur, quis tandem esset, qui meum factum aut consilium posset reprehendere?

Periodi uim habēt, & incisa quædam aptè inter se quadrantia. ut, Ad amentiam te natura peperit, ad scelus exercuit educatio, ad supplicium fortuna reseruauit. Ipsa enim congruens applicatio, nexus habet uicem. ut ille ait.

Quæ Periodus membra non habet, incisa pro mēbris habet. ut, Magnæ fuit prudentiæ, & in magistratu gratiam omnium, & in priuata uita auctoritatem conseruare. Quod si quis hanc Periodum esse neget, aut multum equidem reluctabor.

DE COLIS.

Membra Periodi uel per se proponuntur ac uero quodam, uel unum proponitur, alterū redditur, aut duo. uel in quadrimēbri duo proponuntur, duo redduntur aliàs consequente, aliàs decussatim. Consequenter sic, Qui admonent amicè, docendi sunt. qui inimicè insectantur, repellendi. Decussatim sic, Nam quia quantò pater præstantior fuit uirtute, tantò filius ad uitia proiectior. idcirco & illius admirabilior est uirtus, & huius inuisior ignauia.

VBI PRÆCIPVE VSVS PERIODORUM SIT, & membrorum, & Commatum.

Illud obseruandum, exordia & confirmationes

magis

magis periodos recipere, quàm Narrationes, quæ
Colis ferè constant. Sed & Contentiones, & Dispu-
tationes raras habent periodos: quòd hæc potius
breuibus quibusdam membris, quasi aculeis, cõstent.

Quintilianus lib. 9. cap. 4. Vbicunq; (inquit) acriter
erit & instanter pugnaciterq; dicendum, mem-
bratim, casimq; dicemus. Paulò post, Membratim
plerunq; narrabimus, aut ipsas Periodos maioribus
interuallis, & uelut laxioribus nodis resoluemus,
exceptis quæ nõ docèdi gratia, sed ornãdi narrãtur.

Periodus apta proœmijs maiorũ causarum. item
communibus locis, & in omni amplificatione: multũ
& in Epilogis pollet. Hæc Fabius.

Commatibus ferè constat sermo quotidianus &
familiaris. Nam hic modò breuia, modò lōgiuscula
habet commata, tanquam articulos orationis. Neq;
tamen ex meris commatibus fit sermo familiaris, sed
crebrioribus.

Colis ferè utimur in Epistolis familiaribus, nisi
si quod argumentum grauis tractetur. Itẽ in Dialo-
gis, & Philosophicis disputationibus.

Constat autem Colon duobus, ut minimum, Com-
matis. ut Obsequium amicos, ueritas odium parit.
Plerunq; tamen plura Commata sunt in orationis
membro, quemadmodum articuli plures in membro
uno corporis.

Cola in Narrationibus crebra sunt. ut, Milo do-
mum uenit, calceos & uestimenta mutauit, paulisper
dum se uxor (ut fit) comparat, commoratus est. Sic

in Contentionibus. ut, Quid enim tuus ille Tubero districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Est quum inter Schemata referantur Cola & Commata. idq; si aut duo ut minimum, aut tria concurrant membra. nec enim unum membrum, nec articulus unus schema facit. ut, Et inimico prode-
ras, & amicum lædebas, & tibi ipse non consulebas. Hic sunt tria membra. Sic, Acrimonia, uoce, uultu aduersarios perterrituisti. Hic cōmata tria. Hæc non solum ad elegantiam & uenustatem, sed ad uehementiam quoq; mirè faciūt. In utrisq; illud obseruandū, ut per gradus increseat oratio, uelut ut grauis-
simum quodq; postremo ponatur loco. Sunt autem assuefaciēdi iam à principio statim pueri, & in hęc rationem & consuetudinē inducendi, ut $\pi\epsilon\rho\iota\delta\iota\mu\omega\varsigma$ orationem contexere discant. Nam hoc pacto (ut alias commoditates omittam) cum illi uagi multipli-
cesq; cogitationum cohibebuntur errores, tum ine-
qualitas & inconstantia orationis uitabitur. Sic inquam & sententiæ numerosius atq; aptius conne-
ctentur, & erit oratio ipsa non solum plenior atque sonantior, sed & dilucidior & perspicua magis.

P. satis feliciter, sed audiamus Exericū Caspensem.

Iacobus Exericus Caspensis.

Posteaquā patruus meus olim academiae Casar-
augustane

augustanæ ornamentū in fata concessit, eo deducta
 res literaria est, ut ludimagistri aliquot in exiguis
 quibusdam Aragoniæ oppidulis Grammaticam &
 oratoriam facultatem magno Reipub. detrimento
 cōiungant. Qua re eò felicitatis euehuntur, ut sor=
 tem suam neq; cum Persarum regibus cupiant per=
 mutare. Nihil profectō esset hoc hominum genere
 calamitosius, nihil afflictius, nihil Musis magis inui=
 sum: nisi Philautia miserrimæ professionis incōmo=
 da, dulci quodam uoluptatis genere mitigaret. Hæc
 enim sola efficit, ut quàmuis famelici sordidiq; in
 ludis illis suis, uel pistrinis potius inter pueros
 greges consenscāt laboribus, obsurdescant clamo=
 ribus, foetore pœdoreq; cōtabescant, tamen sibi pri=
 mi mortalium esse uideantur. Adeo sibi placēt, dum
 pavidam turbam minaci uultu uoceq; territāt, dum
 ferulis, uirgis lorisq; conscindunt miseros, dumq;
 modis omnibus suo arbitrato scœuiunt, asinum illum
 Cumanum imitātes. Interim sordes illæ, meræ mu=
 ditæ uidentur, pœdor amaracinum olet, miserrima
 illa seruitus regnū esse putatur, adeo ut tyrannidem
 suam nolint cum Phalaridis aut Dionysij imperio
 commutare. Ita fit ut audacter Persij Satyras, &
 Rhetoricam Ioachimi Fortij interpretetur. Ceterū
 si argumentum, aut thema exquiras ad exercitatio=
 nem eloquentiæ, hoc unū respondent: lauda eloquen=
 tiam, uitupera barbariem. Equidem si nullum alium
 usum nobis præberet eloquētia, ego facile Rhetorū
 præcepta Vulcano traderē: quare magister charis=

sime, præbe nobis, quod uideas ad hoc nostrum uotum
maximè accommodatum, & unde possimus uberes
fructus expectare.

Palm. Utinam non essent tam uera, quæ dicis. ex-
pertus enim sum meo magno malo. nã superioribus
annis, sæuente peste apud Valētinus, illuc me recepi,
& quidam Grāmaticus uoce stentorea, sic me euer-
tere conatus est. Sic arguo, dicendum est xere, non
chere, male ergo uos Valentini pronunciat. Res-
spōdi ego, si tu Græcus es, agamus Græcè, & pro-
pone aliquid ex Homero, Pindaro, & Theocrito,
in quibus possis aut Eustathij, aut Porphyrij interpre-
tationem laudare. Vidisses insignem hominis arro-
gantiam. Dij boni? quem non ille Palemonem, quem
non Donatum, præ se contemnebat? quæ exultatio,
qui triumphus, quæ encomia, perinde quasi uel Afri-
cam deuicisset, uel Babylonas cepisset? dictitabat
passim, huius iste non scit respondere. Sed ad rem.

Ego meos eloquentiæ candidatos in primis exer-
ceo in his, quæ libro primo de Inuentione tradidi,
potissimum uerò in illis quæ pag. 43. & 45. à nobis
explicantur.

Deinde ubi probè isthæc omnia, & 14. opera
minora feliciter tractare didicerunt, ad Declama-
tiones integras eos manu ducimus, ut ex sequentibus
intelliges.

*Themata ad declamandum, quæ,
auspice Iesu, Laur. Palmyrenus*

præ-

præbebat suis auditoribus in academia Valentina, anno. 1565.

1.

Accusatur nobilis, qui rem uniuersam luxu perdidit, & tandē deprehensus est in spelunca numos eudens adulterinos. defende Tu. N. accuset. N.

2.

Lex est ut adulterum deprehensum liceat excæcare. quidam excæcatus semel, postea per famulum ad adulteram reductus est. accusato tu. N. famulum adulterij ministrū, consequens enim est ut eius oculi eruantur, cuius ministerio adulterium perpetratum est. Tu. N. defende famulum hero obtemperantem.

3.

Lex est, ut qui Lamiam, aut Veneficam, uulgò Bruxa dicitur, noctu interfecerit, in Prytaneo alatur, & aureos numeros 500. accipiat. Hic filiam Lamie interfecit. accurrit mater, præ dolore extinguitur. Tu pro illo premium duplex pete, ille. N. negabit, quod nō lamiam, sed lamie filiam interfecerit. unde periculum fuit, ne exacerbata mater furoreq; correpta Remp. nostram suis Veneficijs corrūperet.

4.

Valentinus à Sarracenis captus, iubentibus hostibus, eorum laudes conscripsit, & publicè recitauit, gratuitoq; dimissus ad suos reuersus est. Tu. N. illum læsæ Reipub. accusa, Tu. N. non uoluntate sed necessitate factum ostende.

5.

Lex est exulem intra fines deprehensum liceat occidere: ex duobus geminis fratribus similibus alter exulabat, fratrem non exulem quidam interfecit Tu. N. accusa, ille. N. defendat rem errore factam.

6.

Martino uita functo Aragonij Ferdinandum Bethicæ, ut uocant, infantem regem nominauerunt. Comes Bergidensis uel Vrgellensis credebatur se affinitate ad hoc imperiũ uocari, suadet Antonius Luna, ut armis hoc petat: Pontifex Cæsaraugustanus hortatur, ut ab hac petitione & bello abstineat.

7.

Filium medicum admonuit pater, ut nouercam mania laborantem curaret, obtemperauit filius, mox nouerca hostili animo in ipsum inuehitur, tãdẽ post menses aliquot eodem morbo laborare cœpit, petit pater, ut eam curet, negat filius, abdicatur. Tu defende patrem, ille abdicatum tuebitur.

8.

Vos duo tractate hoc thema iocosum, tu dices melius esse mulierem duobus nubere: ille probabit, præstantius esse unicum uirum duas uxores ducere.

9.

Heus tu excita matronas Valentinas, ut proprio lacte enutriant, quod pepererint. Tu uerò ostende hoc illis incommodum esse.

10.

Tu ostendes M. Horatium indignũ esse supplicio,
ille

ille dignissimum dicet.

11.

Tu confirma uxorem esse ducendam, ille non ducendam esse ostendet.

12.

Peregrinandum esse, aut contra inutilem esse peregrinationem.

13.

Vitupera Iulium Cæsarem, ille Socratē laudabit.

14.

Tu suade Ciceroni, ut conditionem ab Antonio oblatam accipiat.

15.

Fac tu ut Phalaris suadeat Delphis, ut Taurum eum Deo suo consecrent.

16.

Tu fac ut Phenix suadeat Achilli, ut redeat in prælium.

17.

Vlisses suadeat Troianis, ut Helenam reddant, potiusquam bellum experiantur.

18.

Duo fratres dissidebāt inter se, alteri filius erat. Patruus in ægestatem incidit. Patre uetante adolescens illū aluit. ob hoc abdicatus tacuit. adoptatus à patruo est. patruus accepta hereditate locuples fit. egere cœpit pater. uetante patruo aluit illum adolescens, abdicatur. contradicitur. Tu filiū accusa, defendat ille.

G V TH

19.

Tu laudā ieiuniū, & memineris in descriptione ieiunantis, locupletare hypotyposin. D. Chrysostomi, quæ sic habet. ieiunantis color reuerendus est, non ad impudentem ruborem efflorescens, sed temperato pallore ornatus oculus mansuetus, gressus submissus, facies meditabunda, quæ proteruo risu non dedecoratur: moderatus sermo, cum paritate cordis.

20.

Iudicium maior numerus probetur, & obtineat. Erant 7 iudices, quorum tres hūc hominem capite damnarunt: duo exilio: reliqui duo absoluunt. Tu dices plures sunt quatuor, quàm tres: ergo non debet mori. Tu à fine argumentaberis, multum interest, maior numerus idem sentiat, an diuersum.

21.

Tu confer artem militarē cum iurisprudētia, & dilue Ciceronis sententiam in oratione pro Murena.

22.

Lex erat, Sacerdos casta castis pura sit. Quædā uirgo à piratis capta, empta à lenone, & prostituta est. Venientes ad se exorabat stipem, militem qui ad se uenerat, cum exorare non posset, eum luctantem & uim inferre uolentē interfecit, accusata absoluta & reuersa ad suos est. Petit Sacerdotium, contra.

23.

Tu ostende nihil esse agricultura utilius ad ciuitatis quietem & salutem, tu uerò nihil esse milite laudabilius.

Incesta

24.

Incesta saxo deiciatur, Thema incesti damnata
antequã deiceretur, Vestã inuocauit, deiecta uixit.
repetitur ad pœnam, contradicitur.

25.

Tu aquam igni præponendã esse doce, ille contra
ignem aquæ anteponendum esse declarabit.

26.

Tu res omnes in ea orbis parte, quæ ad orientem
uergit, præstantiores esse dices: hic uerò occidentales
laudabit.

27.

Adulterum cum adultera qui, deprehēderit, dum
utrumq; corpus interficiat, sine fraude sit, liceat a
dulterium & in matre filio uindicare. Thema uir
fortis in bello manus perdidit, deprehendit adulterū
cum uxore, de qua filium adolescentē habebat, iussit
ut filius occideret, non occidit. adulter effugit, abdic
atur filius, contradicitur.

28.

Decedens pater testamento iussit, ut filia nuberet
tutoris filio: postea reddita tutela, filius tutoris eam
petit. contradicitur.

29.

Deposuit quidam apud amicum frumenti centum
modios, dicens quanti emerat, nempe centum aureis:
ille duplo uendit, & offert centū aureos: petuntur
ducenti.

30.

Alca

Alexander uictis Thebanis, tabulas inuentas (quibus talenta centum dedisse Thebanos mutuo Thessalis continebatur) ultro illis donauit. Restituti postea à Cassandro Thebani, Thessalos mutuum repositum, lege Fabium, & Rodolphum Agricolam.

31.

Censebat Anaxarchus, Alexandro deuicta Perside atq; India superata diuinos honores decerni, deberi: Callisthenes dissuadet, hoc efficit paragraphe cum definitione &c.

32.

Tu ostende Senes ad Gubernandam Rempublicam aptiores esse, ille adolescentes commendabit.

33.

Rapta raptoris aut mortem aut indotatas nuptias petat. Vna nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat raptoris, altera nuptias petit.

34.

Iuuenis studiosus cum detineretur in uinculis a Gymnasiarcho Valentino, uocatus est in ius apud prefectum urbis. Tu accusa, & ostende delatum non comparuisse, ideoq; peractum esse reum eius criminis, ex quo deposcitur. Tu uero defende.

35.

Prefectus urbis cum obsidione & fame premeretur, nec posset ullo modo persuadere ciuibus, ut irruptione facta, ex urbe hostem pellerent, noctu murum perfodit: quã egressi fortissimi quig; hostem fuderunt, accusatur lese Reip.

Phis

36.

Philosophus Tyranno persuasit, ut deposita Tyrannide uiuat priuatus, nunc petit præmiũ Tyrannicidæ. tu nega, ille petat.

37.

Iuuenis diues ad carcerem clamauit. Este bono animo captiui, non semper futuri estis miseri, accusatur Tyrannidis affectatæ. Tu illum defende.

38.

Consultante Senatu quid de cõiuratis statuendum sit, tu ex Catonis, ille ex Cæsaris sententia dilatare argumentis, quæ Salustius contraxit.

39.

Tu Responde Fabio Quintiliano pro Nouerca contra cæcum. Hic autem ostendet, quæ argumenta firma, quæ etiam debilia contra illum attuleris.

40.

Lauda tu Pulicem, tu Papilionem, hic muscam, ille formicam.

41.

Tu uitupera gallum Gallinaceum, hic felem.

42.

Lauda Ficum, ille malum punicum.

43.

Comenda tu uitam in actione positam, ille uitam in contemplatione occupatam extollat.

44.

Lauda tu mercaturam, uituperet ille. de sententiâ Tiraquelli aut Cælij Secundi.

Lauda

45.

Lauda medicinam, uituperet ille.

46.

Captus à piratis scripsit de redemptione, non redimebatur. Archipiratæ filia eum iurare coegit, ut duceret se uxorem, si dimissus esset: iurauit ei, relicto patre, sequuta est adolescentulum, duxit illam, orba incidit, pater imperat, ut Archipiratæ filiam dimittat, & orbam ducat, nolentem abdicat.

47.

Lauda scarabeum, Tu aquilam.

48.

Qui ter fortiter fecerit, militia uacet. Ter pater fortem in acie, quarto uolentem exire retinet, nolentem abdicat.

49.

Tu reprehende Cæsaris commentarios tanquam mendacissimos. ille defendat.

50.

Liberi parentes alant, aut uinciantur. Quidam alterum fratrem tyrannum, alterum in adulterio deprehensum interfecit, à Piratis captus, scripsit patri de redemptione. pater piratis epistolam misit, si præcidissent ei manus, duplam pecuniam se daturum. Piratæ illum dimisserunt, pater in egestate negantem uult in uincula ducere.

Longum esset omnia persequi, nam tempus ipsum nobis argumenta ad declamandum præbet. Si quis enim uir illustris moritur, statim orationem
funes

funebrem dicimus: si ducit uxorem, orationem nuptialem.

Si urbem ingreditur, ante ignotus, panegyricum præbemus.

Interdum hæc de scripto recitant, aliquando, ut memoria & actio excolantur ex ipso suggesto advocatis aliquot academiæ doctoribus, ut hoc modo avidiores laudum fiant.

Aut iubeo, ut in eodem argumento hic exordiū conficiat, ille narrationem, alius confirmationem, alius perorationem, ac tandem aliquis has partes coniungat, & integram orationem efficiat.

Ut habeant paratam suppellectilem oratoriam, propono præmiū illi, qui intra dies octo memoriter recitauerit plura

Similia,

Exempla.

Apophthegmata,

Sententias,

Adynata poëtarum.

Ac tandē 137. Argumenta tractamus quæ à Petro Aerodio in Quint. declamationibus colliguntur.

Nonnunquam disputant de uera expositione alicuius adagij: ut quid sit, Abydena illatio, Orci galea, Durateus equus.

Aut paraphrasi liberiore uersus Homericos, aut Virgilianos interpretantur.

Aut Carmen saphicum Horatij in elegiacum convertunt.

Ali

Aliquoties iubetur Ciceronis Epistolam in Hispanicam linguam conuertere, & clauso libro eandem Latinam facere.

Salutant se etiam frequenter amatorijs, & officiosis epistolis.

Sæpenumero præbeo illis argumentationē quinq; partibus, dilemma duabus, nūc expolitionem, quam uocant. 7. partibus explicandam.

Aut sententiam ex quatuor constātem partibus, utrique simili aut ratione subiecta.

Vel locupletant eandem sententiam uerborū copia, aut distributione totius in partes, generis in formas.

Aut aliquando propono topothesiam, aut Chronographiam, aut subiectionem, aut fermocinationem.

Quoniam uerō orationem faciendam, non elinguē querimus, damus operam: ut uocabula teneant.

Herbarum,

Florum.

Auium,

Arborum,

Piscium,

Odorum,

Quadruped.

Liquorum,

Vermium,

Saporum,

Armorum,

Vasorum,

Gemmarum,

Vestium.

Ponderum,

Mensurarum.

Partium corporis humani, Domus, nauis, mensis, diei, noctis.

Iubeo

Iubeo nonnunquam ut ex duabus aut tribus Ciceronis epistolis, dialogum conficiant, ubi Atticus Cicero & Terentia colloquuntur, seruantes δ̄ πρ̄επ̄οῡ loquentis.

Vt orthographiam exerceant, semel in hebdomade iubeo, ut quispiam parieti epistolam figat, ubi omnes possint eam liberè reprehendere, appositis asteriscis ubi uel orthographia non placet, uel Romani sermonis candor obscuratur. hoc fit tacite reiectis omnino clamoribus. At hora secunda post meridiana autor epistolæ breui præfatione gratias agit, illis qui emendauerint errata, & summo studio quæ sunt ambigua defendit, fit autem hoc die Iouis.

Iuuat quoque & illud quod propositis præmiis aut pœnis, uelut ea lege prouocatur, ut ipsi quoque inter sese alius alium emendent. Die igitur Veneris à prandio unusquisque præbet suam conuersionem aduersario, & die Sabbati mutuò aut laudant, aut uituperant, quæ legerunt, si non respondent Hispanicæ thesi à me propositæ.

Porro in omni compositione, disputatione, declamatione, & alijs, eruditiores aliquot deligo, qui controuersiam finiant, & aperte ostendant, quem palma dicunt arbitrentur.

Varietatis gratia, propono ut intra dies 4. reconditam fabulam explicent: ut quisnam fuerit Demogorgon, quisnam Melampygam inciderint. Hoc eruditioribus præcipio, & interea liberantur

H à quon

à quotidiana compositione oneri subcumbant.

Aliquando alijs sedentibus stant tres, & mecum Latine de uarijs rebus loquuntur, loquens illos aliquoties collaudo, si quid dictum est aptius: aut emendo cum errant, tandem qui diutius mecum non hesitans in colloquio perseuerat, premiolo donatur.

Nonnunquam ut possint imitari Chrysippum, qui toties meditando, admirando, transcribendo Euripidis Medeam fecit suam: iubeo ut Virgilium insignem excitandi affectus artificem crebro eoluat, & illius Aeneidem suam faciant, perpendentes hoc attente cum semper sit ille sublimi spiritu, & generosa oratione, nusquam tamen est sui similis. In 2. Creusa eripitur, ut inter deas sit. In 3. uulgari morte perijt Anchises. In 4. seipsam Dido interficit. In 5. Palinurus in mare deturbatur. In 6. Marcello tanquam mortuo canit Epicedium. In 7. est eorum catalogus, qui ad interitum eunt. In 8. ad Clypei pieturam enumerat multas mortes, Cleopatra exitum, & gentes uictas. In 9. Troianorum stragem in suis castris. In 10. Mezentius ab Aenea interficitur. In 11. Delentur Volscorum acies, Camilla mors apponitur. In 12. Turnus ab Aenea interficitur. Hosce igitur exitus tragicos attentè legere iubeo, mox paraphrasi illustrare.

Vt uerò ipsi consuescant circumspectius & accuratius loqui, & me praelegentem attentius obseruet: officio, ut aliquis suggestum conscendat, & ibi semel

mel in mense, aut Terentij fragmentum, aut Ciceronis epistolam faciliorem, aut caput aliquot de Syntaxi, uel prosodia interpretetur.

Quoniam uerò multi sunt, qui in schola egregie loquantur, at apud opifices obmutescunt: iubeo, ut interdum Hispanico sermone narrationem, ut exordium conficiant, & hisce assuescant.

Non raro ex tempore componunt. Themata uerò seu ut uult Cicero proposita, cauemus ne sensu sint inepto, aut sermone insulso, sed habeant argutam aliquam, aut uenustam sententiam, aut historiam memorabilem, aut rei cuiuspiam insignem naturam. ut,

Præcipitata consilia parum feliciter euenire solere, declarat Marcellus, cuius præceptis calor rem Romanam subuertit, Fabij prudens cunctatio restituit.

Difficile iudicatu sit, uter altero fuerit stultior, Crates, qui aurum abiicit in mare, an Midas, qui aurum omnibus rebus anteposuit.

Magnes ad sese ferrum attrahit, naphtha ignem.

Mirum polypi ingenium, qui ad speciem subiecti soli mutat colorem, quò fallat insidias piscatoris.

Aut habeant figuram eximiam, ut hæc gradatio: Diuitiæ luxum pariunt, luxus saturitatem, saturitas ferociam, ferocitas odium multorum, odium perniciem.

Aut commutationem. ut, Non ideo te talem iudico, quòd uehementer amem: sed ideo uehementer amo, quòd talem iudicari.

Aut distributionem. ut stultior est, quàm ut possit tacere: infantior quàm ut possit loqui. Item simplicior

H ij est,

est, quàm qui possit mentiri: grauior, quàm ut uelit.
 Extimulamus aliquando discentium animos, cõ-
 paratione profectus, ueluti æmulatione quadam in-
 ter ipsos excitata.

Si qui sunt paulò heberiores, leui aliqua prouin-
 cia exercentur, ut, heus tu cras ostendes nobis His-
 panicè quæ erāt comitia centuriata, Tu quæ fuerit
 corona ciuica, ille cur Patres cõscripti & Patruij
 de sententia Caroli Sigonij appellentur.

Si quid noui in urbe aut uniuersa prouincia eue-
 nerit, antequam rei ueritas multorum epistolis elu-
 cescat, efficio, ut aliquis cõfutet per locos Aphthonij
 à reprehensione auctoris, ab obscuro, incredibili, &c.

Extremo die mensis cuiusq; sedet unus & omnes
 ab eo exquirunt, ut rationem reddat, eorum quæ per
 integrum mensem fuerint à magistro prælecta. Hic
 exquirat, explica quæ fuerint obseruata de ratione
 exordiendi, ille quærit loci alicuius Casariani expo-
 sitionẽ, mox alius artificiũ orationis Tullianæ &c.

Semel in mense, reiectis prælectionibus, consumo
 totas horas pomeridianas in praxi, qua uniuersæ
 Grammaticæ Flosculi meis oratoribus in mentem
 reuocatur, ne ignauia, aut obliuione, rei tam neces-
 sariæ cognitio neglecta pereat. & aliquando
 præteritũ, aut supinum, contra canones Grammaticos
 usurpatum, meorum discipulorũ emendatam phra-
 sim obscuret.

Eruditioribus iubeo ut copiose nobis aliquando
 xplicent argumenta eorum quæ narrat Liuius pri-
 mo

mo libro, aut quæ Iustinus, aut ut ex Suetonio reci-
tent Vespasiani, aut Galbæ uitam, aut ex Plutarcho
Thesei, aut Alcibiadis.

Experimento cognoui utilem esse censuram, quæ
torum, ideo efficio nonnunquam, ut caput aliquot
Ciceronis de officijs reprehendant, aut paradoxâ
ipsius, uel defendant.

Ne credas lector hæc esse auditoribus difficilia,
semper enim me præeuntē sequuntur: & præmansum
cibum in puerorum ora nutricum exemplo infero.
in primis ostendo quot propositionibus aliquot ar-
gumētum tractari possit. 2. deinde earum ordinem.
3. & quo pacto alia ex alia pendeat. 4. mox quod
rationibus unaquæq; propositio fulciri debeat. 5.
quot confirmationibus unaquæq; ratio. 6. Tum cir-
cunstantias ac locos unde peti possint. 7. Deinde
quibus similibus, dissimilibus exēplis, collationibus,
sentētijs, prouerbijs, fabulis, apologis unaquæq; pars
locupletari queat. 8. Aperio & schemata quæ addi
possint, ut acrior, amplior, dilucidior, iucūdiior fiat
oratio. 9. Si quid erit amplificandum rationem de-
mōstro: siue per locos cōmunes, siue per eas rationes
quas in quatuor formas distribuit Quintil. 10.
Quòd si qui inciderint affectus, hi quoq; quo pacto
tractandi sint admonemus. 11. Quin & connectendi
rationem præscribimus, quis sit optimus transitus
ab exordio ad narrationem, à narratione ad diuisio-
nem à diuisione ad argumentationē, à propositione
ad propositionem, à ratione ad rationem, ab argu-

mentatione ad epilogum aut perorationem. 12. ostendo & formulas aliquot, quibus ibi possint commodè exordiri aut etiã perorare 13. postremò locos aliquot in autoribus indico unde ualeãt aliquid ad imitandum sumere, propter rerum affinitatem. 14. ubi hoc septies aut octies fecimus, iam incipiunt sine cortice nare & nudum thema ministramus.

Orauit in Pisonem Cicero, multaq; grauitè & acerbè eo reprehendit, quomodo sit ad honores publicos cunctus, quomodo sit in his uersatus. In huius igitur orationis artificio dialectico declarãdo, causas, facta circumstantias adiunctas, contraria, ceteraq; argumentorum genera subducimus: enuntiationes, cõclusiones & syllogismos distinguimus, ordinem uniuersum notamus. Exemplum similis argumenti discipulis nostris ponimus: quod ille speciatim tractauit, generatim disputamus, & quæstionem ab hypothesis ad thesim reuocamus.

In Pisonem Cicero dixit: Nos in tyrannũ & perniciosum Reip. magistratum dicimus & persequendis exempli tanti uestigijs, simile Ciceronis aliquid effingimus.

Orauit pro Milone Cicero: totius defensionis argumenta ad inuentionis locũ referimus: pronuntiationum species recognoscimus, syllogismos & argumentationes ad figuram formamq; redigimus, ordinem perpetuũ contuemur. Similis quæstionis thema proponimus: quod pro Milone contra Clodiũ dixit, nos pro forti & cõstanti principe contra sceleratũ sicarium

sicarium & latronem similibus argumentis, similibus
 syllogismis, simili ordine, simili deniq; inuentione &
 disppositione differimus: deniq;, Demosthenis, Ho-
 meri, Virgilij, Platonis, Aristotelis dialecticum &
 ex argumento consilium, & ex syllogismo iudicium
 & ex ordine uniuersæ collocationis complexum in-
 terpretando, meditando, scribendo, declamãdo per-
 pendimus, imitamur: nec assequi tantum, sed alicubi
 uincere ac superare contendimus. Sed agite, audita
 est quinta pomeridiana, recipiamus nos in nostras
 aedes: Et die Iouis proximé futuro, Ioannes Augu-
 stinus laborante Mediolanensis, Ioannes Dormido,
 Vincentius Noguierius, Lodoicus Nauarrus, Gaspar
 Noguierius, Ioannes Dolcius, Michael Mañan, Hie-
 ronymus Cubeles, Ioãnes Cebolla, Iacobus Fabrega,
 Melchior Aguerri, Hieronymus Rogius, Philippus
 Fuserius, Ioannes Perezus de Arta, Petrus Serra,
 Vincentius Sese, Perellonus, Iosephus Serbonius,
 Ioannes de Yturgoyen Cantaber, & Azeuedus ui-
 tuperabunt ab adiunctis urbanam uitam, & rusticã,
 ut iussi, commendabunt: ac tandem Melchior de la
 Puente, & D. Petrus Rojas Valentinus, quæ ad me-
 moriam & actionẽ pertinere uidebuntur, absoluent.

FINIS.

H. iij   Oratio

ORATIO LAUREN-

TII PALMYRENI IN LAUDEM

Classium, habita in academia Valentina,

14. Calendas Nouembris, 1561.

Quemadmodum corpora nostra Magnifice
domine Rector, auditores clarissimi, cernimus
aut externa ferri impulsione, ictuq; perueri, aut in-
testina humorum dissentione interire, aut naturali
confecta senio cō abescere sic Ciuitates partim ho-
stilibus armis afflictas, partim domestico seditionis
morbo, quasi occulto quodā ueneno ante senectutis
maturitatem consumptas licet intueri. Hoc autem
uerissimū esse aliarū Rerum publicarū non obscure,
clarissimē uero Atheniensium & Romanorum flo-
rentissimarum quondam ciuitatem exēpla testatur.
Illis enim Philippi atq; Alexandri, his Cæsaris atq;
Augusti inimica potentia, utrisq; intestina perditæ
cuiusdā luxuriæ, atq; auaritiæ uis, ne diutius posses-
sam per tot secula libertatē retinerent, impedimēto
fuerunt. Hoc tandem possumus ex hisce omnibus col-
ligere humana omnia caduca esse, & magna celeri-
tate ad certū interitum. & suū nihil, ex quo deducta
sunt, tēdere. Quanquā autem hæc omnia quæ in hoc
inferiore mundo cernuntur, caduca sunt, tamē facile
nobis ostendunt, Mundo neque quicquam pulchrius
esse, neq; eius edificatore præstantius. Illum enim ea
forma figurauit Deus, ita tornauit, ut nihil effici
possit

possit rotundius, nihil ut asperitatis haberet, nihil
offensionis, nihil incisum angulis, nihil anfractibus,
nihil eminens, nihil lacunosum, omnesq; partes essent
simillimæ omnium. Hunc autem mira uarietate di-
stinctum, Græci $\chi\acute{o}\sigma\mu\omicron\nu$, nos lucentem mundum, Per-
sarum Magi Deorum tēplum & domū appellarūt.
In medio autem mundi animum hominis collocauit
Deus, & eum circumdedit corpore, & uestiuit ex-
trinsecus, cæloq; soliuago, & uolubili, & in orbem
incitato cōplexus est. In hac ergo tam illustri mundi
machina, & tam immensa rerum uniuersitate nihil
est humani animi natura admirabilius, quādoquidē
ratione præditus est, qua consequentia cernat, prin-
cipia & causas rerū uideat, earumq; progressus &
quasi antecessiones non ignoret, similitudines com-
paret, rebusq; præsentibus adiungat atq; annectat
futuras: facile totius uitæ cursum uideat, ad eamq;
degendam præparet res necessarias: nihil enim est
arte aut manufactum, quod animus noster excogi-
tando non inuenerit. Hic ergo Animus Dei optimi
Max. auxilio res iam labentes solet erigere ille saltē
qui non sit prauis opinionibus infectus, aut ingenij
tarditate grauis. Ostendit hoc Europa ferè omnis,
quæ bellicis tumultibus agitata, Philippi Regis pru-
dentia restituta, pace suauissima fruitur: ostēdit hoc
Valentia, quæ detestabili peste & salutem & salubri-
tatem & ueterem faciem amiserat, & tandem ad
eluuionem pestilentiā uastitatem tēdere uidebatur,
animo bonorum Consulū restituta est. ostendit

H. V. Aca-

Academia nostra quæ eruditissimis uiris Celaya, Perezio theologo Iouerio, Petro Iacobo, Ximeno, Ledesma, iam uita functis. Alijs etiam absentibus ad ultimum terribilis excidij discrimen tendebat, & in ea prætenues bonarum rerum reliquie se amplius non posse cōsistere, ni maturè succurreretur affirmabāt, animo nostrorum Consulū & Rectoris nostri singulari industria restituta est. Tāta uero Cōsules nostri dexteritate labentem academiam erexit, ut possimus uere de ipsorū cōsulatu id ipsum pronuntiare quod de Thesei regno Thucydides dixit ἵπαι δ' ἄλλε Θεσεύς βασιλευε, γενόμενος μετὰ τῷ ξινευτῷ καὶ δυνατὸς, τὰς ἄλλα διεκόσμησε τὸν κῶρα, καὶ κατὰ λύσα τῶν ἄλλων πόλεων τὰς βδλευθήρια καὶ τὰς ἀρχὰς, ἐς πλείων ἡ πόλις ἔσαρ, ἐν βδλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανείον ξυνκίωσε παντῶν. Digni ergo erant nostri consules ut omni uoce celebrarentur. Pindarus enim Ode sexta cū ait Ἀρχομένυ δ' ἔργυ πρόσωπον χρὴ θέμεν Ἰηλαυγῆς nihil aliud significare uoluit, quàm ijs fauendū esse, qui aliquid egregij facinoris aggrediuntur, ut ipsis addatur animus, & alij ad emulationē prouocētur. Sed hodie tantum abest, ut quot sua dicit Pindarus imitemur pleriq;, ut potius dedita opera uideamur aduersari, molestè ferentes, ac sæpius obstrepentes, si quis quid eximium tentet. Sunt enim quidam, ut ita dicam bonarum rerum alastores, qui audacter & impudenter academiam nostram à Consulibus non restitutā, sed euersam clamitant. Rationes & causæ hæc due ab istis insulsis redduntur. Prima quòd nos

qui

qui Consulum liberalitate publice profitemur, non
possumus labore ullo disciplinas consequi, aut dex-
teritatem illam, quam Antonius Nebrissensis & alij
ueteres sunt consecuti. Altera quod hæc classes nuper
inuenta non solum inutiles, sed etiam noxia sunt. Quis
hosce non uacordes, non furiosos, non mente captos,
non tragico illo Oreste aut Athamante dementiores
putet? qui sint ausi decreta consulum Senatus Valen-
tini, Rectoris nostri & uniuersæ academice tãquam
temeraria & noxia reprehendere? Date nobis hanc
ueniam auditores, ut in cõfessu uostro, corona nobili
& panegyri cincto, summa breuitate istorum male-
dicta & acerbis in consules contumelias refellamus:
nam cum alijs de causis se à studijs optimarũ artiũ,
ac præsertim eloquentiæ, recedere hoc tempore pro-
fidentur: tum hæc trita, & iam omnium ferè peruul-
gata sermonibus afferri excusatio solet, quod se dis-
sidant ab Antonij Nebrissensis, Siculi Marinei, &
Francisci Philelphi, & ueterum illorum, quos ad-
mirantur, laudem & gloriã peruenire. Quæ oratio
quanquam satis est nostræ academice autoritate, atq;
iudicio confutata, quod tanto studio, ac tanta ani-
morum cõtentione ad omnium disciplinarũ genera
completenda exarsit, ut eam omnino antiquitatis
non æquaturam modò gloriam, uerùm longe, mul-
tumq; superaturam esse sperandum sit: me tamen &
suscepti muneris ratio, & mea quedam erga uos
præcipua charitas hortatur, ut, quò alacrius omnes
ad pristina studia redeatis, eiusmodi sententiã osten-
dam

dam cum ut falsam, tum ut perniciosam ab omnibus
prorsus hominibus esse repudiandam. Etenim si di-
ligenter attenderitis, Auditores, nihil profecto in-
uenietis, quod tam omnium hominum animos fran-
gere, aut tam eorum retardare conatus possit, quam
si in ijs artibus, ad quas se contulerint, omnis sit eis
spes principatus, ad quem unusquisque natura du-
citur, interclusa. quam cerie spem omnino prae-
dunt illi, qui in tantam antiquorum admirationem
adducuntur, ac tantam illis in omnium artium ge-
nere laudem tribuendam esse censent, ut nullum po-
steris ad famam, atq; ad gloriam relictum esse locum
arbitrentur. Equidem ut illud semper uerissimum
esse duxi: maximas res, summasq; artes & inuentas
accutissime, & tractatas ornatissime ad nos a uete-
ribus esse translatas: sic hoc nulla ratione proban-
dum puto, non eorum nos uestigijs insistentes uel pa-
rem nobis laudem posse ex eodem illo antiquorum
studiorum curriculo uindicare. Nam omnino si causa
ulla est, quae nostros conatus queat impedire, eam
profecto uel ab ingeniorum nostrorum imbecillitate,
uel certe ab rerum cognoscendarum multitudine
proficisci existimandum est. Quibus tamen ex rebus,
tantum abest, ut ulla nobis impedimenta possint pa-
rari, ut omnino nulla ineptior oratio sit, quam eorum,
qui hac ratione utantur. Nam, ut de ingenijs primum
dicam, quorum hebetatam aciem esse ab ipsa quasi
defatigata natura quidam queruntur. quid est tan-
dem cause, cur natura hoc tempore tardiora, quam
olim,

olim, humana ferat ingenia, quæ in omnibus suis rebus obeundis admirabilem constantiam, & incredibilem quandam, æquabilitatem immutabili prorsus æternitate tueri solita sit? Equidem, cum & cœlum pariter naturali se cōuersione cōtorqueat: & terræ, suis librata ponderibus immota natura iaceat, cum sol, & astra nunc etiã terras clarissima, ut ante, luce collustrent, cumq; item cætera, quæ longe maxima sunt, eodẽ, quo ante, modo à natura gignantur: satis intelligere nõ possum, cur homines à ut ad inueniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores natura hoc tempore, quam antea, procrearet. Fallitur enim, si quis & ingeniorum & agrorum eandẽ esse rationem putat. agrorum uirtus aut cœli temperatione cōmutatur, aut tẽporis diuturnitate minuitur: ingeniorum uires, nulla prorsus ratione, nisi fortẽ sogordia franguntur. id autẽ facile declarãt Græci, apud quos hodie iacent studia: non quòd apud illos ingeniũ, sed quòd in ingenijs industria consenuerit. Abeant ergo qui negant nostra ætate Antonios Nebrissenses reperiri posse, uel posse nos maiorum industriam atumbrare. iam quod rerum scriptorũq; quibus in dies magis obruantur, multitudine perterri se quidã dicunt: id est eiusmodi, ut nimia potius eorum penuria deploranda, quàm non necessaria copia exagitanda sit. Sed quoniam hoc argumẽtum copiosius tractabo deo duce, cū de huius academiæ bibliotheca agemus, nunc præmittã: & ad classes nostras orationem conuertemus. Accusant isti & classes,

classes.

classes, & classium inuentores, academiam ad inte-
 ritum hisce classibus, & cladibus deductam esse con-
 firmant. Causam nullam addunt, nisi quod patres
 nostri absq; hisce filios suos instituere soliti sint, &
 quod illi probant, se probaturos, reliqua noua absq;
 ueterum testimonio facile negligere. Quid hisce re-
 spondebo? nisi quod Socrates apud Platonem in
 Gorgia reprehendens Polum iuuenem, admonet ue-
 ritatem in disputando, non ex teste aliquo, sed ex ar-
 gumento esse ponderandam, sic enim loquitur ἀλλὰ
 ἐγὼ σοι ἴσ' ἄρ' ἔχ' ὁμολογῶ. ἔ γάρ με σὺ ἀναγκάζεις. ἀλλὰ
 ψευδομαρτυρας πολλὰς καὶ ἐμὸ παρασχόμενος, ἐπιχερεῖς
 ἐν βάλλειν με ἐν τῆς σοίας καὶ τῶ ἀληθῆς. ἐγὼ δὲ ἄρ' μὴ σὲ
 αὐτὸν ἕνα ὄντα μάρτυρα παράσχομαι, ὁμολογῶντα πρὸς ὧν
 λέγω, ἔδειν οἶμαι αἰσιον λόγον πεπεσάνθαι, πρὸς ὧν ὄρ' ἡμῖν
 ὁ λόγος ἦ οἶμαι δὲ ἔδει σὺ, ἔαρ' μὴ ἐγὼ σοι μαρτυρῶ εἰς ὧν
 μόνος, τὸς δὲ ἄλλος πάντας τῶτ' εὖ χαίρειν ἴασι. Constat
 enim classes nec laudari nec uituperari debere, quod
 nouæ sint, aut antiquæ: sed quod utiles aut inutiles.
 Sed hac parte neglecta cōuertunt isti sua maledicta
 in Theologos tanquã classium inuētores. Vos autem
 Auditores clarissimi sic accipite. Magna ex parte,
 hæc disciplina mea est, quæ si uestro iudicio magis
 pœnis supplicijsq; digna est, omnes in me cruciatus
 conuertite, theologos graues delicti uel erroris ani-
 maduersione liberate. Nam quod ille de Euryalo
 exclamat.

Meme adsum qui feci, in me conuertite ferrum,
 O Rutuli, mea fraus omnis, nihil iste nec ausus
 nec potuit.

Sic istam culpam, si ulla est in me recipio, & in
eam meis me scriptis, dictis, factis, exemplis, adhor-
tationibus, consilijs infinita ingenia, uel potius inge-
niorum millia impulisse, & quotidie impellere con-
cedo. At per Deum immortalem, date mihi uentam;
si detestanda & propulsanda inuidia, uel potius
excitanda hominum quorundam ignauia & inertia
causa, non minus liberè, quàm uerè dicam: quantum
potero contendam, ut omnes exaudiant. Audi igitur
Valentina iuuentus, Audite Aragonij, Gothalani,
Cantabri, Bethici, Carpetani omnesq; populi, qui
ab hac amplissima pulcherrimaq; orbis terrarum
academia disciplinam & eruditionem petitis. Con-
firmo, recipio, prædico in academia Valentina di-
sciplinarum omnium institutionem & exercitatio-
nem post annos septingentos non modò crimine &
reprehensione liberiolem, sed laude & commenda-
tione digniorem nullam fuisse. Hæc, inquam, recipio
Auditores & me æquitati uestre probaturum esse
confido. Principio legum & institutorū laus omnis,
ut ego nunc existimo, in tribus maximè cernitur: in
ordinis conseruatione, in animi institutione, & in
quadam magna utilitate. De tribus his cum dixero,
tunc perorabo. Primum ergo de ordine dicemus
cuius illud in primis est proprium, ut omnia aptis
& accommodatis & temporibus & locis fiant, ac
gerantur: deinde tanta est eius uis & potestas, ut nec
domus ulla, nec ciuitas, nec gens, nec exercitus, nec
hominū uniuersum genus, nec rerum natura omnis,
nec ipse mundus, ordine, & quadam quasi ομονομία

atq; *ὑταξία* uacare ullo modo possit. Quæ enim, ob-
secro, esset cōfusio, si miles imperatori, populus prin-
cipi, ciuis priuatus consuli, seruus domino, marito
uxor, discipulus magistro uellet imperare? Quomodo
autem nūquid constaret, nisi elementa, ex quibus omnia
gignuntur & temperantur, suum singula locum te-
nerent? Si terra sursum, ignis deorsum niteretur? Si
aquarum moles ætheri uellet incubare? Iam *Ἰδαίου*
ordo tanta suauitate & dulcedine, eruditorum, com-
plet animos, ut in corporibus adhuc uiuentes, se in
cælo cum Diis beatum eum agere arbitrentur.
Maxima uero detrimenta ex ordine perturbato
deducta ostendit nobis Phaetontis temeritas. Nam
cum solis currum nullo ordine nullaq; lege ageret,
sed modò ad Deos ipsos proprius impelleret, modò
ad terram deprimeret, & iam in austros, iam in
septentriones urgeret, secutum esse terrarum incen-
dium, omniumq; rerum fœdissimam perturbationem poëta
cecinerunt. Quæ cum ita se habere uiderent, & uim
ordinis, iuuentutisq; imprudentiam animaduertent
Valentini cōsules, & uigilantissimus noster Rector,
his legibus, his classibus, & institutis nostrorum stu-
diorum cursum muniuerunt, quæ maxime ad ordi-
nem quendam, & economiamq; pulcherrimam pertinere
uiderentur. Primum enim omnium, in certas classes
totam hanc studiorum rationem & scholam descri-
pserunt. Deinde classibus magistros ac præfectos,
eosq; tum doctos, tum bonos: certas item in omni ge-
nere artium & literarum lectiones, certasq; & in
orbem

orbem recurrentes statis diebus exercitationes assignarunt. Tempus præterea progressionum ratum & certum statuerunt, ut nec citius quàm artium & doctrinarum ratio, nec tardius quàm adolescentium industria diligentiaq; posceret transferrentur, sed decentissimo ordine omnia administrarentur. Iam quoniã legis uirtus est, ut Plato & iuris periti tradum, non modò imperare quæ honesta sunt, uetare cõtrariis, permittere quædam adiaphora, sed etiam premijs afficere obedientes, & pœnis delinquentes: Oppiani præceptum ad Antonium Cæsarem libro primo de uenatione hisce clasibus expressum est.

Πρῶτα μὲν αἰῶνοι μὴ μάλα πίνοντες ἔσων.

Ἡ γὰρ τε σκοπέλοισι βορέην μὲν ὑπέροχον ἵππον

Χρειῶ ἀναγκαίην, χρειῶ δ' ἄρα τάφρον ἀλῖαθ

Δηδάκι δ' ἔνδρυμοῖσιν ἀνάγκη θῆρα δῖεαθ,

Ὡς ἄσ' ἰλαφρίζουσα καὶ εὐφόρτοις μελέεσσι

Τῶ μὴ πιαλέοι θήρης ἔπι μῶλον ἴοιεν,

Μηδ' ἐπι λιπταλέοι. καὶ γὰρ ποῖε δηρήσαθ

Θηροῖν ἐνυαλίοις χρειῶ πολυαργέα φῶτα.

Τ' ἐνεκὰ μοι δέμας ᾧδε κερασάμενοι φοιτῶντων,

Ἀμφότερον κραίπνοντε θείην, ἀθυναρόν τε μάχεαθ

Hisce enim classibus adolescentes nec obesi, nec graciles reddentur, & honestus labor honoribus, premijs, atq; splendore decorabitur, uitia, fraudes ac negligentia iuuenum, damnis, ignominia, uinculis, uerberibusq; multabuntur. Sed quo citius, quod suscepimus, absoluamus; ad id quod secundo loco proposuim fuit accedemus. Classes nostras ad animi

I

cultum

O R A T I O.

cultum, institutionemq; facere, nemo est qui nō uideat. Sunt enim propter doctrinam & mores late atq; descriptæ nimirum ab illis qui sacrosanctam Theologiam magna pietate & diligentia quotidie tractāt: ab illis qui Lutetiam, Louanium, Pataviū, Pisas, Venetias, Ticinum, Coimbricam, & reliquas urbes celebri Academia illustratas, multorum annorum experimento cognouerunt. Ab illis tandem qui Flaminij, Claudij Baduellij, Cælij Secūdi, Koscij Vitruuij, Erasmi, Budæi, Viuis, Corradi, Sigonij, Plutarchi & Basilij de liberis educandis præcepta didicerunt. Non enim tantum Theologi, sed etiam iurisperiti, medici, philologi, & Grammatici linguarum peritissimi ad hasce classes componēdas per menses duos conuocati sunt. Quoniam autem hæc nota omnibus esse uideo, pauca de utilitate superioribus adiungemus. Caius Curio, teste Cicero, quum Transpadanorum causam æquam esse diceret, semper tamē addebat: uincat utilitas: quod eam semper spectandum putaret. Quenam uerō utilitas maior academiæ nostræ cōparari potuit, quàm ex hisce classibus comparabitur? Concordia & amicitia inter doctores plus que Pyladea, tempus multo breuius quàm antea ad tradendas linguas, exercitatio commodior & frequentior. Erunt adolēscētes quales eos M. Varro in logistorico desiderat agnosceretur nunc multo facilius qui pueri sint inepti literis quoniam si per totum diem in septima classe ab eodem præceptore per menses aliquot

aliquot exercitati nihil profecerint, tutissimè ad artes mechanicas & sedentarias transferentur: sed quorsum pelagus hoc ingredior? quis poterit utilitates omnes recensere? taceant isti rabule & glossogastores, uincat utilitas & academia nostra septenario Classium numero illustrata, exclamet cum Propheta.

Séuáh baiom hilalthicha hal misspethè sidchécha
Salóm rab leohabé thorathécha, ueē lámo michsól
Sibbãrti lischu hathechá iehouá misuothécha
hasíthi.

Ego ne uobis molestus sim ad silentij portum me recipio: interim nos obsecro auditores iisdem precibus, quibus patres uestri ut in perpetuum hanc academiam dominatu barbarico liberetis: ut principijs consentiant exitus. Vestrum est hoc munus, uestre partes. A uobis hoc ciuitas, uel omnes potius gentes non expectant solùm, sed etiã postulant. Quamquam, quum oratione non egeatis, non utar eã pluribus uerbis: faciam illud, quod meum est, ut uobis omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad uestram laudem, & gloriam pertinebüt. Quamobrem uelim uobis ita persuadeatis, m. tũ academiæ causa, quæ mihi uita mea charior est, tum quod uobis ipsis faueam, uestramq; dignitatem amplificari uelim, uestris optimis studijs, ingenio, gloriæ, dum ego primæ classi præero, nullo loco defuturum.

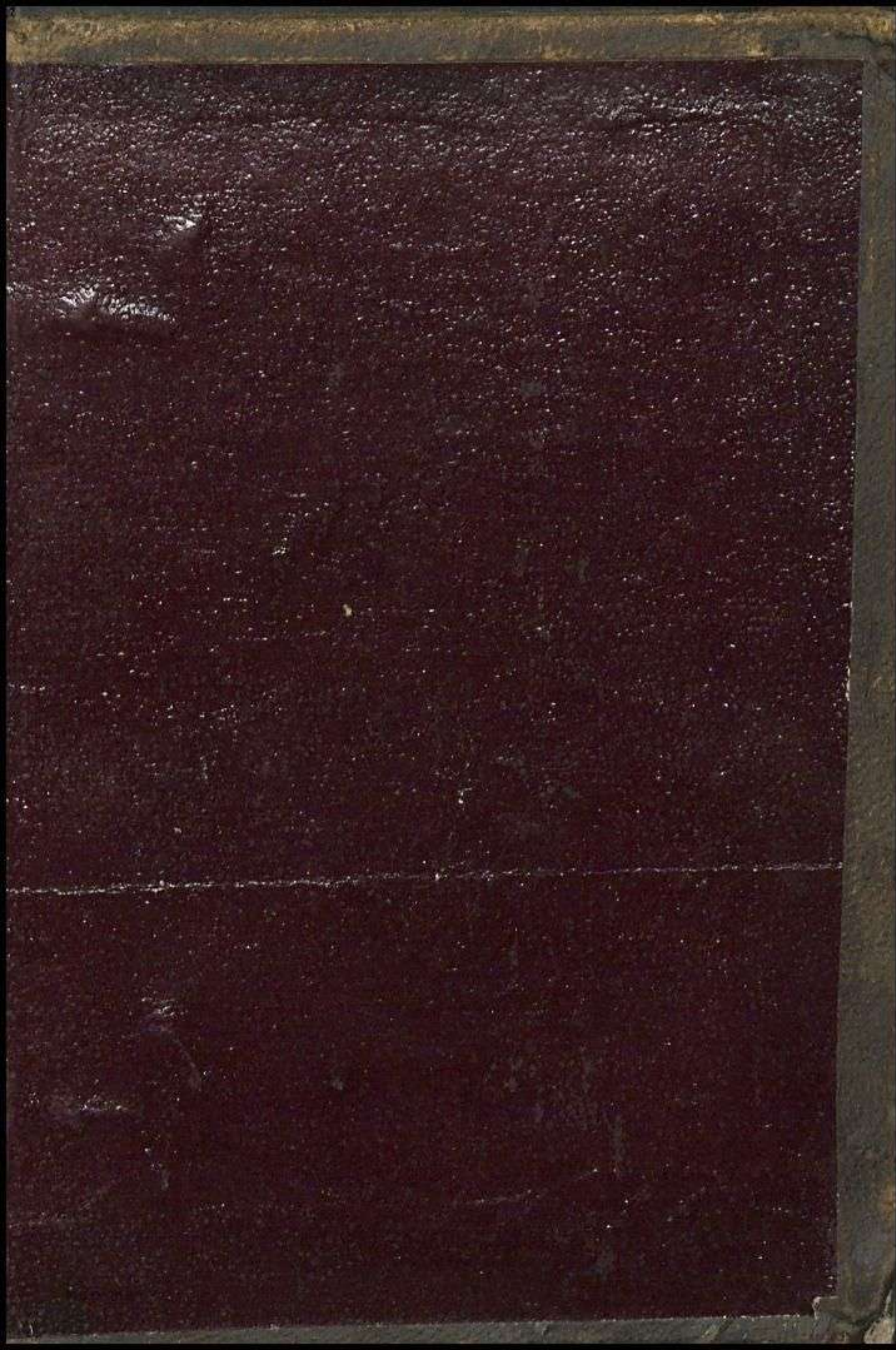
D I X I.

Quæ in his duabus Rhetoricæ
partibus, dum excuderentur, erra-
ta oculos nostros fefellerunt, in cal-
ce tertiæ partis, Deo duce, qua fieri
poterit diligentia observabimus: in-
terim tamen fo. 52. pag. 2. lin. 10. ad-
de, exercebant Apologum. & 57. li-
25. palma dignum.

2

ALMIRENO

RHETORICA

Universitat de València
Biblioteca Històrica

R-1

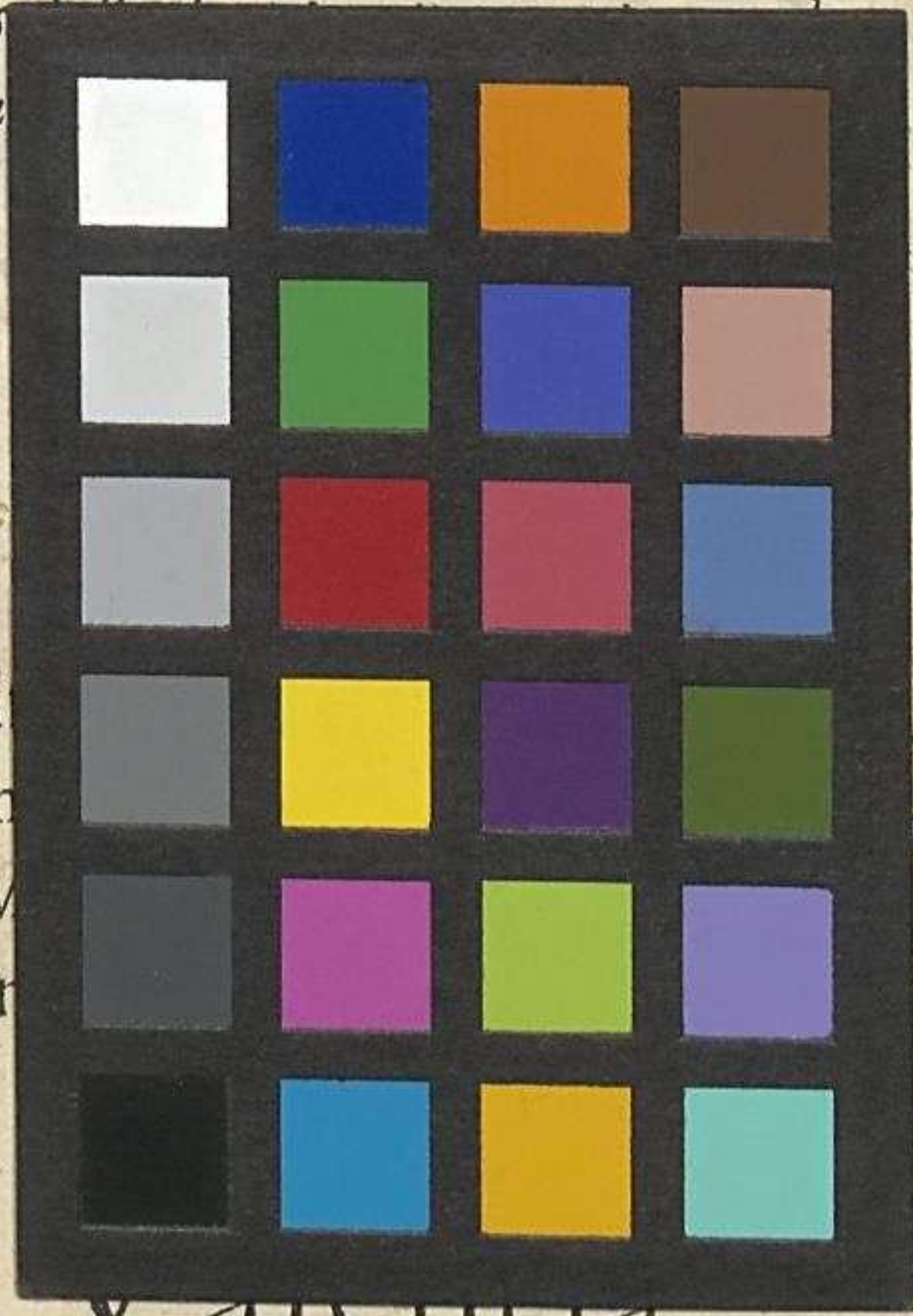
44

6 Rhetoricæ Lau-
RENTII PALMYRE
NI PARS SECUNDA, IN DVOS

3

libros

cu

Ampli
minum

& M

V a r i e t a

Ex officina Ioannis Mey.
1565.